

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΑΤΡΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΕΛΛΑΔΑΣ -
ΤΟΥΡΚΙΑΣ**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΒΕΡΥΚΟΚΚΟΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΒΑΣΙΟΣ ΗΛΙΑΣ

ΠΑΤΡΑ 2017

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	5
Κεφάλαιο 1: Το θεωρητικό υπόβαθρο των εμπορικών σχέσεων Ελλάδας και Τουρκίας..	7
1.1 Απόλυτο πλεονέκτημα.....	9
1.2 Συγκριτικό Πλεονέκτημα.....	13
1.3 Το «θεώρημα των Heckscher- Ohlin».....	18
1.4 Το παράδοξο του Leontief.....	22
1.5 Το κεϋνσιανό υπόδειγμα της ανοιχτής οικονομίας με δημόσιο τομέα.....	23
1.6 Η GATT και οι γύροι συμφωνιών.....	30
1.7 Οι ευρωπαϊκές δαπάνες.....	32
1.8 Συμπεράσματα-Σχόλια.....	34
Κεφάλαιο 2: Παγκόσμιο Εμπόριο.....	37
2.1 Η εφαρμογή κανόνων για τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις.....	37
2.2 Ο δρόμος από τον προστατευτισμό στο ελεύθερο εμπόριο.....	38
2.3 Αύξηση του παγκοσμίου εμπορίου με ταχύτερους ρυθμούς από την παγκόσμια παραγωγή.....	39
2.4 Οικονομική Ύφεση.....	39
2.5 Εμπορικό Ισοζύγιο / Καθαρές Εξαγωγές (balance of trade).....	40
2.6 Εξαγωγές (Exports).....	41
2.7 Εισαγωγές (Imports).....	41
2.8 Εμπόδια Ελευθέρου Εμπορίου.....	41
2.9 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Current Account Balance).....	42
2.10 Γενικά για το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.....	42

2.11 Τιμή Αγοράς / Αγοραία Τιμή (MarketPrice).....	44
2.12 Τιμή αγοράς και προϊόντα.....	44
2.13 Λειτουργίες χρήματος.....	45
2.14 Συναλλαγματική Ισοτιμία (exchangerate).....	45
2.15 Τρόποι υπολογισμού συναλλαγματικής ισοτιμίας.....	46
2.16 Προστατευτική πολιτική και δασμοί.....	48
Κεφάλαιο 3: Η οικονομικο – κοινωνική ταυτότητα της Ελλάδας.....	57
3.1 Γεωγραφικά στοιχεία.....	57
3.2 Εδαφικές και πληθυσμιακές μεταβολές.....	59
3.3 Πληθυσμιακά στοιχεία.....	61
3.4 Μια σύντομη ιστορική αναδρομή.....	65
3.5 Η πολιτική θέση της Ελλάδας.....	66
3.6 Γενικά οικονομικά στοιχεία της Ελλάδας.....	70
3.7 Το ιστορικό των δανειοδοτήσεων.....	72
3.8 Η οικονομική θέση της Ελλάδας.....	74
3.9 Οικονομικοί Δείκτες.....	76
Κεφάλαιο 4: Η οικονομικο – κοινωνική ταυτότητα της Τουρκίας.....	80
4.1 Γεωγραφικά στοιχεία.....	80
4.2 Πληθυσμιακά στοιχεία.....	82
4.3 Μια σύντομη ιστορική αναδρομή.....	84
4.4 Η εσωτερική πολιτική πορεία.....	85
4.5 Η νεο-οθωμανική περίοδος.....	87
4.6 Η Τουρκίας στο διεθνές και περιφερειακό σύστημα.....	88
4.7 Γενικά οικονομικά στοιχεία.....	91
4.8 Ιστορική αναδρομή της τουρκικής οικονομίας.....	93
4.9 Οικονομικοί Δείκτες.....	97
Κεφάλαιο 5: Διμερείς Σχέσεις Εμπορίου Ελλάδας – Τουρκίας.....	100
5.1 Το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας.....	101
5.2 Το εξωτερικό εμπόριο της Τουρκίας.....	105
5.3 Διμερές εμπόριο Ελλάδας- Τουρκίας.....	111

Κεφάλαιο 6: Εμπειρικά Υποδείγματα και Συμπεράσματα.....	113
6.1 Εξαγωγές προς Ευρωπαϊκή Ένωση.....	114
6.2 Εμπειρικό Υπόδειγμα.....	116
6.3 Συμπεράσματα.....	118
Κεφάλαιο 7: Επίλογος.....	119
Βιβλιογραφία.....	120

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία απαρτίζεται από έξι κεφάλαια σε κάθε ένα από τα οποία αναλύονται διάφορες πτυχές του ελληνοτουρκικού εμπορίου. Στο πρώτο κεφάλαιο αναφερόμαστε στο θεωρητικό πλαίσιο που εφαρμόζεται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό όσον αφορά το διμερές εμπόριο ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. Αρχικά αναλύουμε συνδυαστικά και κριτικά τη θεωρία του απόλυτου πλεονεκτήματος, όπως διατυπώθηκε αρχικά από τον Άγγλο οικονομολόγο “AdamSmith” και τη θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος, όπως εκφράστηκε από τον “Ricardo” στα πλαίσια της κριτικής του στη θεωρία του απόλυτου πλεονεκτήματος. Ένα άλλο θεωρητικό εργαλείο που θα μας χρησιμεύσει στην περαιτέρω εμβάθυνση του διμερούς εμπορίου στα κεφάλαια που θα ακολουθήσουν είναι το θεωρητικό υπόδειγμα των Σουηδών Heckscher- Ohlin. Με αυτό το θεωρητικό σχήμα ασχολήθηκε ο Leontief όσον αφορά την μελέτη και προσπάθεια επαλήθευσης της θεωρίας αναλογιών των παραγωγικών συντελεστών σε εμπειρικό επίπεδο. Επιπροσθέτως, θα αναφερθούμε στη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (βλ. GATT), που απετέλεσε τον άτυπο προάγγελο του Διεθνούς Οργανισμού Εμπορίου και έθεσε τις βάσεις και τους κανόνες των δασμολογικών πολιτικών και του διεθνούς εμπορίου εν γένει. Στα πλαίσια της GATT διενεργήθηκαν σε βάθος δεκαετιών οι Γύροι Συμφωνιών που αφορούν τη διαμόρφωση των δασμολογικών πολιτικών, της συναλλαγματικής πολιτικής και των διεθνών κανόνων που τέθηκαν και ισχύουν έως σήμερα και εφαρμόζονται από τα όλα κράτη που διενεργούν εξωτερικό εμπόριο. Αναφορά θα γίνει στις ευρωπαϊκές δαπάνες, καθότι αποτελούν ένα ζωτικό κομμάτι των εμπορικών δραστηριοτήτων της Ελλάδας. Η Ελλάδα ως κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ακολουθεί τις ευρωπαϊκές πολιτικές όσον αφορά στο εμπόριο και τη δασμολογική πολιτική. Συνεπώς η αναφορά της προστατευτικής πολιτικής κρίνεται αναγκαία για την κατανόηση του διμερούς εμπορίου. Κλείνοντας, ειδική μνεία θα γίνει

στην κατεξοχήν πολιτική των δασμών, καθώς διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό την κίνηση του εμπορίου και τον εμπορικών συναλλαγών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα αναλύσουμε τους όρους του διεθνούς εμπορίου, ώστε να έχουμε μια σφαιρική αντίληψη όσον αφορά το διμερές εμπόριο Ελλάδας και Τουρκίας. Στο κεφάλαιο τούτο αναλύουμε τις βασικές έννοιες του διεθνούς εμπορίου αγαθών όπως είναι οι δασμοί, τα spread, το dumping, τα ισοζύγια και οι ισοτιμίες. Οι όροι αυτοί είναι ζωτικής σημασίας στην ανάλυση και κατανόηση οποιουδήποτε διμερούς ή πολυμερούς εμπορίου σε διεθνή και περιφερειακή εμβέλεια. Το διεθνές εμπόριο αφορά τις σχέσεις του εξωτερικού εμπορίου. Υπάρχει η διάκριση σε ενδοκοινοτικό εμπόριο, που αφορά το εμπόριο των κρατών μελών της ΕΕ και το εμπόριο με τρίτες χώρες.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα κάνουμε μια σύντομη ιστορική αναδρομή όσον αφορά τις ελληνοτουρκικές εμπορικές σχέσεις, καθώς και θα αναφερθούμε στα γεωγραφικά και δημογραφικά στοιχεία τόσο της Ελλάδας όσο και της Τουρκίας. Θα αναλύσουμε το ρόλο της Ελλάδας στο διεθνές και περιφερειακό σύστημα όσον αφορά την οικονομική διάσταση, εφόσον η προσέγγισή μας θα αφορά τις οικονομικές ενέργειες της Ελλάδας. Μέσα από τα γενικά οικονομικά στοιχεία και το ιστορικό των δανειοδοτήσεων της Ελλάδας με μια αναφορική στάση στο λεγόμενο ελληνικό οικονομικό θαύμα θα κατανοήσουμε καλύτερα τη σημερινή πορεία της Ελλάδας υπό το πρίσμα του εμπορίου. Η είσοδος βέβαια στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και την ευρωζώνη αργότερα αλλάζει τα δεδομένα και τις ισορροπίες για την Ελλάδα. Η αναφορά στους οικονομικούς δείκτες της Ελλάδας κρίνεται απαραίτητη για τούτη την οικονομική ανάλυση.

Στο 4^ο κεφάλαιο θα αναλύσουμε τα γεωγραφικά, πολιτικά και οικονομικά στοιχεία της Τουρκίας. Είναι μια χώρα με ιδιαιτερότητες που συνδυάζει νεοφιλελεύθερα και συντηρητικά στοιχεία, στοιχεία νεωτεριστικού και θρησκευτικού κράτους. Ενδιαφέρον

παρουσιάζει να αναλύσουμε τα στοιχεία αυτά με σκοπό την κατανόηση τόσο των πολιτικών όσο και των οικονομικών στοιχείων προτού προχωρήσουμε σε μια ανάλυση των ελληνοτουρκικών εμπορικών σχέσεων.

Στο 5^ο κεφάλαιο θα μελετήσουμε τις εμπορικές σχέσεις που διεξάγονται ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. Στην πρώτη ενότητα, η οποία θα αναφέρεται στο εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας κατά τα έτη 2000 έως 2015, θα μελετήσουμε τα μεγέθη των εισαγωγών και των εξαγωγών της χώρας, εστιάζοντας στην έκταση που λαμβάνει το εμπορικό ισοζύγιο ανά έτος, ενώ θα αναφερθούμε στα κυριότερα προϊόντα που εξάγει και εισάγει, καθώς και στους κυριότερους εμπορικούς εταίρους της. Στην δεύτερη ενότητα θα αναπτύξουμε τις εξαγωγές και εισαγωγές της Τουρκίας κατά την περίοδο 2000 έως 2015, καθώς και θα αναφερθούμε στα κυριότερα εξαγωγίμα και εισαγωγίμα προϊόντα της Τουρκίας. Επιπλέον, θα εστιάζουμε στις χώρες που αποτελούν τους κύριους εμπορικούς εταίρους της. Τέλος, στην τρίτη ενότητα θα προσπαθήσουμε μέσα από το εξωτερικό εμπόριο των δύο χωρών της Μεσογείου να εντυπώσουμε στις οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών μέσα από την αναφορά των οικονομικών δεδομένων.

Στο 6^ο κεφάλαιο θα αναλυθούν οι εξαγωγές των δύο χωρών προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με σκοπό στην συνέχεια του υπολογισμό του δείκτη RCA. Στο τελευταίο μέρος του κεφαλαίου εξάγουμε τα συμπεράσματα, όπου αναλόγως με τα ευρήματα μας θα αναδειχθεί εάν η αρχική υπόθεση εργασίας ήταν σωστή. Η υπόθεση εργασίας αφορά στο εάν η Τουρκία βρίσκεται σε ευνοϊκότερη θέση όσον αφορά το εμπορικό ισοζύγιο έναντι της Ελλάδας.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναλωθούμε στην αναφορά και ανάπτυξη του θεωρητικού πλαισίου που εφαρμόζεται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό όσον αφορά το διμερές εμπόριο ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. Αρχικά θα αναλύσουμε συνδυαστικά και κριτικά τη θεωρία του απόλυτου πλεονεκτήματος, όπως διατυπώθηκε αρχικά από τον Άγγλο οικονομολόγο “AdamSmith” και τη θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος, όπως εκφράστηκε από τον “Ricardo” στα πλαίσια της κριτικής του στη θεωρία του απόλυτου πλεονεκτήματος. Ένα άλλο θεωρητικό εργαλείο που θα μας χρησιμεύσει στην περαιτέρω εμβάθυνση του διμερούς εμπορίου στα κεφάλαια που θα ακολουθήσουν είναι το θεωρητικό υπόδειγμα των Σουηδών Heckscher- Ohlin. Με αυτό το θεωρητικό σχήμα ασχολήθηκε ο Leontief όσον αφορά την μελέτη και προσπάθεια επαλήθευσης της θεωρίας αναλογιών των παραγωγικών συντελεστών σε εμπειρικό επίπεδο. Επιπροσθέτως, θα αναφερθούμε στη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (βλ. GATT), που απετέλεσε τον άτυπο προάγγελο του Διεθνούς Οργανισμού Εμπορίου και έθεσε τις βάσεις και τους κανόνες των δασμολογικών πολιτικών και του διεθνούς εμπορίου εν γένει. Στα πλαίσια της GATT διενεργήθηκαν σε βάθος δεκαετιών οι Γύροι Συμφωνιών που αφορούν τη διαμόρφωση των δασμολογικών πολιτικών, της

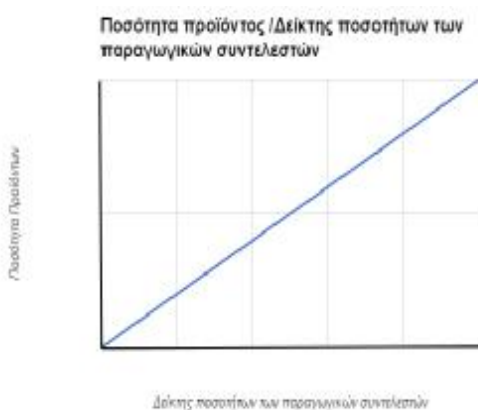
συναλλαγματικής πολιτικής και των διεθνών κανόνων που τέθηκαν και ισχύουν έως σήμερα και εφαρμόζονται από τα όλα κράτη που διενεργούν εξωτερικό εμπόριο. Αναφορά θα γίνει στις ευρωπαϊκές δαπάνες, καθότι αποτελούν ένα ζωτικό κομμάτι των εμπορικών δραστηριοτήτων της Ελλάδας. Η Ελλάδα ως κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ακολουθεί τις ευρωπαϊκές πολιτικές όσον αφορά στο εμπόριο και τη δασμολογική πολιτική. Συνεπώς η αναφορά της προστατευτικής πολιτικής κρίνεται αναγκαία για την κατανόηση του διμερούς εμπορίου. Κλείνοντας, ειδική μνεία θα γίνει στην κατεξοχήν πολιτική των δασμών, καθώς διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό την κίνηση του εμπορίου και τον εμπορικών συναλλαγών.

1.1 Απόλυτο πλεονέκτημα

Η θεωρία του απόλυτου πλεονεκτήματος διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τον “AdamSmith” το 1776 στο συγγραφικό του πόνημα «Έρευνα για την φύση και τα Αίτια του Πλούτου των Εθνών». Εκεί ως απόλυτο πλεονέκτημα περιγράφεται η ικανότητα μιας πλευράς (ιδιώτης, εταιρεία, κράτος) να παράγει μεγαλύτερες ποσότητες ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας σχέση με τους ανταγωνιστές της χρησιμοποιώντας τον ίδιο αριθμό πόρων. Εφόσον το απόλυτο πλεονέκτημα έχει άμεση σχέση με την παραγωγικότητα είναι εφικτό μια χώρα να μην έχει κανένα απόλυτο πλεονέκτημα. (“*AbsoluteandComparativeadvantage*”, *InternationalEncyclopediaofSocialScienceS*, *2nd Edition*, Σελ. 1–2.). Σε αυτήν την περίπτωση δεν πρόκειται να υπάρξει εμπόριο με την άλλη πλευρά. (Absolute Advantage. PrenticeHall. 2004, <http://flightline.highline.edu/jward/BUSN205.chp06.edit.ppt>).

Αρχικά όμως, ας εξετάσουμε τις προϋποθέσεις ώστε να λειτουργήσει η θεωρία του απόλυτου πλεονεκτήματος. Έστω ότι:

- Ο κόσμος αποτελείται από δυο χώρες, την Ελλάδα και την Τουρκία.
- Και οι δυο χώρες παράγουν δυο αγαθά, λάδι και σταφίδα αντίστοιχα.
- Η παραγωγική διαδικασία πραγματοποιείται με έναν συντελεστή παραγωγής, την εργασία.
- Τα κράτη δεν παρεμβαίνουν στο διεθνές εμπόριο, δηλαδή η εισαγωγή και η εξαγωγή προϊόντων είναι ελεύθερη.
- Η μεταφορά των προϊόντων δεν επιβαρύνεται με κόστη μεταφοράς ή αυτά είναι μηδαμινά.
- Η παραγωγικότητα της εργασίας είναι διαφορετική μεταξύ των προϊόντων
- Επίσης, η παραγωγικότητα διαφέρει από χώρα σε χώρα.
- Το εργατικό δυναμικό κινείται ελεύθερα μέσα στην χώρα, αλλά δεν μετακινείται μεταξύ των δυο χωρών.
- Το κόστος ευκαιρίας στην παραγωγή παραμένει σταθερό.
- Όλοι οι εργασιακοί πόροι βρίσκονται υπό απασχόληση.
- Ισχύει η εργασιακή θεωρία της αξίας, δηλαδή η αξία κάθε προϊόντος καθορίζεται από την ποσότητα της εργασίας που απαιτείται για να παραχθεί μία μονάδα προϊόντος.
- Έχουμε σταθερές αποδόσεις κλίμακας (βλ. Διάγραμμα 1)

Διάγραμμα 1.1 Σταθερές αποδόσεις κλίμακας

(Πηγή: σχέδιο του γράφοντος)

(economics.mit.edu/files/7436, Policy and Theory of International Trade, Steve Suranovic, Creative Commons, 2012, σελ 69-71)

Για να επεξηγηθεί καλύτερα η θεωρία του απολύτου πλεονεκτήματος θα χρησιμοποιηθεί ο παρακάτω πίνακας ο οποίος δίνει τις απαιτούμενες εργατοώρες για να παραχθούν τα αγαθά Λάδι και Σταφίδα στις υποθετικές χώρες Ελλάδα και Τουρκία:

	Λάδι	Σταφίδα
Ελλάδα	2	10
Τουρκία	8	4

Πίνακας 1.1: Απαιτούμενες εργατοώρες προς παραγωγή

Όπως μπορεί να παρατηρηθεί στον πίνακα η Ελλάδα έχει απόλυτο πλεονέκτημα στην παραγωγή λαδιού καθώς απαιτούνται λιγότερες εργατοώρες για να παραχθεί μια μονάδα σε σχέση με την Τουρκία. Αντίστοιχα, η Τουρκία έχει απόλυτο πλεονέκτημα στην παραγωγή σταφίδας καθώς απαιτούνται 4 μονάδες εργασία για την παραγωγή μιας μονάδας έναντι των 10 της Ελλάδας.

Σύμφωνα με την θεωρία του “AdamSmith”, η κάθε χώρα πρέπει να εξειδικεύεται στην παραγωγή αγαθών στην οποία έχει απόλυτο πλεονέκτημα. Επομένως η Ελλάδα πρέπει να εξειδικευτεί στην παραγωγή λαδιού, ενώ η Τουρκία στην παραγωγή σταφίδας. Επομένως, δεν χρειάζεται να παράγουν εγχώρια και τα 2 αγαθά.

Τι θα συμβεί λοιπόν άμα και οι 2 χώρες ακολουθήσουν την «θεωρία του Smith»; Έστω ότι η παραγωγή σταφίδας στην Ελλάδα μειώνεται κατά μια μονάδα και η παραγωγή λαδιού της Τουρκίας μειώνεται κατά μια μονάδα. Θα έχουμε τις εξής κατανομές:

	Παραγωγή λαδιού	Παραγωγή σταφίδας
Ελλάδα	+4	-1
Τουρκία	-1	+2.5
Σύνολο	3	1.5

Πίνακας 1.2: Εργατοώρες σύμφωνα με Smith

Πως όμως θα πειστεί το εργατικό δυναμικό σε κάθε χώρα να συμπεριφερθεί σύμφωνα με το απόλυτο πλεονέκτημα της κάθε χώρας; Σύμφωνα με τον “Smith” και την «θεωρία του Αόρατου χεριού», η ελεύθερη αγορά και η πρόσφορα και ζήτηση θα σπρώξουν την χώρα προς αυτή την κατεύθυνση.

Γνωρίζουμε πως οι τιμές των αγαθών έχουν άμεση σχέση με την αξία της παραγωγής τους. Θεωρώντας ότι υπάρχει τέλειος ανταγωνισμός σε κάθε βιομηχανία η τιμή του αγαθού είναι απλώς το κόστος παραγωγής του.

Επομένως:

$$P_{\lambda} = W_{\lambda} \cdot L_{\lambda,\epsilon} = W_{\epsilon} \cdot 2$$

$$P_{\sigma} = W_{\epsilon} \cdot L_{\sigma,\epsilon} = W_{\epsilon} \cdot 8$$

Επομένως η αναλογία τιμών θα είναι:

$$\left(\frac{P_{\lambda}}{P_{\sigma}} \right) = W_{\epsilon} \cdot \frac{6}{W_{\epsilon}} \cdot 12 = \frac{1}{4}$$

Χρησιμοποιώντας την ίδια σχέση για την Τουρκία:

$$\left(\frac{P_{\lambda}}{P_{\sigma}} \right)_{\tau} = W_{\tau} \cdot \frac{10}{W_{\tau}} \cdot 4 = \frac{5}{2} = 2.5$$

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, πως το λάδι κοστίζει 0.25 μονάδες σταφίδας στην Ελλάδα, αλλά 2,5 μονάδες σταφίδας στην Τουρκία. Αυτό σημαίνει πως συμφέρει περισσότερο τους καταναλωτές της Ελλάδας να αγοράζουν σταφίδα εισαγόμενη από την Τουρκία, ενώ συμφέρει την Ελλάδα να σταματήσει την παραγωγή της σταφίδας και να επικεντρωθεί σε αυτήν του λαδιού, στην οποία είναι εξειδικευμένη. Το ίδιο συμβαίνει στην περίπτωση της Τουρκίας, την οποία συμφέρει να προσηλωθεί στην παραγωγή σταφίδας και να εισάγει λάδι από την Ελλάδα.

Η εξειδίκευση λοιπόν, και ο σωστός καταμερισμός των έργων είναι αναγκαίες κινήσεις για την αύξηση της παραγωγής. Η εξειδίκευση όμως εξαρτάται κι από το μέγεθος της αγοράς. Η παραγωγή, εφόσον αποβλέπει στην αγορά και όχι στην ικανοποίηση αναγκών του παραγωγού, εξαρτάται αποκλειστικά από την αγορά, δηλαδή από την υπάρχουσα ζήτηση για το προϊόν του παραγωγού, ο οποίος θα σπεύσει να ικανοποιήσει στην ανάλογη κάθε φορά τιμή. Συνοψίζοντας, σύμφωνα με τον Σμιθ, εφόσον η αύξηση της παραγωγής εξαρτάται από την εξειδίκευση και η εξειδίκευση από την αγορά, έπεται ότι η διεύρυνση αγοράς εγχώριας και διεθνούς είναι απαραίτητη (Διεθνής Οικονομική, Ε.Δ. Πουρναράκης σελ. 282)

1.2 Συγκριτικό Πλεονέκτημα

Η θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος είναι μια οικονομική θεωρία σχετικά με τα κέρδη στο εμπόριο που προκύπτουν μέσω των διαφορών σε κεφάλαιο και τεχνολογία (*Comparative Advantage in International Trade: A Historical Perspective. Maneschi, Andrea, Cheltenham: Elgar, 1998, Σελ 1*). Αναπτύχθηκε το 1817 ως μια αντιπρόταση στο θεωρία του απόλυτου πλεονεκτήματος του “Adam Smith”. Σύμφωνα με τον “Ricardo”, το συγκριτικό πλεονέκτημα ευθύνεται για την πλειονότητα του διεθνούς εμπορίου και όχι το απόλυτο πλεονέκτημα. Να σημειωθεί πως ισχύουν οι ίδιες υποθέσεις με την θεωρία του απολύτου πλεονεκτήματος. Ας δούμε λοιπόν πιο αναλυτικά.

Στην θεωρία του απολύτου πλεονεκτήματος ο “AdamSmith” είναι προτιμότερο οι χώρες να επικεντρώνονται στην παράγωγή αγαθού στο οποίο είναι εξειδικευμένες. Τι γίνεται,

όταν έχουν απόλυτο πλεονέκτημα και στα δυο αγαθά; Ας

δούμε το παράδειγμα:

	Ελλάδα	Τουρκία
Λάδι	6	12
Σταφίδα	2	18

Πίνακας 1.3: Απόλυτο πλεονέκτημα Ελλάδας

Σε αυτό το παράδειγμα η Ελλάδα έχει απόλυτο πλεονέκτημα και στην παραγωγή λαδιού αλλά και στην παράγωγή σταφίδας. Η απάντηση στην παραπάνω ερώτηση έρχεται από την θεωρία του Συγκριτικού πλεονεκτήματος σύμφωνα με την οποία μια χώρα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα σε ένα αγαθό αν το κόστος παραγωγής του είναι μικρότερο σε σχέση με αυτό της άλλης χώρας. Η θεωρία αυτή επισημαίνει ότι χρειαζόμαστε πρώτα να δούμε το κόστος του προϊόντος σε κάθε χώρα προ εμπορίου και να υπολογίσουμε τα κέρδη ή της απώλειες από το εμπόριο. Με αυτόν τον τρόπο μπορούμε να καταλάβουμε πιο εύκολα τα μοτίβα στο εμπόριο μεταξύ τους και να απαντήσουμε σε ερωτήσεις όπως γιατί η μια χώρα εισάγει λάδι και εξάγει σταφίδα και αντίστροφα.

Στο παραπάνω παράδειγμα η Ελλάδα είναι δύο φορές πιο αποτελεσματική στην παραγωγή λαδιού από την Τουρκία, αλλά 9 φορές πιο αποτελεσματική στην παραγωγή σταφίδας. Επομένως, μπορούμε να πούμε ότι έχει απόλυτο πλεονέκτημα στην παραγωγή σταφίδας σε σχέση με την παραγωγή λαδιού. Άρα σε περίπτωση που υπάρξει μεταξύ τους εμπόριο, η Ελλάδα θα παράγει περισσότερη σταφίδα, καθώς το κόστος παραγωγής της είναι μικρότερο σε σχέση με αυτό στην Τουρκία. Επομένως, σύμφωνα με την θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος, η Τουρκία θα πρέπει να επικεντρωθεί στην παραγωγή του λαδιού, εφόσον έχει μικρότερο κόστος σε σχέση με αυτήν της σταφίδας.

Ας δούμε, λοιπόν, τις τιμές των αγαθών στην Τουρκία και στην Ελλάδα:

$$\left(\frac{P_\lambda}{P_\sigma}\right)_{\text{ελ}} = W_e \cdot \frac{2}{W_e} \cdot 6 - \frac{1}{3} = 0.33$$

Αντίστοιχα, οι τιμές στην Τουρκία:

$$\left(\frac{P_\lambda}{P_\sigma}\right)_\tau = W_\tau \cdot \frac{18}{W_\tau} \cdot 12 = \frac{3}{2} = 1.5$$

Επομένως, η σταφίδα είναι φθηνότερη στην Ελλάδα από ότι στην Τουρκία. Με τον ίδιο τρόπο μπορούμε να δούμε ότι το λάδι είναι φθηνότερο στην Τουρκία από ότι στην Ελλάδα. Άρα στην Ελλάδα το επιχειρηματικό κόστος στην σταφίδα είναι μικρότερο από αυτό της Τουρκία, συνεπώς είναι προτιμότερο οι παραγωγοί να επικεντρωθούν στην παραγωγή σταφίδας. Το αντίθετο ισχύει για την Τουρκία. Για να απεικονιστεί καλύτερα το αποτέλεσμα στη συνολική παραγωγή σταφίδας και λαδιού, υποθέτουμε ότι η Ελλάδα παράγει μια μονάδα λιγότερο λάδι και η Τουρκία μια μονάδα λιγότερη σταφίδα.

Ας δούμε το αποτέλεσμα στον παρακάτω πίνακα:

	Παραγωγή Λαδιού	Παραγωγή σταφίδας
Ελλάδα	-1	3
Τουρκία	1.5	-1
Σύνολο	0.5	2

Πίνακας 1.4: Συγκριτικό πλεονέκτημα Ελλάδας στην σταφίδα

Το συγκριτικό πλεονέκτημα είναι μια θεωρία για τα κέρδη που φέρνει η εξειδίκευση και το εμπόριο κι όχι μια αυστηρή πρόβλεψη της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Για παράδειγμα, οι κυβερνήσεις πολλές φορές απαγορεύουν το διεθνές εμπόριο ή βάζουν

εμπόδια σε αυτό. Παρόλα αυτά, υπάρχουν πολλές εμπειρικές έρευνες που εξέτασαν την θεωρία αυτή στον πραγματικό κόσμο. Δύο από τα πρώτα τεστ πραγματοποιήθηκαν το 1951 και το 1952 ("*British and American exports: A study suggested by the theory of comparative costs. Part I, MacDougall, G. D. A., 1951 και "The Economic Journal. 61 (244). σελ.697–724. ,MacDougall, G. D. A., 1952. "British and American exports: A study suggested by the theory of comparative costs. PartII "TheEconomicJournal. 62 (247). σελ.487–521*). Μια από τις προβλέψεις του «μοντέλου του Ricardo» είναι ότι οι χώρες θα εξαγουν προϊόντα στα οποία είναι πιο αποδοτικές στην παραγωγή τους. Ο "MacDougall" δοκίμασε την συγκεκριμένη πρόβλεψη έχοντας δεδομένα από το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και τελικά την επιβεβαίωσε. Η ίδια υπόθεση επιβεβαιώθηκε με πιο σύγχρονα δεδομένα το 1962 και 1963 από τους "Stern" και "Balassa" ("*British and American productivity and comparative costs in international trade", Oxford Economic Papers. σελ.275–296, Robert M. Stern, 1962 και "An empirical demonstration of classical comparative cost theory". TheReviewofEconomicsandStatistics, 1963, σελ.231–238.*)

Το 1988 ο "DosiPavitt" και ο «L. Soete», σε μια εμπειρική ερευνά τους, διαπίστωσαν πως το διεθνές εμπόριο κινείται κατά μεγάλο βαθμό χάρη στις τεχνολογικές διαφορές μεταξύ των χωρών. (*The Economics of Technical Change and International Trade. Brighton: Wheatsheaf, Dosi, G., Pavitt, K, &L. Soete, 1988*).

Παράλληλα, έχουν υπάρξει πολλές προσπάθειες να γενικευτεί και να διευρυνθεί η θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος, έτσι ώστε να ξεπεράσει το γεγονός ότι αναφέρεται σε μόνο για δύο χώρες και δυο αγαθά. Άλλα η περίπτωση των περισσότερων από τριών χωρών ή των περισσότερων από δύο αγαθών απαιτεί σημαντικά πιο περίπλοκες εξισώσεις.

Παρόλα η θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος έχει γίνει πολλάκις αντικείμενο κριτικής. Παρακάτω παρουσιάζονται οι λόγοι:

- Προσηλώνεται στα κέρδη της εξειδίκευσης παραβλέποντας τα κόστη. Σε αυτά περιλαμβάνονται έξοδα μετακίνησης, άλλα και εξωτερικοί παράγοντες που σχετίζονται με το διεθνές εμπόριο όπως η μόλυνση του περιβάλλοντος.
- Υποθέτει ότι υπάρχει τέλειος ανταγωνισμός και, πιο συγκεκριμένα, έχουμε μετακίνηση των πόρων χωρίς κόστος.
- Η απολυτή εξειδίκευση μπορεί να οδηγήσει σε ανεργία, καθώς ρεαλιστικά δεν είναι εφικτή η μετακίνηση του εργατικού δυναμικού από τον έναν τομέα σε άλλον.
- Δεν λαμβάνεται υπόψιν το συνάλλαγμα.
- Το συγκριτικό πλεονέκτημα δεν είναι κάτι το στατικό. Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που μπορούν, με το πέρασμα του χρόνου, να αλλάζουν, όπως οι μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.
- Το «μοντέλο των δυο χωρών-δυο αγαθών» είναι πλέον απλοϊκό.
- Η συνεχής χρήση οικονομιών κλίμακας από διεθνείς παραγωγούς σημαίνει ότι χώρες, όπως η Κίνα, έχουν την ικανότητα να παραγάγουν πολύ φθηνά και να εξάγουν πλεονάσματα. Αυτό, μαζί με την ζήτηση ποικιλίας στα αγαθά, οδηγεί πλέον τις χώρες να παράγουν μια ευρεία γκάμα αγαθών και να μην εξειδικεύονται μόνο σε ένα μικρό αριθμό αγαθών, αχρηστεύοντας στην ουσία την θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος.

Παρόλα αυτά μπορούμε ακόμη να πούμε ότι η θεωρία του συγκριτικού πλεονεκτήματος έχει ορίσει τον κόσμο του διεθνούς εμπορίου, ακόμη κι αν σήμερα θεωρείται ξεπερασμένη.

(http://www.economicsonline.co.uk/Global_economics/Comparative_advantage.html)

1.3 Το «θεώρημα των Heckscher- Ohlin»

Το «θεώρημα Heckscher – Ohlin», ή αλλιώς η θεωρία αναλογιών των συντελεστών παραγωγής, των Σουηδών οικονομολόγων “Eli Heckscher” και “Bertil Ohlin” , εμβαθύνει στην αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος Ricardo και εντείνει να αποσαφηνίσει τις διαφορές που υπάρχουν στο κόστος ευκαιρίας μεταξύ των χωρών. Τονίζει ότι για να διακρίνουμε σε ποιά προϊόντα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα μια χώρα, δεν αρκεί να αναλύσουμε μόνο το συντελεστή εργασία, αλλά θα πρέπει να αναλύσουμε και τη σχετική διαθεσιμότητα των υπόλοιπων συντελεστών παραγωγής, όπως το κεφάλαιο, τη γη, τους φυσικούς πόρους και την τεχνολογία (Διεθνές Εμπόριο, Οι εξωτερικές συναλλαγές της Ελλάδας, Γ. Β. Παπαδιοδώρου, Εκδόσεις Ζυγός, Θεσσαλονίκη 2002, σελ.36)

Για να αποδείξουν ότι ισχύουν τα παραπάνω, χρησιμοποίησαν ένα υπόδειγμα δυο χωρών, δυο συντελεστών παραγωγής και δυο προϊόντων, το οποίο βασίζεται στις εξής υποθέσεις:

- a) Στις δυο αυτές χώρες επικρατεί τέλειος ανταγωνισμός στην αγορά αγαθών αλλά και στην αγορά συντελεστών της παραγωγής.
- b) Οι συναρτήσεις παραγωγής τους είναι πανομοιότυπες.
- c) Οι παραγωγικοί συντελεστές δεν διαφοροποιούνται ποιοτικά από τη μια χώρα στην άλλη. Όπως επίσης υπάρχει και η δυνατότητα μετακίνησης μέσα στα όρια κάθε χώρας, δεν είναι επιτρεπτό όμως κάτι τέτοιο να συμβαίνει από τη μια χώρα στην άλλη.
- d) Δεδομένου ότι συγκεκριμένες ποσότητες παραγωγικών συντελεστών αποδίδουν ομοιογενείς ποσότητες προϊόντων, από αυτό συνεπάγεται ότι οι υπό εξέταση χώρες έχουν την ίδια τεχνολογία.(Γ. Β. Παπαδιοδώρου,ό.π.,σελ.36-37)

Έτσι σύμφωνα με το «θεώρημα Heckscher – Ohlin» μια χώρα με άφθονο κεφάλαιο θα εξαγάγει προϊόντα εντάσεως κεφαλαίου, ενώ μια χώρα η οποία παρουσιάζει αφθονία σε ανθρώπινο εργατικό δυναμικό θα εξαγάγει προϊόντα εντάσεως εργασίας.

Παραδείγματος χάριν, μια χώρα όπου το κεφάλαιο και έκταση της καλλιεργήσιμης γης είναι σε αφθονία αλλά η εργασία είναι ελλειμματική δηλαδή δεν υπάρχει εργατικό δυναμικό σε αφθονία, θα έχει το συγκριτικό πλεονέκτημα στο να παράγει και να εξάγει προϊόντα που απαιτούν κεφάλαιο και γη, αλλά λίγη εργασία, όπως παραδείγματος χάριν τα σιτηρά. Εάν το κεφάλαιο και η γη είναι άφθονα, οι τιμές τους θα είναι χαμηλές. Δεδομένου ότι είναι οι κύριοι παράγοντες που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή σιτηρών, η τιμή τους θα είναι επίσης χαμηλή - και έτσι ελκυστική και για τοπική κατανάλωση και για εξαγωγή. Αγαθά εντάσεως εργασίας θα είναι πολύ ακριβά για να παραχθούν δεδομένου ότι η εργασία δεν υπάρχει σε αφθονία και η τιμή της είναι υψηλή. Επομένως, η χώρα είναι καλύτερο να εισάγει αυτά τα αγαθά. Η κρίσιμη υπόθεση του «μοντέλου Heckscher-Ohlin» είναι ότι οι δύο χώρες είναι πανομοιότυπες, εκτός από τη διαφορά στις χρηματοδοτήσεις των πόρων. Η σχετική αφθονία στο κεφάλαιο θα προκαλέσει την χώρα που παρουσιάζει αφθονία σε αυτό να παράγει τα αγαθά εντάσεως κεφαλαίου πιο φθηνά από ότι η χώρα που έχει άφθονο εργατικό δυναμικό και αντίστροφα.

Αρχικά, όταν δεν πραγματοποιούν εμπόριο οι χώρες μεταξύ τους, εξάγουμε ότι:

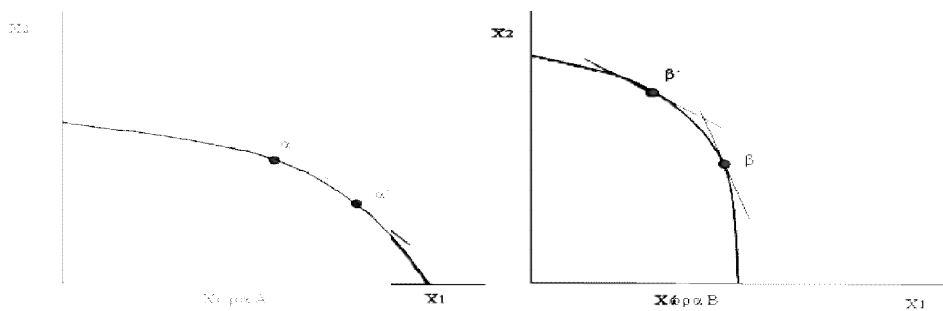
- Η τιμή του προϊόντος εντάσεως κεφαλαίου στην χώρα με αφθονία στο κεφάλαιο θα είναι πιο χαμηλή σε σχέση με την τιμή του προϊόντος στην άλλη χώρα.
- Η τιμή του προϊόντος εντάσεως εργασίας στην χώρα με αφθονία στο εργατικό δυναμικό (δηλαδή στην εργασία) θα είναι πιο χαμηλή σε σχέση με την τιμή του προϊόντος στην άλλη χώρα.

Μόλις επιτραπεί το εμπόριο μεταξύ τους, οι εταιρίες που αναζητούν το κέρδος θα μετακινήσουν τα προϊόντα τους προς τις αγορές που έχουν (προσωρινά) την υψηλότερη τιμή.

Κατά συνέπεια:

- Η χώρα με άφθονο κεφάλαιο θα εξαγάγει προϊόντα εντάσεως κεφαλαίου.
- Η χώρα με άφθονο εργατικό δυναμικό θα εξαγάγει προϊόντα εντάσεως εργασίας.

Για να κατανοήσουμε το υπόδειγμα χρησιμοποιούμε ένα παράδειγμα στο οποίο υποθέτουμε ότι έχουμε δυο χώρες, την Α και την Β, με παραγόμενα προϊόντα το X_1 και το X_2 και δυο συντελεστές παραγωγής, το κεφάλαιο και την εργασία. Η χώρα Α έχει σχετική επάρκεια εργασίας, ενώ η χώρα Β έχει σχετική επάρκεια κεφαλαίου. Ακόμη υποθέτουμε ότι μεγαλύτερης έντασης εργασίας είναι το προϊόν X_1 , ενώ μεγαλύτερης έντασης κεφαλαίου το προϊόν X_2 . Στα διαγράμματα που ακολουθούν στην επόμενη σελίδα απεικονίζεται η υφιστάμενη κατάσταση της παραγωγής και της κατανάλωσης πριν από την έναρξη του εμπορίου.

Διάγραμμα 1.2: Χώρα Α Διάγραμμα 1.3: Χώρα Β

(Πηγή: Διαγράμματα του γράφοντος)

Στη χώρα Α η τιμή του συντελεστή εργασία βρίσκεται σε σχετική αφθονία, επομένως η τιμή του συντελεστή θα είναι σχετικά χαμηλότερη σε σχέση με τη τιμή του συντελεστή

κεφάλαιο. Καθώς για τον λόγο του ότι ο συντελεστής κεφάλαιο διαθέτει σχετικά μεγάλες ποσότητες εργασίας, θα έχει και σχετικά μεγάλη παραγωγικότητα και από αυτό συνεπάγεται ότι θα έχει υψηλή τιμή. Στη χώρα Β συμβαίνει το αντίστροφο. Με αυτόν τον τρόπο θα αυξηθεί το επίπεδο ευημερίας των χωρών που συμμετέχουν στο διεθνές εμπόριο. (Διεθνής Οικονομική, Μια εισαγωγική προσέγγιση, Ε. Δ. Πουρναράκης, Ιδιωτική Έκδοση, 3^η Έκδοση, Αθήνα, 2004, σελ. 304-307)

Καλό θα ήταν να χρησιμοποιήσουμε το παράδειγμα των δύο χωρών που μελετάμε στην εν λόγω εργασία, την Ελλάδα και την Τουρκία, με παραγόμενα προϊόντα το λάδι και την σταφίδα και με παραγωγικούς συντελεστές το κεφάλαιο και την εργασία. Μελετώντας τις δυο χώρες υποθέτουμε ότι η Τουρκία διαθέτει 300 μονάδες κεφαλαίου και 30 μονάδες εργασίας, ενώ η Ελλάδα διαθέτει 20 μονάδες κεφαλαίου και 200 εργασίας.

	Τουρκία	Ελλάδα
Κεφάλαιο (K)	300 μονάδες	20 μονάδες
Εργασία (L)	30 μονάδες	200 μονάδες

Πίνακας 1.5: Απαιτούμενοι συντελεστές παραγωγής

Υποθέτουμε ότι και στις δύο χώρες για την παραγωγή 1 μονάδας λαδιού απαιτούνται μία μηχανή και 10 εργαζόμενοι, ενώ για την παραγωγή μίας μονάδας σταφίδας απαιτούνται 3 μηχανές και 5 εργαζόμενοι. Για να βρούμε ποιά χώρα έχει αφθονία κεφαλαίου και ποιά αφθονία εργασίας θα υπολογίσουμε τις σχετικές ποσότητες κεφαλαίου και εργασίας, δηλαδή τον λόγο κεφάλαιο/εργασία -K/L. Παρατηρούμε ότι στην Τουρκία αντιστοιχούν 10 μονάδες κεφαλαίου ανά εργαζόμενο ενώ στην Ελλάδα 0,10 μονάδες ανά εργαζόμενο. Άρα η Τουρκία έχει αφθονία κεφαλαίου, ενώ η Ελλάδα αφθονία εργασίας. Για να βρούμε ποιο προϊόν είναι εντάσεως εργασίας και ποιο προϊόν είναι εντάσεως κεφαλαίου θα υπολογίσουμε τη σχετική ποσότητα κεφαλαίου-εργασίας που χρειάζεται για την παραγωγή 1 μονάδας από το καθένα. Για την παραγωγή 1 μονάδας λαδιού χρειάζονται

0,1 μονάδες κεφαλαίου ανά εργαζόμενο, ενώ για την παραγωγή 1 μονάδας σταφίδας χρειάζονται 0,6. Άρα το λάδι είναι εντάσεως εργασίας, ενώ η σταφίδα εντάσεως κεφαλαίου. Η Ελλάδα θα εξάγει λάδι, γιατί έχει σχετική αφθονία σε εργασία και το λάδι είναι αγαθό εντάσεως εργασίας. Η Τουρκία θα εξάγει σταφίδα, γιατί έχει σχετική αφθονία σε κεφάλαιο και η σταφίδα είναι αγαθό εντάσεως κεφαλαίου.

1.4 Το παράδοξο του Leontief

Η «θεωρία Heckscher–Ohlin» έγινε αποδεκτή μέσα από εμπειρικές εργασίες. Η πιο σημαντική ήταν αυτή του καθηγητή «WassilyW. Leontief» το 1947, καθώς αποτέλεσε αφετηριακό σημείο της κριτικής και των αμφιβολιών για την επαλήθευση της θεωρίας αναλογιών των συντελεστών παραγωγής.

Ο «Leontief» για την επαλήθευση του θεωρήματος, μελέτησε το εξωτερικό εμπόριο των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής για το έτος 1947. Χρησιμοποίησε έναν πίνακα εισροών και εκροών, ο οποίος καταδεικνύει την αναλογία των συντελεστών για την παραγωγή διάφορων αγαθών, υπολογίζοντας μόνο τους συντελεστές εργασία και κεφάλαιο.

Έτσι, υπολόγισε το λόγο κεφάλαιο/εργασία των εξαγωγικών βιομηχανιών και των παραγωγικών μονάδων με προϊόντα ανταγωνιστικά των εισαγωγών και βρήκε ότι, όπως μας το ορίζει Ο Ε. Δ. Πουρναράκης, *«ο λόγος κεφάλαιο/εργασία ήταν χαμηλότερος στις βιομηχανίες εξαγωγικών προϊόντων απ' ότι στις βιομηχανίες υποκατάστατων των εισαγωγών»*. (Ε. Δ. Πουρναράκης, *ό.π.*, σελ. 314)

Με την μέθοδο αυτή υπολόγισε τις προϋποθέσεις σε κεφάλαιο και εργασία για να παραχθεί: Ένα εκατομμύριο σε αξία τυπικών εισαγωγίμων και εξαγωγίμων προϊόντων το 1947. Αυτό που βρήκε, βάσει των υπολογισμών, ήταν ότι οι εξαγωγές των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής εμπεριείχαν περισσότερη εργασία και λιγότερο κεφάλαιο από όσο θα έπρεπε για να μπορέσουν να παραχθούν τα εισαγωγικά προϊόντα με ίση αξία. Επομένως οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής φάνηκε να χρηματοδοτούνε με περισσότερο

κεφάλαιο τον κάθε εργαζόμενο από οποιαδήποτε άλλη χώρα στον κόσμο κατά το έτος 1947. Κατά συνέπεια, η «θεωρία Η-Ο» προβλέπει ότι οι αμερικανικές εξαγωγές θα απαιτούσαν περισσότερο κεφάλαιο ανά εργαζόμενο από τις αμερικανικές εισαγωγές. Σύμφωνα με τον Ε. Δ. Πουρναράκη, «*Η έρευνα του Leontief έδειξε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες πρέπει να ειδικευθούν στην παραγωγή προϊόντων έντασης εργασίας και να εισάγουν προϊόντα έντασης κεφαλαίου*». Η διαπίστωση αυτής της έρευνας, ονομάστηκε «*παράδοξο του Leontief*». (Ε. Δ. Πουρναράκης, *ό.π.*, σελ. 314-315)

1.5 Το κεϋνσιανό υπόδειγμα της ανοιχτής οικονομίας με δημόσιο τομέα

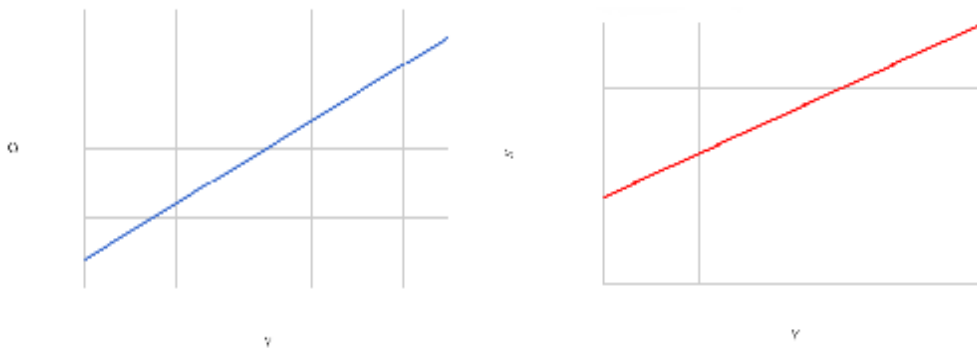
Κατά την κλασική οικονομική θεωρία η Ελλάδα στον τομέα του εμπορίου παρουσιάζει παθητικό ισοζύγιο πληρωμών, όπως θα δούμε, καθότι οι εισαγωγές της από την Τουρκία είναι μεγαλύτερες σε σχέση με τις εξαγωγές της προς την Τουρκία. Η Ελλάδα θα μπορέσει να ανατρέψει το παθητικό ισοζύγιο πληρωμών μέσω της αύξησης των εξαγωγών της μέσω της μείωσης των τιμών των εξαγωγικών προϊόντων της και της μείωσης του κόστους παραγωγής. Αυτόματα μέσω του μηχανισμού της αγοράς και χωρίς καμία έξωθεν παρέμβαση θα ανακάμψουν οι εξαγωγές και θα οδηγηθούμε σε αύξηση των εσόδων από τις εξαγωγές. Όμως η παραπάνω θεωρία θα προϋπέθετε ένα καθεστώς *ceterisparibus* με πλήρη απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών και με την στήριξη των ισοτιμιών και της ποσότητας του χρήματος στην αγορά στον κανόνα του χρυσού (Ε. Δ. Πουρναράκης, *ό.π.*, σελ. 151-153). Αυτό το σύστημα θεωρείται παρωχημένο και μη ρεαλιστικό κι εδώ ακριβώς έρχεται η θεωρία του “JohnMaynardKeynes” να προτείνει ένα ρεαλιστικό πλαίσιο ανάπτυξης της οικονομίας με έμφαση στις δημόσιες επενδύσεις και την αυξομείωση των επιτοκίων σε συνδυασμό με τον κρατικό παρεμβατισμό, εφόσον η ελεύθερη οικονομία δεν δύναται να αυτορυθμιστεί (Εισαγωγή στην Πολιτική Οικονομία, Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, Γ. Τσεκούρα, Μ. Χατζηπροκοπίου, Γ. Χρήστου, Έκδοση Ζ', Εκδόσεις Γ. Μπένου, σελ. 300-301).

Ο “Keynes” δίνει έμφαση όσον αφορά τα μακροοικονομικά μεγέθη στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, που αφορά το άθροισμα της συνολικής αξίας των αγαθών και των υπηρεσιών σε τιμές αγοράς και όχι κόστους, συνεπώς προσμετρώνται και οι άμεσοι ή έμμεσοι φόροι. Το ΑΕΠ σχετίζεται άμεσα με το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, όπως θα δούμε (*E. Δ. Πουρναράκης, ό.π., σελ 141*). Το ΑΕΠ (ακαθάριστο εγχώριο προϊόν) δεν προσμετράται με βάση την ποσότητα των προϊόντων, αλλά με βάση την καθαρή αξία τους. Προκύπτει δηλαδή από το άθροισμα των προϊόντων, των υπηρεσιών, του κεφαλαίου (τελικό προϊόν), των αμοιβών των παραγωγικών συντελεστών (ημερομίσθια) την έγγειο πρόσοδο και τα κέρδη μαζί με τους τόκους. Προ κρίσεως, δηλαδή το διάστημα πριν το 2009, το ΑΕΠ της Ελλάδας ήταν περίπου 200 δις ευρώ το χρόνο. Βέβαια, σε αυτό τον αριθμό δεν υπολογίζεται το ποσό που αναλογεί από την φοροδιαφυγή. Παρότι ο “Keynes” χώρισε τις οικονομίες σε τρία βασικά μοντέλα, εμείς θα ασχοληθούμε μόνο με το ένα κεϋνσιανό μοντέλο οικονομίας, που αφορά την *ανοιχτή οικονομία καπιταλιστικού τύπου με δημόσιο τομέα*, καθώς και η Ελλάδα αυτό το μοντέλο ακολουθεί στα ευρωπαϊκά πλαίσια. Όσον αφορά σε μακροοικονομικό επίπεδο, διότι με αυτό θα ασχοληθούμε στα πλαίσια του διμερούς εμπορίου της Ελλάδας και της Τουρκίας, στόχος της ανοιχτής καπιταλιστικού τύπου οικονομίας είναι το εισόδημα που αφορά τα έσοδα της οικονομίας από το εμπόριο στην προκειμένη περίπτωση (*Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, κλπ, ό.π., σελ. 295-296*).

Το διαθέσιμο εισόδημα της οικονομίας χρησιμοποιείται για κατανάλωση και αποταμίευση. Για να επιτευχθεί η ανακύκλωση του εισοδήματος που είναι απαραίτητη κατά τον “Keynes”, για να κινηθεί η οικονομία χρειάζονται οι δαπάνες. Το ΑΕΠ (Y) προκύπτει από το άθροισμα της αξίας των αγαθών κατανάλωσης (C) και τις επενδύσεις (I) (*Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, κλπ., ό.π., σελ. 299-300*). Σύμφωνα με τον “Keynes”, όταν έχουμε πλήρη απασχόληση των παραγωγικών συντελεστών το άθροισμα $Y=C+I$ μετατρέπεται σε $Y=C+S$, όπου C η κατανάλωση και S η αποταμίευση. Οι δύο όψεις του ΑΕΠ, δηλαδή το δίπτυχο ζήτηση- δαπάνη και προσφορά(παραγωγή)-

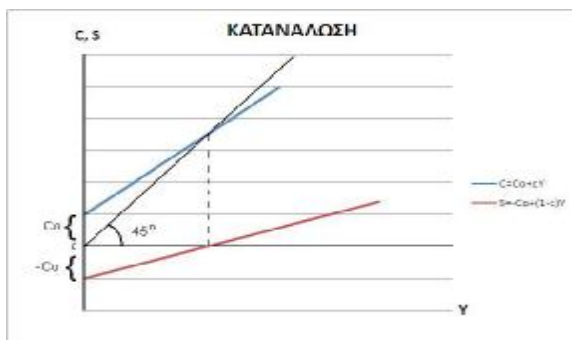
εισόδημα (έσοδα), λειτουργούν ως ένα οικονομικό κύκλωμα, στο οποίο η κατανάλωση έχει διπλή σημασία και η επένδυση ως δαπάνη από την πλευρά των επιχειρήσεων αποτελεί τη βάση για να προκύψει αποταμίευση, που ουσιαστικά είναι ένα απόθεμα που δεν δύναται να είναι αδρανές, αλλά θα πρέπει να επανέλθει στο οικονομικό κύκλωμα για να δημιουργήσει μια νέα επένδυση (Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, κλπ, ό.π., σελ.276-290. Οι ανωτέρω αναφορές είναι απλοποιημένες και δεν περιλαμβάνουν τον κρατικό τομέα ή τις εξαγωγές των αγαθών, αλλά χρησιμεύουν σε πρώτη φάση για την επεξήγηση του κεϋνσιανού οικονομικού μοντέλου.

Διάγραμμα 1.4: Κατανάλωση   **Διάγραμμα 1.5: Αποταμίευση**

(Πηγή: Διαγράμματα του γράφοντος)

Το παρακάτω διάγραμμα δείχνει τη σχέση του ΑΕΠ, δηλαδή του εισοδήματος μιας οικονομίας, με την κατανάλωση και τις επενδύσεις (Ε. Δ. Πουρναράκης, ό.π., σελ. 155):

Διάγραμμα 1.6: Σχέση εισοδήματος με κατανάλωση κι αποταμιεύσεις

(Πηγή: Διαγράμματα του γράφοντος)

Στη γραμμική κλίση 45 μοιρών απεικονίζεται η παραγωγή της οικονομίας και άρα όσο υψηλότερα θα σημειωθεί η ισορροπία με τη ζήτηση τόσο επιτυγχάνεται η πλήρης εκμετάλλευση των παραγωγικών συντελεστών. Για μια οικονομία συμφέρει να υπάρχει πλήρης κατανάλωση και να εκλείπει το απόθεμα ή η αποταμίευση. Το σημείο Α, δηλαδή το σημείο τομής, εάν λαμβάναμε υπόψιν μόνο την κατανάλωση και την αποταμίευση, χωρίς τις επενδύσεις, τότε θα δήλωνε τη μέγιστη ισορροπία και άρα τη μέγιστη εκμετάλλευση των παραγωγικών συντελεστών (Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, κλπ., ό.π., σελ. 306-308).

Προσθέτοντας στην απλή εξίσωση τις εξαγωγές αγαθών στο εξωτερικό (X) και τις εγχώριες δαπάνες για επενδύσεις προκύπτει η εξίσωση $Y=C+I_d+X$. Εάν προστεθούν και οι εισαγωγές από το εξωτερικό (M) έχουμε την εξίσωση $Y=C+S+M$. Ο τύπος των εισαγωγών, που συμβολίζονται με OPE, καταδεικνύουν πόσο θα μεταβληθεί το επίπεδο των εισαγωγών, όταν μεταβληθεί το εισόδημα κατά μια μονάδα. Δηλαδή, $OPE = \frac{\Delta M}{\Delta P}$ όπου M οι εισαγωγές από το εξωτερικό και P το εισόδημα. Όσον αφορά τις εξαγωγές μιας χώρας, αυτές εξαρτώνται από το εισόδημα των ξένων χωρών και από την ισοτιμία (E. Δ. Πουρναράκης, ό.π., σελ. 158-160).

Οι εξαγωγές, από την άλλη, επηρεάζουν την ισορροπία στην όψη της ζήτησης και της δαπάνης και αποτελούν τις εισροές μιας οικονομίας και δίνουν ώθηση στην οικονομία. Όσον αφορά το εμπόριο αυτό που μας ενδιαφέρει να αναλύσουμε είναι η δασμοί στα είδη κατανάλωσης, οι συναλλαγματικές ισοτιμίες και το ισοζύγιο πληρωμών. Το ισοζύγιο (εξωτερικών) πληρωμών αφορά τις οικονομικές συναλλαγές μιας χώρας με ξένες χώρες σε διάστημα ενός έτους συνήθως και στην ανά χειράς εργασία μας αφορά άμεσα λόγω του εμπορίου της Ελλάδας με την Τουρκία. Στο ισοζύγιο αυτό

καταγράφονται οι συναλλαγές με ξένα μεταξύ τους νομίσματα και για αυτό το λόγο είναι καθοριστικής σημασίας η αναφορά των νομισματικών ισοτιμιών. Το ισοζύγιο πληρωμών επηρεάζει τις δημόσιες δαπάνες και το εισόδημα μιας χώρας (http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Balance_of_payment_statistics). Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, που αποτελεί τμήμα του ισοζυγίου τρεχουσών πληρωμών, προκύπτει από τη διαφορά μεταξύ της εγχώριας δαπάνης $C+I_d$ και της διαφοράς μεταξύ των εξαγωγών και των εισαγωγών $X-M$ (*E. Δ. Πουρναράκης, ό.π., σελ. 160*). Οι οικονομικές σχέσεις μιας οικονομίας που διατελεί και εξωτερικό εμπόριο συμβολίζεται με τη σχέση $Y+M=C+I+G+X$, όπου C η κατανάλωση, I οι επενδύσεις, G οι κρατικές δαπάνες και X οι εξαγωγές. Οι σχέση αυτή θα μπορούσε να γραφτεί και ως $X-M=Y-(C+I+G)$. Όταν η διαφορά μεταξύ εξαγωγών X και εισαγωγών M είναι θετική, τότε αυτή η χώρα παρουσιάζει πλεόνασμα στις τρέχουσες συναλλαγές και άρα η χώρα αυτή είναι ανταγωνιστική στο διεθνές εμπόριο. Σε περίπτωση που μια χώρα παρουσιάζει αρνητική σχέση μεταξύ εξαγωγών και εισαγωγών, τότε σημειώνεται έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι μια χώρα εισάγει περισσότερα προϊόντα από όσα εξάγει και άρα αναγκάζεται να δανειστεί, ώστε να καλύψει το έλλειμμα. Η Ελλάδα σημειώνει μονίμως έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών καθώς οι εισαγωγές της είναι μεγαλύτερες από τις εξαγωγές της. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να αναγκάζεται να δανείζεται από το εξωτερικό. Εάν ο δανεισμός αυτός χρησιμοποιείται για να χρηματοδοτήσει επενδύσεις συμβάλλει στην ανάπτυξη της οικονομίας.

Εάν όμως ο δανεισμός χρησιμοποιείται για την κάλυψη βραχυπρόθεσμων αναγκών, όπως οι κατανάλωση, τότε η οικονομία δεν αναπτύσσεται και το έλλειμμα διευρύνεται με αποτέλεσμα την ανάγκη για εκ νέου δανεισμό (*E. Δ. Πουρναράκης, ό.π., σελ. 141-143*). Δυστυχώς, στην περίπτωση της Ελλάδας ισχύει η δεύτερη περίπτωση. Να προσθέσουμε εδώ ότι για την περίπτωση της Ελλάδας ο δανεισμός διοχετεύεται όχι μόνο στις ανάγκες της κατανάλωσης, αλλά και στην αποπληρωμή των τοκοχρεολυσίων. Σε συνδυασμό με το μειωμένο εξωτερικό εμπόριο, το δάνειο αυξάνεται με αλματώδεις ρυθμούς με

αποτέλεσμα η αποπληρωμή του να καθίσταται δύσκολη. Σε αυτή την περίπτωση μιλάμε για διαρθρωτική ανισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών (*Ε. Δ. Πουρναράκης, ό.π., σελ. 143-150*).

Στον παρακάτω πίνακα προσδιορίζονται τα μακροοικονομικά μεγέθη της Ελλάδας για το διάστημα 2001 έως 2005 σε δισεκατομμύρια ευρώ:

Έτος	ΑΕΠ (σταθερές τιμές)	ΑΕΠ (τρέχουσες τιμές)	Ιδιωτικές Επενδύσεις (I_p , τρέχουσες τιμές)	Κρατικές επενδύσεις (G_I , τρέχουσες τιμές)	Ποσο στό ανεργ ίας ($u\%$)	Άνεργοι (σε χιλιάδες)
2001	99,51	133,10	26,05	5,23	11,2	494
2002	103,32	143,48	28,52	5,26	10,9	480
2003	108,23	155,54	33,22	6,08	10,4	460
2004	113,29	168,42	35,63	6,76	11,0	506
2005	117,44	181,09	36,86	6,04	10,4	480

Πίνακας 1.7: Μακροοικονομικά μεγέθη Ελλάδας, έτη 2001-2005

Πηγή: (Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, κλπ., ό.π., σελ.295)

Οι νομισματικές ισοτιμίες και η Συμφωνία του «Μπρέττον Γουντς»

Η Ελλάδα ως χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν ακολουθεί δική της νομισματική πολιτική και οι οικονομικές της σχέσεις καθορίζονται σε μεγάλο βαθμό από την οικονομική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ασκεί τη νομισματική της πολιτική σε συνεργασία με τις ξένες οικονομίες στα πλαίσια της ισοτιμίας των νομισμάτων, ώστε να διεξάγεται το εμπόριο ομαλά. Ουσιαστικά, μέσω του διεθνούς εμπορίου γίνεται ανταλλαγή του ενός νομίσματος με το άλλο. Ακόμη και τα ευρωπαϊκά επιτόκια οφείλουν να κινούνται στα ίδια επίπεδα με τα ξένα επιτόκια και τούμπαλιν. Όσον αφορά την Τουρκία, αυτή πρέπει να προσαρμόζει την τουρκική λίρα

ανάλογα με τα ξένα νομίσματα, ώστε να επιτυγχάνεται η ισοτιμία. Η προσφορά χρήματος και τα επιτόκια επηρεάζονται άμεσα από τις εξωτερικές συναλλαγές και το ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών στην περίπτωση της σταθερής ισοτιμίας με προσαρμόσιμες τιμές συναλλάγματος με μικρό ποσοστό διακύμανσης περί του 1%, όπως καθιερώθηκε από τη «Διάσκεψη του Μπρέττον Γούντς» το 1944. Ωστόσο, το 1973 καταργήθηκε το σύστημα των σταθερών ισοτιμιών. Εκείνη την περίοδο συγκροτήθηκε και το «Διεθνές Νομισματικό Ταμείο» που ως στόχο έχει να λύνει το πρόβλημα ρευστότητας και τα διεθνή νομισματικά προβλήματα μεταξύ των 44 κρατών μελών της συμφωνίας «**Μπρέττον Γούντς**». Όλες οι χώρες που συμμετέχουν και σήμερα είναι περίπου 140, συνδράμουν στο ταμείο.

Ωστόσο, το σύστημα του «Μπρέττον Γούντς» αντικαταστάθηκε τη δεκαετία του 1970, παρουσίαζε δυσκολία στην εφαρμογή, καθότι συνδύαζε τον κανόνα του χρυσού με τις συναλλαγματικές ισοτιμίες με το δολάριο. Η εξάρτηση από τα αποθέματα χρυσού δημιούργησε σταδιακά πρόβλημα ρευστότητας. Με τη **Σμιθσόνια Συμφωνία του 1972** περιορίστηκε η διακύμανση της ισοτιμίας των νομισμάτων σε σχέση με το δολάριο στο 2,25% και έμεινε γνωστή ως «το φίδι της ΕΟΚ μέσα στο σμιθσόνειο τούνελ», με μεγαλύτερη δυνατή διακύμανση 4,5%. Μετά από αλλεπάλληλες συμφωνίες, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο συμφώνησε στο σύγχρονο σύστημα νομισματικών ισοτιμιών με την ελεύθερη διακύμανση, ωστόσο τα κράτη μέλη οφείλουν να παρεμβαίνουν στην αγορά συναλλάγματος για να διατηρείται η σταθερότητα μέσω της αγοραπωλησίας ή της ανταλλαγής νομισμάτων (swap). Ωστόσο, οι χώρες μπορούν να διαλέξουν μεταξύ σταθερής και κυμαινόμενης ισοτιμίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση συμμετέχει στο σύστημα της κυμαινόμενης ισοτιμίας με την έννοια ότι σχετίζει το ευρώ με ξένα νομίσματα (*Ε. Δ. Πουρναράκης, ό.π., σελ. 210,227-246*).

1.6Η GATT και οι γύροι συμφωνιών

Η GATT, που αποτελεί τη Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου, ιδρύθηκε από 23 βιομηχανικές χώρες, μεταξύ αυτών και οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, το 1947 και άρχισε να ισχύει από τον επόμενο χρόνο. Παρότι δεν επικυρώθηκε ποτέ η ίδρυσή της από τα κοινοβούλια των κρατών μελών της εντούτοις αποτέλεσε μια νομική δέσμευση των κρατών που συμμετείχαν και έως το 1994 είχε φτάσει να αποτελείται από 128 κράτη μέλη. Η συμφωνία λειτούργησε με τα πρότυπα ενός ανεπίσημου διεθνούς οργανισμού που ως στόχο είχε τη μείωση των δασμών για τα προϊόντα που αφορούσαν το διεθνές εμπόριο και την κατάργηση επιπλέον εμπορικών εμποδίων, κυρίως σε ότι αφορά τους ποσοτικούς περιορισμούς και που ίσχυαν πριν το 1945 (Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, κλπ., ό.π., σελ. 526-527) . (Ε. Δ. Πουρναράκης, ό.π., σελ. 354-355). Μεταξύ άλλων η GATT επιφορτίστηκε με την προστασία του διεθνούς εμπορίου από τακτικές αθέμιτου ανταγωνισμού και απευθείας κρατικών επιδοτήσεων των προς εξαγωγή προϊόντων.

Αποτέλεσε τον προάγγελο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, που ιδρύθηκε και επικυρώθηκε από τα κοινοβούλια των κρατών μελών το 1994. Οι βασικές αρχές που διέπουν την GATT είναι η ρήτρα του πλέον ευνοούμενου κράτους και η αρχή του ανταγωνιστικού εμπορίου. Η ρήτρα του πλέον ευνοούμενου κράτους σημαίνει ουσιαστικά ότι οποιοδήποτε προνόμιο παραχωρείται σε ένα κράτος μέλος, όπως για παράδειγμα η μείωση του δασμού σε ένα προϊόν του, πρέπει να παραχωρείται και στα υπόλοιπα κράτη μέλη της GATT. Η αρχή του ανταγωνιστικού εμπορίου αφορά την απαγόρευση της πώλησης ενός προϊόντος στο εξωτερικό σε τιμή χαμηλότερη από το εσωτερικό. Η διαδικασία αυτή είναι γνωστή με τον όρο dumping. Επίσης, δεν επιτρέπονται οι επιδοτήσεις των εξαγωγών, διότι με αυτό τον τρόπο μειώνεται η τιμή των προϊόντων που εξάγονται (Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, κλπ., ό.π., σελ. 528)

Από την ίδρυση της GATT έως και την εξέλιξή της στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, έλαβαν χώρα διάφορες συνδιάσκεψης μεταξύ των κρατών μελών στα πλαίσια της λειτουργίας της GATT με στόχο την επίλυση των, δασμολογικών και μη, προβλημάτων και εμποδίων του διεθνούς εμπορίου (Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, κλπ., *ό.π.*, σελ. 528-529). Οι συνδιασκέψεις αυτές ονομάστηκαν «Γύροι Συμφωνιών» και μέχρι στιγμής είναι 9 στον αριθμό. Από το 1947 έως το 1961 που έλαβαν χώρα οι «Γύροι Συμφωνιών» της Γενεύης, της Αννερσί, της Τορκάυ και του Ντίλλον, οι δασμοί μειώθηκαν από 40% σε 10%. Στα επόμενα χρόνια από το 1962 έως το 1967 με τον «Γύρο Συμφωνιών Κένεντυ» επιτεύχθηκε η περαιτέρω μείωση των δασμών κατά 35% και απετέλεσε έναν από τους πιο αποτελεσματικούς γύρους, καθώς ενισχύθηκε η σημασία της αμοιβαιότητας με την ρήτρα του ευνοουμένου κράτους και τέθηκε η ανάγκη απαγόρευσης των ποσοστικών περιορισμών. Συνάμα, υπογράφηκε και συμφωνία για την απαγόρευση του dumping. Το 1973 έως το 1979 στο «Γύρο Συμφωνιών του Τόκυο» μειώθηκαν οι δασμοί επιπλέον 33% και ακολούθησαν συμφωνίες για την προστασία από τις επιδοτήσεις, το dumping και τις κρατικές προμήθειες. Στον «Γύρο του Τόκυο» συμμετείχαν και κράτη μη μέλη και αφορούσε θέματα μη δασμολογικής προστασίας.

Ο προτελευταίος «Γύρος Συμφωνιών της Ουρουγουάης» διετέλεσε επιπλέον σημαίνοντα και καινοτόμο ρόλο καθότι μειώθηκαν οι δασμοί κατά 40%, όμως επιπλέον διευρύνθηκαν οι περιοχές προστασίας από τα μη δασμολογικά εμπόδια, όπως είναι η γεωργία, ο τομέας των υπηρεσιών, η πνευματική ιδιοκτησία, διεθνείς επενδύσεις και οι διαδικασίες επίλυσης διαφορών (Ε. Δ. Πουρναράκης, *ό.π.*, σελ. 388-396). Ο τελευταίος «Γύρος Συμφωνιών» μέχρι στιγμής πραγματοποιήθηκε στην πόλη Ντόχα του Κατάρ από το 2001 έως το 2007. Κύριοι στόχοι της διάσκεψης ήταν να βρεθούν τρόποι να εφαρμοστούν οι συμφωνίες του προηγούμενου «Γύρου Συμφωνιών» και αφορά συμφωνίες και ελαφρύνσεις στον αγροτικό τομέα, στον περιβαλλοντικό τομέα, στον τομέα της παροχής υπηρεσιών και στην πνευματική ιδιοκτησία. Επίσης, συμφώνησαν

πάνω στο θέμα του consensus, δηλαδή της ομοφωνίας όλων των κρατών μελών πριν παρθούν μέτρα (https://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/update_e.htm).

1.7Οι ευρωπαϊκές δαπάνες

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δημιουργήσει μια κοινή δασμολογική πολιτική για όλα τα κράτη μέλη, ούτως ώστε να διευκολύνονται οι εμπορικές συναλλαγές εντός της Ένωσης, ενώ στο εξωτερικό εμπόριο ασκούν κοινή εμπορική πολιτική κι έχουν ορίσει ένα κοινό δασμολόγιο για τις χώρες του εξωτερικού. Συνεπώς, η Ελλάδα κινείται σε αυτά τα εμπορικά ευρωπαϊκά πλαίσια (Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, κλπ., ό.π., σελ. 651-654.) Η Ευρωπαϊκή Ένωση σημειώνει το Ακαθάριστο Εθνικό της Προϊόν στα 11 τρις ευρώ και η Ελλάδα συμμετέχει στο ευρωπαϊκό ΑΕΠ με 1,7%. Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει έναν κοινοτικό προϋπολογισμό, ο οποίος πρέπει να είναι ισοσκελισμένος, δηλαδή οι δαπάνες να είναι ίσες με τα έσοδα και αποτελεί αυστηρά το 1,25% του συνολικού της ΑΕΠ (Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, κλπ., ό.π., σελ. 664-665). Η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του προϋπολογισμού της δαπανά το 76% των χρημάτων στην αγροτική ανάπτυξη, τη γεωργία, την αλιεία και την περιφερειακή πολιτική των κρατών μελών και το κάθε κράτος δαπανά αυτά τα χρήματα όπως επιθυμεί χωρίς έλεγχο από την Ένωση, ωστόσο στο τέλος κάθε έτους η Ευρωπαϊκή επιτροπή ελέγχει πως δαπανήθηκαν αυτά τα χρήματα και εάν εφαρμόστηκαν οι κανονισμοί. Η Ελλάδα λαμβάνει περίπου 3 δις ευρώ για την αγροτική ανάπτυξη, ωστόσο λόγω λανθασμένων χειρισμών και παρατυπιών αναγκάζεται να επιστρέφει το 10% του συνολικού ποσού (<http://www.fortunegreece.com/article/pos-i-evropaiki-enosi-xodevi-ta-chrimata-sas/>, <http://news247.gr/eidiseis/oikonomia/pou-vriskei-ta-lefta-h-eyrwpaikeh-enwsh-kai-pou-ta-ksodeuei.3450081.html>).

Αναλυτικά στον πίνακα* παρακάτω διαφαίνεται η κάλυψη των διαφόρων τομέων των κρατών μελών από τις ενωσιακές δαπάνες για το 2014:

Τομείς	Ποσοστό επί της συνολικής δαπάνης
Αειφόρος ανάπτυξη/ Φυσικοί πόροι	39,49%
Ευρωπαϊκή συνοχή (οικονομική, κοινωνική, εφραφική)	37,33%
Ανταγωνιστικότητα/ Θέσεις εργασίας	10,85%
Εξωτερική πολιτική	5,2%
Ασφάλεια/ Ιθαγένεια	1,46%
Δαπάνες διοίκησης	5,35%

Πίνακας 1.8: Ενωσηιακές δαπάνες

*(Πίνακας του γράφοντος με στοιχεία από <http://news247.gr/eidiseis/oikonomia/pou-yriskei-ta-lefta-h-eyrwpaikh-enwsh-kai-pou-ta-ksodeuei.3450081.html>)

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, η αειφόρος ανάπτυξη οι δαπάνες καλύπτουν τους τομείς των αναγκών του γεωργικού ταμείου προσανατολισμού και εγγυήσεων, του γεωργικού ταμείου και του ταμείου αλιείας. Οι επιδοτήσεις αγροτικών προϊόντων έχουν σταματήσει καθώς δεν συνέβαλλαν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών προϊόντων. Οι δαπάνες για την εξωτερική πολιτική της Ένωσης αφορούν την ενίσχυση των σχέσεων με τις γειτονικές εκτός Ένωσης χώρες, αλλά και με τους εμπορικούς εταίρους. Οι δαπάνες που αφορούν την ευρωπαϊκή συνοχή αφορούν την αρωγή προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές της Ένωσης και η ενίσχυση της ηλεκτρονικής σύνδεσης της Ευρώπης. Η ανταγωνιστικότητα αφορά το άνοιγμα θέσεων εργασίας και το πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» που αφορά καινοτομία και ανάπτυξη. Επίσης, το γνωστό πρόγραμμα “Erasmus” χρηματοδοτείται από τα ευρωπαϊκά κονδύλια. Τα κονδύλια για την ασφάλεια και την ιθαγένεια καλύπτουν το ταμείο για το άσυλο, το ταμείο εσωτερικής ασφάλειας και θέματα μετανάστευσης, τα δικαιώματα των φύλων και την ισότητα, μεταξύ άλλων. Οι διοικητικές δαπάνες αφορούν την κάλυψη των οικονομικών αναγκών των διοικητικών οργάνων και υπαλλήλων της Ευρωπαϊκής

Ένωσης (<http://news247.gr/eidiseis/oikonomia/pou-vriskei-ta-lefta-h-eyrwpaikh-enwsh-kai-pou-ta-ksodeuei.3450081.html>).

1.8 Συμπεράσματα-Σχόλια

Έχοντας πλέον αναλύσει παραπάνω τις βασικές θεωρίες του διεθνούς εμπορίου, τις σημαντικές συμφωνίες που το προωθούν καθώς και δημοφιλείς πρακτικές που είτε το διευκολύνουν είτε το δυσκολεύουν, ας δούμε τι προσφέρει το διεθνές εμπόριο στις οικονομίες που συμμετέχουν σε αυτό:

- **Κάλυψη των αναγκών:** Είτε λόγω έλλειψης φυσικών πόρων, είτε λόγω έλλειψης τεχνογνωσίας, είτε ενίοτε λόγω αστάθμητων παραγόντων, όπως οι φυσικές καταστροφές, μερικές οικονομίες είναι αδύνατο να παράγουν συγκεκριμένα αγαθά ή η παραγωγή αυτών δεν αρκεί για να καλύψει τις ανάγκες του πληθυσμού. Χάρης στο διεθνές εμπόριο η χρήση πλέον αυτών των αγαθών είναι εφικτή μέσω των εισαγωγών.
- **Νέες τεχνολογίες:** Στην αναζήτηση τους για έναν αποδοτικότερο και κατ' επέκταση επικερδέστερο τρόπο παραγωγής οι εταιρίες και οι χώρες αναπτύσσουν τεχνολογίες, οι οποίες διασφαλίζουν την βέλτιστη χρήση των υπάρχοντων οικονομικών πόρων.
- **Δημιουργία θέσεων εργασίας:** Στην προσπάθεια τους οι χώρες να εξάγουν μεγαλύτερο αριθμό προϊόντων δημιουργούν περισσότερες θέσεις εργασίας έτσι ώστε να ικανοποιήσουν την υπάρχουσα ζήτηση.
- **Ευνοημένοι καταναλωτές:** Οι εισαγωγές από άλλες χώρες παρουσιάζουν την ευκαιρία στον καταναλωτή να δοκιμάσει αγαθά τα οποία μέχρι πρότινος ήταν αδύνατον. Παράλληλα λόγω του αριθμού των πιθανών συναλλαγών έχει την δυνατότητα επιλογής όσον αφορά την ποιότητα και την τιμή.

- Μείωση οικονομικών διακυμάνσεων: Το αυξημένο διεθνές εμπόριο και οι διεθνείς οικονομικές ενώσεις οδηγούν με το πέρασμα του χρόνου σε όλο και πιο μειωμένες οικονομικές διακυμάνσεις.
- Χρήση των πλεονασμάτων: Μέσω του εμπορίου στην περίπτωση που μια χώρα έχει πλεόνασμα σε ένα αγαθό έχει την ικανότητα να το εξάγει, σε αντίθεση με παλαιότερα, όπου το αγαθό παρέμενε ανεκμετάλλευτο.
- Σύσφιξη διεθνών σχέσεων: Ίσως το σημαντικότερο πλεονέκτημα όλων στο πλαίσιο των καθημερινών συναλλαγών μεταξύ των χωρών, αποτελεί η ανάπτυξη της εμπιστοσύνης και της καλής θέλησης μεταξύ τους. Λόγω της οικονομικής αλληλεξάρτησης έχουμε πιο στενούς οικονομικούς, πολιτικούς και πολιτιστικούς δεσμούς με αποτέλεσμα η πιθανότητα εχθρικών διενέξεων μεταξύ τους να είναι μειωμένη.

Η Διεθνής Αγορά έχει κάνει εύκολες τις εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών μεταξύ των χωρών. Παρά τα οφέλη, δημιουργούνται και προβλήματα. Το διεθνές εμπόριο μπορεί να οδηγήσει ορισμένες χώρες σε οικονομική ευημερία για ένα μικρό χρονικό διάστημα, αλλά τελικά σε οικονομική εκμετάλλευση από τρίτους, απώλεια πολιτιστικής ταυτότητας και αναταραχές. Ας τα δούμε αναλυτικά:

- Εργασιακά Ζητήματα: Στην περίπτωση που η κυβέρνηση προτιμήσει να μεγιστοποιήσει τα κέρδη μέσω του διεθνούς εμπορίου χωρίς να λάβει υπόψη του την ευημερία του πληθυσμού.
Επομένως, βλέπουμε σε ορισμένες περιπτώσεις, μειωμένες συνθήκες ασφαλείας, χαμηλούς κατώτατους μισθούς και ακόμη χαμηλότερες εργασιακές αποζημιώσεις.
- Απώλεια πολιτιστικής ταυτότητας: Τα αγαθά που διακινούνται μέσω του διεθνούς εμπορίου είναι με τον τρόπο τους, φορείς πολιτιστικών αξιών. Με τον καιρό οι πολιτιστικές αξίες μιας χώρας αλλοιώνονται μέσω αυτών.

- Οικολογικά-Περιβαλλοντικά ζητήματα: Στην προσπάθεια τους να εκμεταλλευτούν στο έπακρο τους φυσικούς πόρους, πολλές φορές τα κράτη και οι κυβερνήσεις επιλέγουν μεθόδους παραγωγής, οι οποίες μακροπρόθεσμα είναι επιβλαβείς στο περιβάλλον.
- Πολιτικές διαμάχες: Πολλές φορές, στην προσπάθεια τους να εξασφαλίσουν μια πιο συμφέρουσα συμφωνία, δημιουργούνται διαμάχες μεταξύ των κρατών με αποτέλεσμα να ψυχραίνονται οι σχέσεις τους.

Όπως μπορεί να παρατηρήσει κανείς η συμμετοχή στο διεθνές εμπόριο έχει αρκετά οφέλη αλλά και μειονεκτήματα Βέβαια, είναι γενικώς αποδεκτό ότι το διεθνές εμπόριο ευνοεί σε μεγάλο βαθμό τις εγχώριες οικονομίες. Χάρη σε αυτό έχουμε οικονομικές και διπλωματικές σχέσεις και ροές μεταξύ χωρών, οι οποίες προ αυτού ήταν δύσκολο να αναπτυχθούν, ενώ συμβάλουν στην άνοδο του βιοτικού επιπέδου παγκοσμίως.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

2.1 Η εφαρμογή κανόνων για τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις

Ένα νέο διεθνές οικονομικό καθεστώς με διεθνείς θεσμούς, οργανισμούς, αρχές και κανόνες που συμπεριλαμβάνονται σε συμφωνίες και διεθνείς συνθήκες αποβλέποντας στη ρύθμιση των διεθνών οικονομικών σχέσεων, των διμερών και πολυμερών οικονομικών σχέσεων μεταξύ των χωρών καθώς και στην αποφυγή των οικονομικών διαφορών μεταξύ των εταίρων ή στη διευθέτησή τους με διαπραγματεύσεις και διαιτησία διαμορφώνεται μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Για πρώτη φορά στην ιστορία της παγκόσμιας οικονομίας δημιουργήθηκαν αποτελεσματικοί οικονομικοί οργανισμοί που ασκούν πολυμερή οικονομική διπλωματία ρυθμίζοντας τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο. Οι συμφωνίες του BrettonWoods και η ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Διεθνούς Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης το 1944-45 θεσμοθέτησαν το διεθνές νομισματικό σύστημα. Ακολούθησε η ίδρυση του Διεθνούς Χρηματοδοτικού Οργανισμού, του Διεθνούς Αναπτυξιακού Οργανισμού και του Πολυμερούς Οργανισμού Προστασίας Επενδύσεων. Έτσι δημιουργήθηκε ένα νέο παγκόσμιο νομισματικό καθεστώς που έπαιξε καθαριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των συναλλαγματικών ισοτιμιών και των επίσημων συναλλαγματικών διαθεσίμων, στη χρηματοδότηση των διεθνών συναλλαγών και γενικότερα στη χάραξη της νομισματικής πολιτικής.

Η θεσμοθέτηση του διεθνούς εμπορίου αφορά το σύνολο των διεθνών αγορών και τη διασύνδεση τους με τις εθνικές αγορές, περιλαμβάνει τις εξαγωγές και εισαγωγές, τις επανεξαγωγές, το αντισταθμιστικό εμπόριο με τα συστήματα συμψηφισμού, τις πράξεις

μίσθωσης μέσω παραγωγής και μεταφορών, τις πράξεις μίσθωσης εργασίας, τις πράξεις συμμόρφωσης και τεχνολογικής συνεργασίας και τις πράξεις που σχετίζονται με τον εμπόριο των υπηρεσιών και των πνευματικών δικαιωμάτων, με την αγοροπωλησία αδειών παραγωγής και εμπορικών σημάτων. Καθαριστικό ρόλο στη θεσμοθέτηση του διεθνούς εμπορίου έπαιξε η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT) που υπογράφηκε το 1947 και η μετεξέλιξη της σε Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου το 1995. Σημαντικό ρόλο στη διαδικασία θεσμοθέτησης των διεθνών οικονομικών σχέσεων αποκτά ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης που ιδρύθηκε από τις αναπτυγμένες χώρες το 1961. Αποβλέπει, μεταξύ των άλλων, στον περιορισμό των εμποδίων του διεθνούς εμπορίου και στην απελευθέρωση τις διεθνούς κινήσεις κεφαλαίων. (Μπαμπανάσης Σ. «Νέα Διεθνής Οικονομία», Παπαζήση, εκδόσεις ΑΕΒΕ, 2004).

2.2 Ο δρόμος από τον προστατευτισμό στο ελεύθερο εμπόριο

Στο διεθνές εμπόριο εφαρμόζονται δυο βασικές εμπορικές πολιτικές και συγκεκριμένα η πολιτική του προστατευτισμού και η πολιτική του ελεύθερου εμπορίου. Η προστατευτισμός είναι η πολιτική προστασία της εγχωρίας οικονομίας από το διεθνή ανταγωνισμό. Έχει ως σκοπό την αποτροπή ή την άμβλυνση του ανταγωνισμού των ξένων προϊόντων προς όφελος των ημεδαπών παραγωγών. Με την ευρύτερη έννοια, η πολιτική του προστατευτισμού περιλαμβάνει και την προστασία των ημεδαπών επενδυτών και επιχειρηματιών έναντι των αλλοδαπών επενδυτών, την αποφυγή ή τη μείωση της υπερβολικής εξάρτησης από τα ξένα κράτη και τις ξένες επιχειρήσεις. Τα βασικά μέσα του προστατευτισμού είναι οι δασμοί και μη δασμολογικά μέτρα που διακινούνται σε τρεις κατηγορίες: οι ποσοτικοί περιορισμοί, οι επιδοτήσεις, και τα διοικητικά μέτρα. Το ελεύθερο εμπόριο αποβλέπει την αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων την διεθνούς οικονομίας με την άρση των δασμολογικών και μη δασμολογικών μέτρων,

με την απελευθέρωση των αγορών, την ελεύθερη διακίνηση αγαθών, των υπηρεσιών και συντελεστών παραγωγής και τη διαμόρφωση ενιαίων διεθνών τιμών.

2.3 Αύξηση του παγκοσμίου εμπορίου με ταχύτερους ρυθμούς από την παγκόσμια παραγωγή

Το μόνιμο χαρακτηριστικό γνώρισμα της παγκόσμιας οικονομίας τον τελευταίο ενάμισι αιώνα είναι ότι το παγκόσμιο εμπόριο αυξάνεται με ταχύτερους ρυθμούς από την παγκόσμια παραγωγή. Το νέο στοιχείο στη σύγχρονη εποχή είναι ότι η αύξηση του παγκοσμίου εμπορίου επιταχύνθηκε περισσότερο από εκείνη της παγκόσμιας παραγωγής και έτσι αυξήθηκε σημαντικά η διαφορά τους. Το παγκόσμιο εμπόριο αυξανόταν κατά μέσο όρο με μεγαλύτερο ρυθμό 1,4%-1,8% στην περίοδο 1870-1950 και μεγαλύτερο ρυθμό 2,3%-2,6% στην περίοδο 1959-1980. Η διαφορά περιορίστηκε στο 0,9% στην περίοδο 1980-1998. Στην περίοδο 1975-2001 ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του παγκοσμίου κατά κεφαλήν ΑΕΠ ήταν 1,2%. Η παγκόσμιες εξαγωγές αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 4,7% στην εικοσαετία 1975-1995 και 1,7% την περίοδο 1995-2001. (Πηγή: <http://www.euretirio.com/2010/06/emporiko-isozygio.html#ixzz1gIzWoPBS>)

Σήμερα βλέπουμε καθαρά πως το εμπόριο είναι ένα πολύ χρήσιμο και κερδοφόρο εργαλείο αρκεί να το χειρίζονται σωστά τα κράτη και οι επιχειρήσεις.

2.4 Οικονομική Ύφεση

Μετά το 2007 δεν μπορεί να μη αναφερθεί αυτό το φαινόμενο, λόγω της οικονομικής κρίσης. Βέβαια η οικονομική ύφεση είναι ένα συχνό φαινόμενο της οικονομίας και είναι σχετικά ακίνδυνο και επαναλαμβάνεται τουλάχιστον κάθε 20 χρόνια. Η πλέον επώδυνη και οδυνηρή για κάθε άνθρωπο περίοδος του καπιταλιστικού συστήματος θεωρείται αναμφισβήτητα η φάση της οικονομικής ύφεσης. Είναι το κομμάτι του καπιταλιστικού παζλ που μπαίνει για να υπενθυμίσει σε εργαζόμενους και επιχειρηματίες την σκληρότητα του συστήματος.

Η υπερθέρμανση της οικονομίας που προκαλείται από την συνεχή πίεση για αύξηση της παραγωγικότητας, του ΑΕΠ, των ρυθμών ανάπτυξης του εμπορίου κτλ., καταλήγει σε φαινόμενα μαζικής οικονομικής δυσφορίας και στο ξεκίνημα μιας αντίστροφης οικονομικής ανάπτυξης με θύματα άπαντες συμμετέχοντες στην οικονομική δραστηριότητα. Πέρα από τα οικονομικά κραχ του 1929 στις ΗΠΑ και της βαθιάς χρηματιστηριακής κρίσης του Οκτωβρίου του 1987 σε Αμερική και Αγγλία, την καταστροφή των ασιατικών χρηματιστηρίων το 1998 και τις απώλειες σε διεθνές επίπεδο που προκάλεσε το πασίγνωστο πλέον φαινόμενο του «ντόμινο» στις χρηματαγορές, με πραγματικά ασύλληπτους ρυθμούς επιδεινώνεται καθημερινά η θέση των ανθρώπων μέσα στο οικονομικό γίγνεσθαι.

2.5 Εμπορικό Ισοζύγιο / Καθαρές Εξαγωγές (balanceoftrade)

Στο εμπορικό ισοζύγιο αγαθών αποτυπώνεται η διαφορά μεταξύ των εξαγωγών εμπορευμάτων μιας χώρας και των αντίστοιχων εισαγωγών της.

- Εξαγωγές < Εισαγωγές Έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο
- Εξαγωγές > Εισαγωγές Περίσσευμα στο εμπορικό ισοζύγιο

Αν και το εμπορικό ισοζύγιο θεωρείται πολύ σημαντικό στοιχείο για μία χώρα, εντούτοις δεν είναι και το μοναδικό καθώς το εμπόριο αποτελεί μία μόνον από τις συνιστώσες του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Εμπορικό ισοζύγιο ονομάζονται αλλιώς οι **καθαρές εξαγωγές**. Οι παράγοντες που επηρεάζουν το εμπορικό ισοζύγιο είναι:

- Οι προτιμήσεις των ντόπιων και των ξένων καταναλωτών
- Οι τιμές των προϊόντων στις εγχώριες και τις ξένες αγορές
- Οι συναλλαγματικές ισοτιμίες
- Το εισόδημα των ντόπιων και ξένων καταναλωτών
- Το μεταφορικό κόστος

- Η εμπορική πολιτική των κυβερνήσεων

(Πηγή: <http://www.euretirio.com/2010/06/emporiko-isozygio.html#ixzz1gIzWoPBS>)

2.6 Εξαγωγές (Exports)

Εξαγωγή ονομάζεται η διαδικασία μεταφοράς εγχώριων προϊόντων, εμπορευμάτων και ανθρώπων προς μία ξένη χώρα όπου τα προϊόντα επεξεργάζονται, χρησιμοποιούνται, και πωλούνται. Οι εξαγωγές είναι το αντίθετο των εισαγωγών και επηρεάζουν το εμπορικό ισοζύγιο. Επειδή πολλές εταιρίες βασίζονται στις πωλήσεις από εξαγωγές, κάθε παράγοντας όπως η κυβερνητική πολιτική ή η συναλλαγματική ισοτιμία που επηρεάζει τις εξαγωγές, μπορεί να έχει σημαντικό αντίκτυπο στα κέρδη των εταιριών.

(Πηγή: <http://www.euretirio.com/2010/09/exagoges.html#ixzz1gIzptsom>)

2.7 Εισαγωγές (Imports)

Εισαγωγή ονομάζεται η διαδικασία μεταφοράς προϊόντων, εμπορευμάτων και ανθρώπων από μία ξένη χώρα σε μία άλλη όπου τα προϊόντα επεξεργάζονται, και ύστερα πωλούνται. Οι εισαγωγές είναι το αντίθετο των εξαγωγών και επηρεάζουν το εμπορικό ισοζύγιο.

2.8 Εμπόδια Ελευθέρου Εμπορίου

Εμπόδια ελεύθερου εμπορίου θεωρούνται γενικά οι κυβερνητικοί νόμοι, κανονισμοί, πολιτικές ή πρακτικές που είτε προστατεύουν τα εγχώρια προϊόντα από τον αλλοδαπό ανταγωνισμό ή τεχνητά προωθούν τις εξαγωγές συγκεκριμένων εγχώριων προϊόντων. Τα πιο κοινά εμπόδια που θέτουν οι χώρες είναι μέτρα και πολιτικές που περιορίζουν, απαγορεύουν ή εμποδίζουν τις διεθνείς ανταλλαγές προϊόντων και υπηρεσιών όπως

- οι δασμοί
- οι επιδοτήσεις και
- οι ποσοτώσεις

(Πηγή: <http://www.euretiro.com/2010/09/eisagoges.html#ixzz1gIzxf1Fr>)

2.9 Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (CurrentAccountBalance)

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ισούται με τη διαφορά των εσόδων που προέρχονται από το εξωτερικό για αγαθά και υπηρεσίες (περιλαμβανομένων των υπηρεσιών των παραγωγικών συντελεστών) που παράγονται σήμερα, μείον τις αντίστοιχες πληρωμές που γίνονται σε ξένους από την εγχώρια οικονομία.

Εάν το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών είναι θετικό τότε η χώρα παρουσιάζει πλεόνασμα, ενώ εάν είναι αρνητικό, έλλειμμα. (Πηγή: www.bankofgreece.gr)

2.10 Γενικά για το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών

Το άθροισμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και του ισοζυγίου κεφαλαίων και χρηματοοικονομικών συναλλαγών πρέπει να είναι μηδέν σε κάθε περίοδο.

Δηλαδή:

ITT = ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών

IK = ισοζύγιο κεφαλαίων

ΙΧΣ = ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών.

Αυτό ισχύει διότι κάθε διεθνής συναλλαγή αντιπροσωπεύει μια ανταλλαγή αγαθών, υπηρεσιών ή περιουσιακών στοιχείων μεταξύ των χωρών και πάντοτε τα δύο μέρη της ανταλλαγής αντισταθμίζονται. Σαν παράδειγμα ας πάρουμε την περίπτωση που ένας Αμερικανός αγοράζει μια βρετανική μπλούζα για 50\$. Αυτή η συναλλαγή αποτελεί εισαγωγή αγαθών για τις ΗΠΑ και, κατά συνέπεια, μειώνει το ισοζύγιο τρεχουσών

συναλλαγών τους κατά 50\$. Ωστόσο, ο Βρετανός εξαγωγέας που πούλησε την μπλούζα έχει τώρα 50\$.

Αυτά τα χρήματα μπορεί να τα χρησιμοποιήσει για να αντισταθμίσει το αποτέλεσμα της αγοράς της μπλούζας στο άθροισμα των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών, κεφαλαίων και χρηματοοικονομικών συναλλαγών με πολλούς τρόπους:

1) Ο Βρετανός μπορεί να χρησιμοποιήσει τα 50\$ για την αγορά ενός αμερικάνικου τηλεφώνου. Αυτή η αγορά αποτελεί εξαγωγή αξίας 50\$ για τις ΗΠΑ. Η εξαγωγή του τηλεφώνου και η αρχική εισαγωγή της μπλούζας από τις ΗΠΑ, έχουν ως αποτέλεσμα να μην υπάρχει καθαρή μεταβολή του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Το ισοζύγιο κεφαλαίων και χρηματοοικονομικών συναλλαγών δεν έχει μεταβληθεί, αφού δεν υπάρχει πώληση περιουσιακών στοιχείων, συνεπώς, το άθροισμα των ισοζυγίων παραμένει σταθερό.

2) Ο Βρετανός μπορεί να χρησιμοποιήσει τα 50\$ για την αγορά ενός αμερικάνικου περιουσιακού στοιχείου, έστω ενός ομολόγου μιας αμερικάνικης επιχείρησης. Η αγορά αυτού του ομολόγου συνιστά χρηματοοικονομική εισροή για τις ΗΠΑ. Η αύξηση του ισοζυγίου κεφαλαίων και χρηματοοικονομικών συναλλαγών κατά 50\$ αντισταθμίζει τη μείωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών τους κατά 50\$, λόγω της αρχικής εισαγωγής της μπλούζας. Πάλι, το άθροισμα των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών και κεφαλαίων και χρηματοοικονομικών συναλλαγών, δεν επηρεάζεται από τις δύο συναλλαγές.

3) Ο Αμερικανός μπορεί να αποφασίσει να πάει στην τράπεζα του και να ανταλλάξει τα δολάρια του με βρετανικές λίρες. Εάν η τράπεζα πουλήσει αυτά τα δολάρια σ' έναν άλλο Βρετανό για να πραγματοποιήσει μια εισαγωγή από τις ΗΠΑ ή να αγοράσει αμερικανικά περιουσιακά στοιχεία ή αν αγοράσει αμερικανικά περιουσιακά στοιχεία η ίδια, επαναλαμβάνεται μια από τις δύο προηγούμενες περιπτώσεις.

(Πηγή: <http://www.euretirio.com/2010/06/isozygio-trexouson-svnallagon.html#ixzz1gJ07gxtG>)

2.11 Τιμή Αγοράς / Αγοραία Τιμή (MarketPrice)

Τιμή αγοράς είναι η τιμή που διαπραγματεύεται ένα χρεόγραφο (π.χ. ομόλογο) στην δευτερογενή αγορά και μπορεί να είναι μεγαλύτερη (άρα το χρεόγραφο διαπραγματεύεται υπέρ το άρτιο, με **premium**) ή και μικρότερη (άρα το χρεόγραφο διαπραγματεύεται υπό το άρτιο, με **discount**) από την ονομαστική αξία του χρεογράφου, ανάλογα με την πορεία των επιτοκίων. Για παράδειγμα, έστω ομολογία X που εκδόθηκε για πρώτη φορά το 2014 με επιτόκιο 7%. Φέτος ομολογίες με τα ίδια χαρακτηριστικά με την X (π.χ. από τον ίδιο οργανισμό, ίδιας διάρκειας, ιδίου κινδύνου, κλπ.) έχουν επιτόκιο 10% λόγω αύξησης των επιτοκίων στην αγορά. Ένας επενδυτής στην δευτερογενή αγορά θα αγοράσει την ομολογία X μόνον εάν η τιμή της έχει πέσει έτσι ώστε να προσφέρει την ίδια απόδοση με τις καινούριες ομολογίες. Έτσι η X θα πωλείται με discount. Το αντίστροφο μπορεί να συμβεί με εάν τα επιτόκια στην αγορά έχουν μειωθεί και η X θα πωλείται με premium. (Πηγή: www.euretirio.com/2010/06/timi-agoras-agoraia-timi.html)

2.12 Τιμή αγοράς και προϊόντα

Τιμή αγοράς ή Αγοραία τιμή είναι η τιμή που διατίθενται τα προϊόντα προς πώληση στην αγορά. Είναι η τιμή που καταβάλλει ο καταναλωτής για την απόκτηση ενός αγαθού ή μιας υπηρεσίας. Οι τιμές περιλαμβάνουν το κόστος παραγωγής και τους έμμεσους φόρους πλην τις επιδοτήσεις (χρηματικές παροχές) που εισπράττουν οι επιχειρήσεις από το κράτος. Το χρήμα στη σύγχρονη κοινωνία της αγοράς και ο ρόλος του τραπεζικού συστήματος

2.13 Λειτουργίες χρήματος

Το χρήμα εξυπηρετεί δύο βασικές λειτουργίες: τις συναλλαγές και μετρά την ανταλλακτική αξία των εμπορευμάτων. Το κάθε εμπόρευμα έχει πολλαπλή ανταλλακτική αξία και είναι ίση με τον αριθμό των εμπορευμάτων που μπορούν να ανταλλαχθούν με αυτό. Το χρήμα διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην οικονομία ως μέτρο αξίας. Είναι μέτρο αξίας των εμπορευμάτων ή η ανταλλακτική αξία των εμπορευμάτων μεταφράζεται σε χρήμα. Είναι επιπλέον μέσο πληρωμής εφόσον όλοι οι συναλλασσόμενοι δέχονται να αποκτήσουν το αντίτιμο του εμπορεύματος σε χρήμα. Είναι μέσο αποταμίευσης διότι η απόκτηση του χρήματος από την πώληση ενός εμπορεύματος επιτρέπει τη διαφοροποίηση του χρόνου πώλησης και του χρόνου αγοράς.

2.14 Συναλλαγματική Ισοτιμία (exchangerate)

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα σε καθημερινή βάση καταρτίζει μέσω τηλεσύσκεψης (teleconference) μεταξύ Κεντρικών Τραπεζών εντός και εκτός του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών, κατάλογο ισοτιμιών συγκεκριμένων νομισμάτων έναντι του ευρώ που φέρει την ονομασία «συναλλαγματικές ισοτιμίες αναφοράς του ευρώ» (euroforeignexchangerates) και αναπαράγεται από την Τράπεζα της Ελλάδος με τον τίτλο "Το Δελτίο ισοτιμιών αναφοράς της ΕΚΤ". Οι συναλλαγματικές ισοτιμίες αναφοράς της ΕΚΤ δεν αποτελούν συναλλακτικές τιμές αλλά έχουν χαρακτήρα ένδειξης.

Συναλλακτικές τιμές αποτελούν οι τιμές αγοροπωλησίας συναλλάγματος και ξένων τραπεζογραμματίων μεταξύ Τράπεζας της Ελλάδος και ιδιωτών, λοιπών Τραπεζών και ανταλλακτηρίων συναλλάγματος. Συναλλαγματική ισοτιμία είναι η τιμή στην οποία ανταλλάσσονται δύο εθνικά νομίσματα στην διεθνή αγορά συναλλάγματος, δηλαδή η ποσότητα ενός νομίσματος που απαιτείται για την αγορά μίας μονάδας ενός άλλου νομίσματος.

Η μεγάλη μεταβλητότητα των συναλλαγματικών ισοτιμιών επηρεάζει τις εθνικές οικονομίες γιατί οι αυξομειώσεις των τιμών ενός νομίσματος διαμορφώνουν την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων τους και τελικά την οικονομική δραστηριότητα. Πιο αναλυτικά, η ανατίμηση ενός νομίσματος αποδυναμώνει τις εξαγωγές και την παραγωγή γιατί μειώνεται η διεθνής ανταγωνιστικότητα της συγκεκριμένης χώρας, ενώ η υποτίμηση ενισχύει τον πληθωρισμό (εισαγόμενο) αφού οι εισαγωγές γίνονται ακριβότερες και οι εξαγωγές φθηνότερες.

2.15 Τρόποι υπολογισμού συναλλαγματικής ισοτιμίας

Άμεση αναφορά (directquotation)

Ένας τρόπος αναφοράς μίας συναλλαγματικής ισοτιμίας είναι η άμεση αναφοράς όπου η συναλλαγματική ισοτιμία αναφέρεται ως η τιμή του εγχώριου νομίσματος για μία δεδομένη ποσότητα του ξένου νομίσματος. Εάν οριστεί ως HC το εγχώριο νόμισμα (homecurrency) και ως FC το ξένο νόμισμα (foreigncurrency), η ισοτιμία $HC/FC = N$ σημαίνει ότι μία μονάδα ξένου νομίσματος κοστίζει N μονάδες εγχώριου νομίσματος. Για παράδειγμα στην εποχή πριν το ευρώ, στη Γαλλία το γερμανικό μάρκο (DM) αναφερόταν σε γαλλικά φράγκα (FRF): $FRF/DM = 4$ (δηλαδή 1 μάρκο ισούται με 4 φράγκα), ενώ στη Γερμανία το γαλλικό φράγκο αναφερόταν σε γερμανικά μάρκα: $DM/FRF = 0,25$ (δηλαδή 1 φράγκο ισούται με 0,25 μάρκα). Αυτός είναι και ο πιο συνηθισμένος τρόπος που χρησιμοποιούν οι τράπεζες για συναλλαγές με μη τραπεζικούς πελάτες.

Έμμεση αναφορά (indirectquotation)

Ένας άλλος τρόπος αναφοράς είναι ο έμμεσος, όπου η ισοτιμία αναφέρεται ως η τιμή του ξένου νομίσματος για μία δεδομένη ποσότητα του εγχώριου νομίσματος. Σε αυτήν την περίπτωση, η ισοτιμία $FC/HC = N$ σημαίνει ότι μία μονάδα εγχώριου νομίσματος κοστίζει N μονάδες ξένου νομίσματος. Ο τρόπος αυτός αναφοράς συναλλαγματικών

ισοτιμιών χρησιμοποιείται στο Ηνωμένο Βασίλειο. Σαν παράδειγμα ας πάρουμε τη λίρα του Ηνωμένου Βασιλείου. Στο HB η τιμή του δολαρίου εκφράζεται ως: $USD/BP = 1,65$, δηλαδή 1 αγγλική λίρα ισούται με 1,65\$.

Επίσης οι ισοτιμίες ενδέχεται να αναφέρονται είτε σε:

- **αμερικάνικους όρους** (american terms), όπου εκφράζει μία μονάδα του ενός νομίσματος σε δολάρια Η.Π.Α., είτε σε
- **ευρωπαϊκούς** (european terms), όπου εκφράζει μία μονάδα δολαρίου Η.Π.Α. σε ένα άλλο νόμισμα.

Ισοτιμίες αγοράς – πώλησης

Οι τράπεζες που διαπραγματεύονται νομίσματα συνήθως βγάζουν το κέρδος τους από την διαφορά (spread) μεταξύ τιμής αγοράς και τιμής πώλησης ενός νομίσματος. Μία τράπεζα θα ανακοινώσει πάντα και τις δυο τιμές, δηλαδή την τιμή στην οποία είναι διατεθειμένη να αγοράσει ένα νόμισμα και την τιμή στην οποία είναι διατεθειμένη να πουλήσει ένα νόμισμα. Πρώτη δίνεται πάντα η τιμή στην οποία η τράπεζα είναι διατεθειμένη να αγοράσει ένα νόμισμα και δεύτερη η τιμή στην οποία η τράπεζα είναι διατεθειμένη να πουλήσει ένα νόμισμα. Για παράδειγμα, μία τράπεζα δίνει τιμή για το ευρώ: $\$1,2030-1,2037$. Αυτό σημαίνει ότι είναι διατεθειμένη να αγοράσει € στην τιμή $1€=1,2030\$$ και να πουλήσει 1€ στην τιμή $1€= 1,2037\$$. Υπάρχει δυνατότητα να γίνουν αγοραπωλησίες νομισμάτων σε μελλοντικό χρόνο μέσω των προθεσμιακών ισοτιμιών.

Διαφορά (spread)

Σε γενικές γραμμές το κέρδος της τράπεζας, δηλαδή η προμήθεια της, για κάθε συναλλαγή σε συνάλλαγμα θα εξαρτάται από την διαφορά μεταξύ των δύο αυτών τιμών, δηλαδή: **spread = τιμή αγοράς - τιμή πώλησης**. Η διαφορά αντανakλά το βάθος και την ρευστότητα της αγοράς του συγκεκριμένου νομίσματος (π.χ. όσο μικρότεροι οι όγκοι

συναλλαγών σε ένα νόμισμα τόσο μεγαλύτερα τα spreads) αλλά και την αβεβαιότητα σχετικά με το νόμισμα, καθώς και τα διαθέσιμα της τράπεζας. Για παράδειγμα τα spreads θα αυξάνουν σε περιόδους διακοπών, αργιών, κατά το άνοιγμα/κλείσιμο της αγοράς, κ.λ.π. Συνήθως το spread αναφέρεται σε ποσοστιαία βάση και υπολογίζεται ως εξής: Για το ανωτέρω παράδειγμα με το ευρώ, το spread εκφρασμένο σε ποσοστιαίες μονάδες θα ήταν: $[(1,2037-1,2030)/1,2037] * 100 = 0,058\%$. Ας σημειωθεί ότι οι τιμές του συναλλάγματος που γράφονται στις εφημερίδες δεν είναι οι τιμές που θα πληρώσει ένας ιδιώτης ή μία επιχείρηση σε μία τοπική τράπεζα, αλλά οι τιμές στις οποίες συναλλάσσονται στην διατραπεζική αγορά.

Σταυρωτές ισοτιμίες

Επειδή συνήθως τα περισσότερα νομίσματα στην διατραπεζική αγορά είναι εκφρασμένα έναντι του δολαρίου (USD) ή του ευρώ (€), συχνά ενδέχεται να χρειαστεί να υπολογιστούν οι σταυρωτές ισοτιμίες (crossrates) για διάφορα νομίσματα. Ας δούμε για παράδειγμα την κορόνα Δανίας. Εάν η κορόνα Δανίας (DKr) πωλείται για €7,4491 και η τιμή αγοράς της κορόνας Νορβηγίας (NKr) είναι €7,7493 τότε η ισοτιμία DKr/NKr θα είναι 0,9612 (7,4491 / 7,7492). Τέλος, τυχόν διαφορές στη συναλλαγματική ισοτιμία νομισμάτων μεταξύ διαφορετικών αγορών χρησιμοποιούνται από τους traders για την πραγματοποίηση ακίνδυνου κέρδους.

2.16 Προστατευτική πολιτική και δασμοί

Δασμολογική προστασία

Στις προηγούμενες ενότητες, αναλύσαμε τις βασικές θεωρίες του διεθνούς εμπορίου και παρατηρήσαμε ότι το ελεύθερο εμπόριο ωφελεί τις οικονομίες των διαφόρων χωρών που

συμμετέχουν σ' αυτό. «Στην πράξη, όμως, οι διάφορες χώρες εφαρμόζουν πολλές φορές εμπορική πολιτική η οποία εμποδίζει ή περιορίζει τις ελεύθερες ροές του διεθνούς εμπορίου». Με αυτόν τον τρόπο οι χώρες επιχειρούν να προστατεύσουν την οικονομία τους γι' αυτό το λόγο η πολιτική αυτή που εφαρμόζουν ονομάζεται «προστατευτική πολιτική». (*Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις, Οικονομία και θεσμοί την εποχή της παγκοσμιοποίησης, Η. Ι. Νικολόπουλος Σ. Β. Σπυριούνη, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2008, , σελ. 271*).

Ένα από τα πιο σημαντικά μέτρα που είναι πιθανό να λάβει μια χώρα για να περιορίσει το εμπόριο, είναι ο δασμός. Ο δασμός είναι ένα είδος φόρου, ο οποίος επιβάλλεται σε εισαγόμενα και εξαγόμενα προϊόντα. Ο δασμός των εισαγόμενων προϊόντων έχει μεγαλύτερη βαρύτητα από τον δασμό των εξαγόμενων, καθώς τα προϊόντα που προσπαθούν να προστατέψουν οι χώρες είναι τα υποκατάστατα των εισαγόμενων, ενώ τα εξαγόμενα είναι αυτά που προσπαθούν να προωθήσουν (*Η. Ι. Νικολόπουλος Σ. Β. Σπυριούνη, ό.π., σελ. 271-272*).

Είδη δασμών

Τα είδη των δασμών διακρίνονται σε:

- 1) **Προκαθορισμένο ή ειδικό δασμό**, όπου είναι το ποσό που καθορίζεται στο εισαγόμενο προϊόν για κάθε μια μονάδα του. Ο υπολογισμός και η είσπραξη του δασμού αυτού είναι απλός. Για παράδειγμα χ ευρώ για κάθε ένα κιλό σταφίδας και ψ ευρώ για κάθε ένα λίτρο λάδι.
- 2) **Δασμό επί της αξίας του αγαθού ή *advalorem***, όπου είναι το ποσοστό επί της αξίας του προϊόντος. Όπως για παράδειγμα 20% στην αξία του λαδιού. Ο υπολογισμός του δασμού αυτού είναι διαφορετικός όταν η τιμή του προϊόντος είναι *free on board (f.o.b.)*, όταν δηλαδή το προϊόν φορτώνεται χωρίς να εμπεριέχονται τα έξοδα μεταφοράς και τα ασφάλιστρα, και εντελώς διαφορετικός

όταν η τιμή του προϊόντος είναι costinsurancefreight (c.i.f.), όταν δηλαδή συνυπολογίζονται στο προϊόν εκτός από την τιμή του, τα έξοδα μεταφοράς και τα ασφάλιστρα.

- 3) **Σύνθετο δασμό** όπου είναι ένας συνδυασμός ειδικού δασμού και του δασμού επί της αξίας του αγαθού. Όπως για παράδειγμα χ ευρώ για κάθε ένα κιλό της σταφίδας και 5% επί της αξίας της. Δηλαδή επιβάλλεται τόσο ποσό για κάθε μια μονάδα όσο και το ποσοστό επί της αξίας του προϊόντος.(*H. I. Νικολόπουλος Σ. Β. Σπυριούνη, ό.π., σελ.272*).

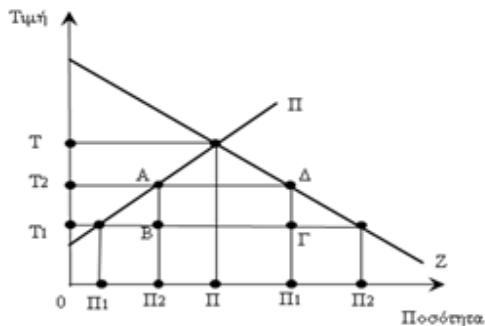
Οι επιδράσεις των δασμών

Όπως αναλύσαμε παραπάνω, ο δασμός χρησιμοποιείται στην πολιτική που εφαρμόζουν οι χώρες, για την προστασία των οικονομιών τους, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν επηρεάζει και δεν εξυπηρετεί κι άλλους σκοπούς πέρα από την προστασία της εγχώριας βιομηχανίας. «Οι δασμοί π.χ. που επέβαλε το ελληνικό κράτος στα εισαγόμενα αυτοκίνητα δεν είχαν προστατευτικό χαρακτήρα, αφού δεν υπήρχε ούτε υπάρχει στην Ελλάδα εγχώρια βιομηχανία παραγωγής αυτοκινήτων». (*Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, κ.ά., ό.π., σελ.519-520*)

Οι επιδράσεις που διαθέτουν οι δασμοί ποικίλουν λόγω της δυνατότητάς τους να μειώνουν τις εισαγωγές. Στη δική μας περίπτωση για παράδειγμα υποθέτουμε ότι η κατάσταση των χωρών είναι τέτοια ούτως ώστε στην Ελλάδα η τιμή του ενός λίτρου λαδιού να είναι 6 ευρώ ενώ στην Τουρκία 4 ευρώ. Όταν επιτραπεί το ελεύθερο εμπόριο, η Τουρκία θα εξάγει λάδι στην Ελλάδα με αποτέλεσμα να αλλάξουν οι τιμές του αγαθού και στις δύο χώρες. Επιπροσθέτως, υποθέτουμε ότι είτε τα μεταφορικά έξοδα δεν υπάρχουν, είτε ότι είναι χαμηλότερα από την διαφορά $6 - 4 = 2$ ευρώ ανά λίτρο, ούτως ώστε η τιμή του αγαθού μαζί με τα μεταφορικά να είναι μικρότερη στη

Τουρκία, από ότι στην Ελλάδα. Η διεθνής θα εξαρτηθεί από την προσφορά και τη ζήτηση στις δύο χώρες. Ας υποθέσουμε ακόμη ότι στην Τουρκία η ζήτηση δεν θα μεταβάλλει την τιμή λόγω ελαστικής προσφοράς. Εν ολίγοις, οι παραγωγοί λαδιού στην Τουρκία έχουν τη δυνατότητα να διαθέσουν λάδι στην αγορά της Ελλάδας με σταθερή τιμή 4 ευρώ ανά λίτρο. Σε περίπτωση που δεν υπάρχουν μεταφορικά και το λάδι των δύο χωρών είναι της ίδιας ποιότητας, αν η Ελλάδα επιβάλει δασμό 2 ευρώ ανά λίτρο, έχει τη δυνατότητα να αποκλείσει τις εισαγωγές. Με την επιβολή του δασμού αυτού η εισαγόμενη τιμή του λαδιού θα εξισωθεί με την τιμή του εγχώριου, οπότε δεν θα υπάρχει πλέον λόγος να εισαχθεί το προϊόν, καθώς η ζήτηση στην Ελλάδα μπορεί να καλυφθεί από το εγχώριο προϊόν.

Με τη βοήθεια του διαγράμματος 2.1 γίνεται πιο κατανοητό το παραπάνω παράδειγμα:

Διάγραμμα 2.1: Ζήτηση και προσφορά χώρας Α για λάδι

(Πηγή: Διάγραμμα του γράφοντος)

Στο διάγραμμα 2.1 παρουσιάζονται οι καμπύλες ζήτησης Z και προσφοράς Π για λίτρα λαδιού στη χώρα A και υποθέτουμε για ευκολία ότι είναι ευθείες γραμμές. Η τιμή ισορροπίας χωρίς εμπόριο θα είναι T , ενώ η αντίστοιχη ποσότητα είναι Π . Στη συνέχεια η χώρα B ή και άλλες χώρες αντίστοιχα μπορούν να διαθέσουν το προϊόν

στη σταθερή τιμή T1, όπου σημαίνει ότι χωρίς μεταφορικά έξοδα στην παραγωγή εντός των ορίων της χώρας, δεν μπορεί να διατίθεται σε τιμή μεγαλύτερη από T1. Βέβαια στην τιμή T1 η ζητούμενη ποσότητα είναι Π2, ενώ η προσφερόμενη ποσότητα είναι Π1. Σύμφωνα με τους *Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, Γ. Τσεκούρα, Μ. Χατζηπροκοπίου, Γ. Χρήστου*, «Συνεπώς, η ζήτηση θα ικανοποιηθεί μερικώς, από την εγχώρια παραγωγή Π1 και μερικώς από εισαγωγές Π1Π2». Επομένως οι εισαγωγές Π1Π2, καλύπτουν τη διαφορά ανάμεσα στη ζητούμενη ποσότητα Π2 και στην εγχώρια προσφερόμενη ποσότητα Π1.

Οι βασικότερες επιδράσεις της επιβολής ενός δασμού είναι:

- 1) Οι επιδράσεις στην τιμή, στις εισαγωγές και στην εγχώρια παραγωγή
- 2) Οι επιδράσεις στην κατανάλωση και στα δημόσια αγαθά (*Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, Γ. Τσεκούρα, Μ. Χατζηπροκοπίου, Γ. Χρήστου, ό.π., σελ.520-522*)

Μη δασμολογική προστασία

Εκτός από τους δασμούς που είναι τα μέσα κρατικών παρεμβάσεων για την προστασία των οικονομιών των διαφόρων χωρών υπάρχουν κι άλλα μέσα παρέμβασης στην ελεύθερη διακίνηση των αγαθών. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι τα εξής:

1) Ποσοτώσεις

Οι ποσοτώσεις είναι το πιο σημαντικό μη δασμολογικό μέτρο προστασίας. Με τις ποσοτώσεις καθορίζεται ο περιορισμός των ποσοτήτων ή της αξίας των εισαγωγών συγκεκριμένων ή και διαφορετικών ομάδων προϊόντων. Για παράδειγμα Χ αριθμός κιλών σταφίδας ή Υ αξία λίτρου λαδιού. Μια πρόσφατη μορφή ποσοστωσης είναι ο εκούσιος περιορισμός εξαγωγών όπου μια χώρα π.χ. η Ελλάδα εκούσια περιορίζει τις εξαγωγές της π.χ. προς την Τουρκία για να αποφύγει διάφορα μη επιθυμητά μέτρα, όπως μόνιμοι δασμοί (*Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, κ.ά., σελ. 522*).

2) Περιορισμός εξαγωγών

Ο περιορισμός των εξαγωγών είναι επίσης ένα σημαντικό μη δασμολογικό μέτρο προστασίας. Το μέτρο αυτό αφορά τις περιπτώσεις εκείνες όπου μια χώρα η οποία εισάγει πιέζει μια άλλη χώρα να μειώσει τις εξαγωγές της «εκούσια», απειλώντας την ότι θα λάβει περιοριστικά μέτρα σχετικά με τις εισαγωγές της για τον λόγο ότι το προϊόν αυτό απειλεί ολόκληρο εγχώριο κλάδο. Το μέτρο αυτό έχει αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης από το 1950 μεταξύ διαφόρων βιομηχανικών χωρών, όπως και των Η.Π.Α. για την αντιμετώπιση του ανταγωνισμού από προϊόντα αντίστοιχα της Ιαπωνίας και της Κορέας. Το μέτρο αυτό εφαρμόζεται κυρίως από βιομηχανικούς κλάδους χωρών που τη δεκαετία του 1980 αντιμετώπιζαν τέτοιου είδους προβλήματα (ο γύρος της Ουρουγουάης υποχρέωνε τις χώρες να καταργούν το μέτρο αυτό).(*Η. Ι. Νικολόπουλος Σ. Β. Σπυριούνη ό.π., σελ.293-294*)

3) Διαφορισμός φορολογίας υπέρ της εγχώριας αγοράς

Αφορά κυρίως την έμμεση φορολογία των εισαγόμενων προϊόντων. Η επιβολή των φόρων αυτών λειτουργεί μειωτικά στην εισαγωγή των προϊόντων. Όπως για παράδειγμα ένας φόρος κατανάλωσης.(*Γ. Β. Παπαδιοδώρου, ό.π., σελ.113*)

4) Διοικητικά εμπόδια

Τα διοικητικά εμπόδια είναι μέτρα όπου οι κυβερνήσεις ποδηγετούν το διεθνές εμπόριο των χωρών τους. Τέτοιου είδους μέτρα είναι η γραφειοκρατία διαφόρων διαδικασιών που αφορούν τις διεθνείς συναλλαγές όπως και η επιβολή κανόνων όπου ενώ επιβάλλονται για την προστασία π.χ. του καταναλωτή, επιδρούν αρνητικά στους παραγωγούς άλλων χωρών, καθώς μειώνονται οι εισαγωγές. (*Η. Ι. Νικολόπουλος Σ. Β. Σπυριούνη, ό.π., σελ.294*)

5) Επιδοτήσεις

Οι επιδοτήσεις αφορούν είτε τις εξαγωγές, όπου είναι «οι άμεσες κρατικές ενισχύσεις ή φορολογικές απαλλαγές ή παροχή δανείων με χαμηλό επιτόκιο προεξόφλησης και ευνοϊκούς όρους προεξόφλησης προς τους εγχώριους εξαγωγείς με σκοπό την ενίσχυση και την ενθάρρυνση της εγχώριας παραγωγής και των εξαγωγών», είτε την εγχώρια παραγωγή όπου το κράτος παρεμβαίνει στον προσδιορισμό της τιμής ενός προϊόντος, για να κατοχυρώσει στους παραγωγούς ισορροπία της προσφοράς και της ζήτησης τη μέγιστη τιμή σε σχέση με αυτή που θα μπορούσε να έχει μέσω της αγοράς.

Οι επιδοτήσεις είναι μία μορφή ντάμπινγκ, οι οποίες παρόλο που απαγορεύονται από διεθνείς εμπορικές συμφωνίες εφαρμόζονται από διάφορες χώρες. Η εφαρμογή του είδους αυτού της μη δασμολογικής προστασίας φέρει ως αποτέλεσμα ο καταναλωτής να επιβαρύνεται την υψηλότερη μορφή ενός αγαθού, καθώς θα μπορούσε να αγοράσει ένα αντίστοιχο εισαγόμενο τη στιγμή που το αγαθό αυτό τείνει να έχει χαμηλότερη τιμή στη διεθνή αγορά. (*H. I. Νικολόπουλος Σ. Β. Σπυριούνη ό.π., σελ.296-297*)

6) Διεθνές Καρτέλ

Το Διεθνές Καρτέλ αποτελεί ακόμη ένα μέτρο προστασίας, στο οποίο οι επιχειρήσεις των χωρών συνάπτουν συμφωνίες για διεθνή θέματα ανταγωνισμού, όπως τη διαμόρφωση διεθνούς τιμής των αγαθών και τη διανομή της αγοράς μεταξύ των μελών του καρτέλ. Βέβαια, το ότι αφορά τη συνεργασία των επιχειρήσεων σε διεθνές επίπεδο, οι δυσκολίες που δύνανται να παρουσιαστούν είναι περισσότερες από ότι στη συνεργασία των επιχειρήσεων εντός των συνόρων μιας χώρας (*H. I. Νικολόπουλος Σ. Β. Σπυριούνη ό.π., σελ.297-298*).

7) Dumping(Ντάμπινγκ)

Με τον όρο dumping εννοούμε τη διάθεση αγαθών στο εξωτερικό με τιμή χαμηλότερη από αυτή που ισχύει στην αγορά εντός των ορίων της χώρας. Σε περίπτωση όπου το

αγαθό διατεθεί στις διεθνείς αγορές με υψηλότερη τιμή από ότι πωλείται στην εγχώρια αγορά, τότε η πολιτική αυτή ονομάζεται αντί-ντάμπινγκ. Το dumping διακρίνεται σε:

i. Σποραδικό

Το σποραδικό πραγματοποιείται από επιχειρήσεις που έχουν αγαθά σε απόθεμα τα οποία θέλουν να διαθέσουν σε χαμηλότερη τιμή σε χώρες όμως, διαφορετικές από αυτές που συνήθως εξάγουν τα αγαθά τους. Οι επιχειρήσεις που εφαρμόζουν αυτό το είδος dumping συνήθως δεν συμμετέχουν στο διεθνές εμπόριο και τα αποθέματα των αγαθών τους υπάρχουν λόγω κάποιας ύφεσης ή άλλων αιτιών.

ii. Διαρκές

Το διαρκές εφαρμόζεται από επιχειρήσεις που διαθέτουν τα αγαθά τους σε δυο διαφορετικές αγορές με διαφορετικές τιμές. Συνήθως τα αγαθά αυτά τα πωλούν σε υψηλότερη τιμή στην εγχώρια αγορά, λόγω της μονοπωλιακής ισχύος που διαθέτουν, ενώ σε χαμηλότερη τιμή τα πωλούν στη διεθνή αγορά λόγω της ύπαρξης ανταγωνισμού από ξένες επιχειρήσεις.

iii. Ληστρικό

Το ληστρικό είναι η διάθεση των αγαθών σε τιμή κάτω του κόστους και εφαρμόζεται από τις επιχειρήσεις είτε για να πουλήσουν τα αγαθά που έχουν σε απόθεμα, είτε για να καταστήσουν ανίσχυρο τον ανταγωνισμό στη διεθνή αγορά. Οι επιχειρήσεις που εφαρμόζουν το ληστρικό dumping υπόκεινται στην αρχή «ζημίες», οι οποίες στη συνέχεια αποκαταστώνται με την αύξηση της τιμής των αγαθών και την εξουδετέρωση του διεθνούς ανταγωνισμού. Οι διάφορες χώρες για την προστασία της βιομηχανίας τους από το διεθνή ανταγωνισμό προσπαθούν να αντιμετωπίσουν το ληστρικό dumping λαμβάνοντας περιοριστικά μέτρα.

Τις περισσότερες φορές βέβαια, είναι δύσκολο να διακριθεί το είδος dumping που χρησιμοποιείται από τις ξένες επιχειρήσεις. Για τον λόγο αυτό οι εγχώριοι παραγωγοί

ζητούν από τις κυβερνήσεις να λάβουν μέτρα για τις μορφές dumping που εφαρμόζουν οι ξένες επιχειρήσεις. (H. I. Νικολόπουλος Σ. Β. Σπυριούνη ό.π., σελ.294-296)

Επιχειρηματολογία υπέρ προστατευτικής πολιτικής

Όπως παρατηρήσαμε οι κυβερνήσεις των χωρών χρησιμοποιούν διάφορα μέτρα προστατευτικής πολιτικής. Οι λόγοι για τους οποίους χρησιμοποιούν οι κυβερνήσεις τα μέτρα αυτά είναι για:

1) *Εθνική ασφάλεια*

Είναι φυσικό και λογικό ο προστατευτισμός να εφαρμόζεται για λόγους Εθνικής Ασφάλειας. Το ερώτημα είναι βέβαια σε ποιό βαθμό δύναται να χρησιμοποιηθεί το ερώτημα αυτό.

2) *Ευκαιρίες απασχόλησης*

Ο προστατευτισμός από τη στιγμή που εφαρμόζεται επιτρέπει την εγχώρια παραγωγή και συνεπώς ευκαιρίες απασχόλησης εργατικού δυναμικού.

3) *Οικονομική ανάπτυξη*

Η οικονομική ανάπτυξη προϋποθέτει ότι «η προστασία θα επιτρέψει την εκβιομηχάνιση μιας οικονομίας σε γρηγορότερο ρυθμό». Αυτό το επιχείρημα έχει να κάνει περισσότερο με τις υποανάπτυκτες χώρες, καθώς η εκβιομηχάνιση τους είναι ένας από τους βασικούς στόχους της αναπτυξιακής πολιτικής τους. Η προστασία αποτελεί το καταφύγιο των χωρών αυτών, λόγω της ύπαρξης δυνατού ανταγωνισμού από τις οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες. Αυτό το επιχείρημα δεν είναι τόσο δυνατό, καθώς η αναπτυξιακή αυτή πολιτική παρόλο που έχει δοκιμαστεί από πολλές υποανάπτυκτες χώρες δεν έχει επιφέρει ορατά αποτελέσματα.

4) *Νηπιακές βιομηχανίες*

Ένα από τα σημαντικότερα επιχειρήματα είναι αυτό των νηπιακών βιομηχανιών. Η προστασία δηλαδή των νέων επιχειρήσεων που βρίσκονται σε «νηπιακή» ηλικία και δεν μπορούν να ανταγωνιστούν τις επιχειρήσεις μεγαλύτερων μεγεθών. Το επιχείρημα αυτό προβλέπει προστασία της νέας επιχείρησης σε σύντομο χρονικό διάστημα και την γρήγορη σχετικά ανάπτυξη της νηπιακής επιχείρησης.

5) *Βελτίωση των όρων εμπορίου*

Σύμφωνα με το επιχείρημα αυτό, κάνοντας χρήση των δασμών μια μεγάλη χώρα δύναται να συμβάλει στη βελτίωση των όρων του εμπορίου με μια άλλη χώρα. Για παράδειγμα έχουμε δυο χώρες, την Α και την Β όπου η Α είναι μια χώρα μεγάλης οικονομίας και η Β μικρής οικονομίας η οποία επιβάλλει δασμό στις εισαγωγές της. Η χώρα Β η οποία θα εξάγει προϊόν ανελαστικής προσφοράς στην χώρα Α θα δεχτεί ένα μέρος του δασμού εις βάρος της. Η απώλεια αυτή είναι υπέρ της εισαγόμενης χώρας και με αυτόν τον τρόπο βελτιώνει τους όρους εμπορίου και συνεπώς την οικονομική της θέση. (Πουρναράκης,ό.π., σελ.369-371)

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

3.1 Γεωγραφικά στοιχεία

Χάρτης 3.1: Η Ελλάδα σήμερα

http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E100/692/4593,20778/images/imgA_35.jpg

Η Ελλάδα (Ελληνική Δημοκρατία) είναι μια χώρα, η οποία κατέχει γεωγραφική θέση στα Νοτιοανατολικά της Ευρώπης, στο νότιο τμήμα της Βαλκανικής Χερσονήσου. Τα σύνορα της βρίσκονται βόρεια με την Αλβανία, την πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και την Βουλγαρία, ενώ βορειοανατολικά συνορεύει με την Τουρκία. Οι ακτές της βρίσκονται στη Μεσόγειο Θάλασσα και βρέχονται στα δυτικά από το Ιόνιο Πέλαγος, στα ανατολικά από το Αιγαίο Πέλαγος, και νότια από το Λυβικό Πέλαγος.

Πρωτεύουσα καθώς και μεγαλύτερη πόλη της χώρας αποτελεί η Αθήνα, ενώ το μεγαλύτερο της νησί είναι η Κρήτη.

Η έκταση της συνολικά φθάνει τα 131.957 τ.χλμ. (βρίσκεται στην 97^η θέση στην κατάταξη των χωρών της γης ανά έκταση) και η ακτογραμμή της τα 13.676 τ. χλμ. (λόγω των πολυάριθμων νησιών της), η οποία κατατάσσεται στην 11^η θέση στον κατάλογο των χωρών της γης με τη μεγαλύτερη ακτογραμμή. Τα χωρικά της ύδατα φθάνουν τα 12 ναυτικά μίλια και η υφαλοκρηπίδα της τα 200 μέτρα βάθος. Το υψηλότερο βουνό και υψηλότερο σημείο της χώρας είναι ο Όλυμπος, με υψόμετρο 2.917 μέτρα.

Πολίτευμα: Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία

Επίσημη γλώσσα: Ελληνικά

Πληθυσμός: 10.846.979 (2015 ΕΛ.ΣΤΑΤ.)

Νόμισμα: Ευρώ

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>

3.2 Εδαφικές και πληθυσμιακές μεταβολές

Το Ελληνικό Κράτος ανεξαρτητοποιήθηκε το 1830 με την υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Λονδίνου το 1830. Τα γεωγραφικά όρια της χώρας καθορίστηκαν με τη συνθήκη της Κωνσταντινούπολης το 1832. Η συνολική έκταση της τότε έφθανε τα 47.516 τ.χλμ. και ο πληθυσμός της τους 752.077 κατοίκους καθώς περιελάμβανε την Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο, την Εύβοια, τις Κυκλάδες και μερικά άλλα νησιά.

Χάρτης 3.2: Η Ελλάδα το 1830

Πηγή: <http://www.cityofnafplio.com/2011/02/02/protocol-independence-of-the-greek-state/>

Έκτοτε ακολούθησαν σημαντικές στιγμές της ιστορίας με τις οποίες αυξήθηκε η έκταση και ο πληθυσμός της Ελλάδας. Η πρώτη επέκταση έλαβε χώρα το 1864 με την προσάρτηση των Ιονίων Νήσων, όπου η έκταση της έφθανε τα 50.211 τ.χλμ. και ο πληθυσμός της 1.457.894. Η δεύτερη επέκταση πραγματοποιήθηκε το 1881 με προσάρτηση της Θεσσαλίας και της Άρτας, με την οποία η έκταση της έφτασε τα 63.606 τ.χλμ. και ο πληθυσμός της 2.187.208. Το 1897 παραχωρήθηκε στην Τουρκία με τη συνθήκη της Κωνσταντινούπολης ένα μικρό τμήμα εδάφους λόγω διαρρύθμισης των συνόρων, όπου η έκταση της Ελλάδας μειώθηκε κατά 395 τ.χλμ. και άρα έφθασε τα 63.211 τ.χλμ.

Το 1913 προστέθηκαν στην χώρα η Μακεδονία, η Ήπειρος και η Κρήτη με τις συνθήκες του Λονδίνου και του Βουκουρεστίου, ενώ το 1914 με τη Διαιτητική Απόφαση των

Μεγάλων Δυνάμεων προστέθηκαν τα νησιά του Αιγαίου (εκτός Ίμβρου, Τένεδου, Καστελόριζου, Δωδεκανήσου). Μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, παραχωρήθηκαν στην χώρα με τις συνθήκες του Νειγύ και των Σεβρών (1919 - 1920) η Δυτική Θράκη, η Ανατολική Θράκη καθώς και τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος, έτσι η έκταση της χώρας έφθανε τα 150.176 τ.χλμ.

Το 1923 με τη συνθήκη της Λωζάνης παραχωρήθηκαν στην Τουρκία η Ανατολική Θράκη και τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος όπου η έκταση της χώρας μειώθηκε στα 129.281 τ.χλμ. ενώ ο πληθυσμός, λόγω της μαζικής ανταλλαγής των πληθυσμών, αυξήθηκε στους 6.204.684 κατοίκους.

Το 1947 υπογράφηκε συνθήκη ειρήνης μεταξύ των συμμάχων και της Ιταλίας, με την οποία προσαρτήθηκαν στην Ελλάδα η Δωδεκάνησος και το Καστελόριζο, όπου η έκταση της πλέον έφθανε τα 131.990 τ.χλμ., ενώ ο πληθυσμός της τα 7.563.000.

Τέλος, με την εμβαδομέτρηση του 1963 από την ΕΣΥΕ εξακριβώθηκε η συνολική έκταση της Ελλάδας, η οποία ανέρχεται σε 131.957 τ.χλμ., ενώ ο πληθυσμός της τότε ήταν 8.479.625 κάτοικοι.

http://dlib.statistics.gr/Book/GRESYE_02_0101_00098%20.pdf

http://www.demography-lab.prd.uth.gr/Papers/4_KOTZAMANIS-ANDROULAKI%20neoteri%20ellada_2009.pdf

3.3 Πληθυσμιακά στοιχεία

Σύμφωνα με την τελευταία αναθεωρημένη απογραφή της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (ΕΛ.ΣΤΑΤ.) του 2011 από την 12 Σεπτεμβρίου του 2014, ο πληθυσμός της Ελλάδας ανέρχεται σε 10.816.286 άτομα, εκ των οποίων οι 5.303.223 είναι άρρενες και οι 5.513.063 είναι θήλεις. Στον παρακάτω πίνακα που ακολουθεί, παρουσιάζεται η κατανομή του μόνιμου πληθυσμού κατά περιφέρεια.

Περιφέρεια	Εκτίμηση Πληθυσμού
------------	--------------------

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	3.828.434
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1.882.108
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	732.762
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	679.796
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ	623.065
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	608.182
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	577.903
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	547.390
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΟΥ	336.856
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	309.015
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	283.689
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	207.855
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	199.231

Πίνακας 3.1: Μόνιμος Πληθυσμός της χώρας κατά Περιφέρεια 2011

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι η Περιφέρεια που συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο πληθυσμό της χώρας, είναι η Περιφέρεια Αττικής, καθώς ο πληθυσμός της ανέρχεται στα 3.828.434 άτομα, ενώ η Περιφέρεια που συγκεντρώνει τον μικρότερο πληθυσμό της χώρας, είναι η Περιφέρεια του Βορείου Αιγαίου, καθώς ο πληθυσμός του ανέρχεται στα 199.231 άτομα.

http://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INS_TANCE_qDQ8fBKKo4IN&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p

[_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=1&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_javax.faces.resource=document&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_in=downloadResources&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_documentID=132997&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_locale=el\)](#)

Μόνιμος πληθυσμός της χώρας περιόδου 1991-2015

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται έπειτα από αναθεώρηση της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας την 31 Ιουλίου του 2015, εκτιμήσεις πληθυσμού της χώρας από το 1991 έως και το 2015 (Εκτίμηση Πληθυσμού 1^η Ιανουαρίου).

Έτος	Εκτίμηση Πληθυσμού	Έτος	Εκτίμηση Πληθυσμού
-------------	-------------------------------	-------------	-------------------------------

1991	10.272.691	2004	10.940.369
1992	10.367.163	2005	10.969.912
1993	10.430.958	2006	11.004.716
1994	10.489.871	2007	11.036.008
1995	10.535.973	2008	11.060.937
1996	10.588.332	2009	11.094.745
1997	10.629.267	2010	11.119.289
1998	10.693.250	2011	11.123.392
1999	10.747.768	2012	11.086.406
2000	10.775.627	2013	11.003.615
2001	10.835.989	2014	10.926.807
2002	10.888.274	2015	10.846.979
2003	10.915.770		

Πίνακας 3.2: Μόνιμος Πληθυσμός της χώρας περιόδου 1991 – 2015

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, παρατηρείται μικρή σταδιακή αύξηση του πληθυσμού της χώρας, όπου ο μεγαλύτερος πληθυσμός της χώρας σημειώνεται το 2011 με 11.126.392 άτομα, ενώ ο μικρότερος το 2001 με 10.272.691 άτομα. Σε αυτό το σημείο γίνεται άξιο αναφοράς ότι ο πληθυσμός της Ελλάδας είναι κατά έξι φορές μικρότερος από τον πληθυσμό της Τουρκίας (77.695.904 άτομα, Εκτίμηση Πληθυσμού 2014 TURK.STAT.).

(http://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INS_TANCE_qDQ8fBKKo4IN&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p

[_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=1& documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_javax.faces.resource=document& documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_in=downloadResources& documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_documentID=139004& documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_locale=el\)](#)

3.4 Μια σύντομη ιστορική αναδρομή

Οι Έλληνες έχουν μια μακρά εμπορική παράδοση στο χώρο της Μεσογείου ήδη από την βυζαντινή και οθωμανική εποχή. Μάλιστα η ελληνοτουρκική εμπορική σύνδεση έχει τις ρίζες της από την εποχή των Οθωμανών, όπου έκτοτε χαραχτήκαν οι εμπορικές τους σχέσεις. Άλλωστε, οι Έλληνες έμποροι της οθωμανικής εποχής διέθεταν εμπορικά προνόμια εντός της οθωμανικής αυτοκρατορίας με την ελεύθερη διακίνηση των προϊόντων τους και την ανοχή της Υψηλής Πύλης, με το αζημίωτο, βέβαια. Ωστόσο, η ανεξάρτητη εμπορική πορεία της χώρας ξεκινάει ουσιαστικά με την ανεξαρτησία και τη δημιουργία του σύγχρονου ελληνικού κράτους το 1830. Στις αρχές του 1830 στη Διάσκεψη του Λονδίνου, με την εισήγηση της Μεγάλης Βρετανίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας, διακηρύχθηκε η πολιτική ανεξαρτησία της Ελλάδας. Όπως αναφέρεται στο άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου της 3^{ης} Φεβρουαρίου 1830, «*Η Ελλάς θέλει σχηματίσει έν Κράτος ανεξάρτητον, και θέλει χαιρεί όλα τα δίκαια, πολιτικά, διοικητικά και εμπορικά, τα προσπεφυκότα εις εντελή ανεξαρτησίαν*». Με το κείμενο αυτό αναγνωρίστηκε επισήμως η ύπαρξη του ελληνικού κράτους διεθνώς.

Ωστόσο, η οθωμανική διοίκηση συνέχιζε να κατέχει ένα μεγάλο εδαφικό κομμάτι της μελλοντικής ελληνικής επικράτειας. Πρώτος κυβερνήτης της Ελλάδας κατέστη ο Ιωάννης Καποδίστριας, που προσέφερε την αμέριστη βοήθεια του ήδη από το 1827 στον

αγώνα της ελληνικής ανεξαρτησίας. Ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματά του ήταν ή συγκέντρωση τη διοίκησης με ένα κύριο κέντρο λήψης αποφάσεων.

(<http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=154651>)

Ουσιαστικά, το ελληνικό κράτος αυτοπροσδιορίζει την δημοκρατική πολιτική του οντότητα με το αίτημα για Σύνταγμα ήδη από το 1844 με την αποχώρηση του βασιλιά Όθωνα και το 1864. Το πολίτευμα που καθίσταται είναι η βασιλευομένη δημοκρατία έως το 1974. Μεσολαμβάν από το 1830 έως το 1974 διαστήματα αναταραχών και ανατροπής των συνταγματικών θεσμών με καθεστώτα δημοκρατικής παρεκτροπής. Η Ελλάδα συμμετείχε στους Βαλκανικούς Πολέμους, στον Α' και Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Κατόπιν το 1952 έγινε μέλος της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας και το 1967 πέρασε μια επταετή περίοδο δικτατορίας έως το 1974. Το 1974 συντάσσεται το σύγχρονο ελληνικό Σύνταγμα της προεδρευομένης δημοκρατίας και έκτοτε καθοδηγείται και διαμορφώνεται η πολιτική ζωή της τρίτης Ελληνικής Δημοκρατίας.

(http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/1009249.stm)

3.5 Η πολιτική θέση της Ελλάδας

Το ευρωπαϊκό όραμα της Ελλάδας

Ωστόσο, από την πολιτική και κοινωνική πορεία της χώρας δεν θα μπορούσε να παραλείψει κάποιος την ευρωπαϊκή πορεία της. Άλλωστε, τις τελευταίες δεκαετίες η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας υπαγορεύεται και διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από την ευρωπαϊκή πολιτική. Σκόπιμο θα ήταν να εστιάσουμε την αφήγηση μας στην πορεία της Ελλάδας στο δρόμο της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της σύγχρονης Ευρωπαϊκής Ένωσης. Άλλωστε, οι πολιτικές, κοινωνικές, οικονομικές και εμπορικές

σχέσεις της χώρας διαμορφώνονται από τις επιταγές της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και τις σχέσεις με τις γειτονικές της χώρες όπως έχουν διαμορφωθεί από τους Βαλκανικούς Πολέμους και εξής. Σταθμός στην πολιτική και οικονομική πορεία της χώρας είναι η ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) το 1981 με τη Συνθήκη των Αθηνών.

Ωστόσο, η χώρα ακολουθούσε ευρωπαϊκό μονοπάτι από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και το 1959 κατέθεσε αίτηση επισήμως με σκοπό τη σύνδεσή της με την ΕΟΚ. Η συμφωνία επισφραγίστηκε το 1961 και η Ελλάδα κατέστη υποψήφιο μέλος για την ένταξη στην ΕΟΚ. Ωστόσο, το 1967 η δημοκρατική και ευρωπαϊκή πορεία της χώρας τέθηκε σε σοβαρό κίνδυνο με την βίαιη παρεμβολή της δικτατορίας κατά την περίοδο 1967 έως 1974. Με την επάνοδο της δημοκρατίας, η χώρα αργά αλλά σταθερά, επανήλθε στην ευρωπαϊκή και δημοκρατική της τροχιά. Η χώρα απαλλαγμένη από το προηγούμενο απολυταρχικό καθεστώς και τον παρωχημένο θεσμό της μοναρχίας, από το 1975 καταθέτει αίτηση στο Συμβούλιο Υπουργών της ΕΟΚ για να καταστεί πλήρες μέλος της Κοινότητας. Από το 1981 και έπειτα η χώρα ακολουθεί μια κοινοτική και αργότερα ενωσιακή πορεία όσον αφορά το κοινωνικό και οικονομικό της γίνεσθαι. Συνοπτικά, θα μπορούσαμε να αντιπαραθέσουμε τους λόγους που οδήγησαν την ελληνική πλευρά στον διακαή πόθο να καταστεί μέλος της ευρωπαϊκής κοινότητας. Έναν από αυτούς τους λόγους συνδέεται άμεσα και με τις σχέσεις της χώρας με την Τουρκία.

Μετά την κατάληψη της βόρειας Κύπρου από την Τουρκία, που ήταν αν μέρει αποτέλεσμα της αποτυχημένης ελληνικής πολιτικής κατά την επταετία, η χώρα έπρεπε να ενισχύσει το ρόλο της τόσο διεθνώς όσο και περιφερειακώς. Οι τεταμένες σχέσεις με την Τουρκία τις προηγούμενες δεκαετίες έπρεπε να αμβλυνθούν, κυρίως στο χώρο του Αιγαίου. Επίσης, η ελληνική ηγεσία επιθυμούσε να αποκολληθεί από την αμερικανική επιρροή των προηγούμενων ετών και να ανεξαρτητοποιηθεί εν μέρει. Οι άλλοι λόγοι που οδήγησαν στην επιθυμία της Ελλάδας για ένταξη στην Κοινότητα ήταν πολιτικοί, οικονομικοί και κοινωνικοί. Μετά από τον κίνδυνο που διέτρεξε η δημοκρατία στη χώρα,

θεωρήθηκε ότι ο συνταγματισμός θα κατοχυρωνόταν επαρκέστερα εντός του θεσμού της ΕΟΚ. Επίσης, η κοινωνία και η οικονομία θα δεχόταν τονωτικές «ενέσεις» ανάπτυξης μέσω της κοινοτικής συμμετοχής της χώρας. Επιπρόσθετα, από τις ευρωπαϊκές εξελίξεις δεν θα μπορούσε να λείπει η Ελλάδα, μια χώρα με μακράιωνη ιστορία στην ευρωπαϊκή ήπειρο (<http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/i-poreia-tis-elladas-stin-europaiki-enosi.html>).

Το διεθνές όραμα της Ελλάδας

Εκτός από την συμμετοχή της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, θα πρέπει να αναφέρουμε και τον διεθνή ρόλο της χώρας, ώστε να κατανοήσουμε την πολιτική της Ελλάδας όσον αφορά τις εξωτερικές της σχέσεις, που εν τέλει διαμορφώνουν και τις εσωτερικές κοινωνικές και πολιτικές συμπεριφορές της.

Δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε το γεγονός ότι η Ελλάδα αποτελεί ένα από τα 51 ιδρυτικά μέλη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών από το 1945. Από τότε έως σήμερα η Ελλάδα αποτελεί ένα από τα πιο πιστά μέλη όσον αφορά τις αξίες που διέπουν το θεσμό. Ως χώρα η Ελλάδα σέβεται την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τον ακολουθούμενο Ευρωπαϊκό Χάρτη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, καθώς και τις αποφάσεις των διεθνών διασκέψεων που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος και του κλίματος. Άλλωστε, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του περιβάλλοντος αποτυπώνεται στο ελληνικό Σύνταγμα του 1975. Οι δράσεις της χώρας συμμορφώνονται τυπικά με το διεθνές θεσμικό πλαίσιο και κοινωνικά με το εθνικό δίκαιο της διεθνούς και ευρωπαϊκής κοινότητας (<http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stous-diethneis-organismous/ohe.html>).

Η Ελλάδα στο περιφερειακό σύστημα

Η Ελλάδα, θέλοντας να διατηρήσει ενεργό ρόλο στο περιφερειακό σύστημα και να διασφαλίσει συμμαχίες ακόμη και με πάλαι ποτέ πολεμικούς αντιπάλους της με σκοπό

την ασφαλέστερη συμβίωσή της με τις γειτονικές χώρες, κατέστη μέλος της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας (NATO) το 1952. Ωστόσο, κατά πολλούς θεωρείται ότι το NATO σε αρκετές περιστάσεις δεν στάθηκε άξιο της αποστολής του. Το 1974 η Ελλάδα και η Τουρκία ενεπλάκησαν σε μια σειρά αψιμαχιών με αποκορύφωμα την κατάληψη της βόρειας Κύπρου. Το NATO απέτυχε να αποτρέψει τις δύο χώρες – μέλη του να εμπλακούν σε στρατιωτικές συγκρούσεις. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια φαίνεται ότι οι ελληνοτουρκικές σχέσεις βαίνουν προς την εξομάλυνση με τροχοπέδη ωστόσο την επίλυση του Κυπριακού Ζητήματος (<http://www.sansimera.gr/articles/180>).

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφέρουμε και τη συμμετοχή της Ελλάδας στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας Ευξείνου Πόντου. Η Ελλάδα αποτελεί ένα από τα ιδρυτικά μέλη του οργανισμού, που στόχο έχει την οικονομική συνεργασία των κρατών-μελών, μεταξύ των οποίων και η Τουρκία. Ο οργανισμός αποσκοπεί στην ασφαλέστερη οικονομική και εμπορική συνεργασία των χωρών του Ευξείνου Πόντου με ελεύθερη διακίνηση κεφαλαίων, σύναψη εμπορικών και οικονομικών συμφωνιών, την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, την πάταξη του οργανωμένου εγκλήματος στη θαλάσσια περιοχή και ενθάρρυνση της συνεργασίας στις ελεύθερες οικονομικές περιοχές, μεταξύ άλλων. Ο οργανισμός αυτός είναι πολύ σημαντικός για την από κοινού οικονομική ανάπτυξη των κρατών- μελών (Αλβανία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Βουλγαρία, Γεωργία, Ελλάδα, Μολδαβία, Ρουμανία, Ρωσία, Τουρκία, Ουκρανία) στον ευρύτερο χώρο του Ευξείνου Πόντου (<http://www.yen.gr/wide/yen.chtm?prnbr=32137>).

Ο οργανισμός, στα πλαίσια της οικονομικής κρίσης, προσπάθησε, μέσω της ελληνικής προεδρίας κατά την περίοδο 1^{ης} Ιουλίου έως 31^{ης} Δεκεμβρίου 2014 να επιτύχει συνεργασία με τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ώστε να επιτευχθούν επιχειρησιακά προγράμματα και ενίσχυση του εμπορίου.

Ειδικότερα, οι πολιτικές αυτές αποτελούν φυσική συνέχεια του ρόλου της Ελλάδας ως πρωτεργάτη της δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας (ΕΠΓ), καθώς και ενεργό παράδειγμα της στήριξής της για το Πρόγραμμα «Συνέργεια για την Μαύρη

Θάλασσα», όσο και την Ανατολική Εταιρική Σχέση (ΕΑΣ) (<http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stous-diethneis-organismous/osep.html>).

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας αποτελεί γέννημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο την επίτευξη της στενότερης οικονομικής συνδιαλλαγής και της πολιτικής συνεργασίας με τις νότιες και ανατολικές γειτονικές χώρες της Ένωσης. Η συνεργασία αυτή βασίζεται στα κοινά συμφέροντα και τις κοινές αξίες, όπως είναι η δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η ασφάλεια δικαίου, η κοινωνία των πολιτών, η ορθή διακυβέρνηση, οι οικονομικές αρχές της αγοράς και η βιώσιμη ανάπτυξη. Οι χώρες οι οποίες συμμετέχουν ενεργά, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, ακολουθούν ένα κοινό σχέδιο δράσης σύμφωνα με τις προαναφερθείσες αρχές (http://eeas.europa.eu/enp/about-us/index_en.htm).

«Η Συνεργία για τη Μαύρη Θάλασσα», υπό την καθοδήγηση και ενθάρρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποσκοπεί σε κοινωνικές και οικονομικές μεταρρύθμισης των χωρών που περικλείουν τη Μαύρη Θάλασσα. Επιπροσθέτως, αποσκοπεί στην προστασία των περιβαλλοντικών συνθηκών στην εν λόγω περιοχή. Ουσιαστικά, φιλοδοξεί να αποτελέσει μια συνεργία με σκοπό την αρμονική συνεργασία των κρατών της Μαύρης Θάλασσας και να οδηγήσει σε στενότερες σχέσεις κοινωνικής και οικονομικής συνεργασίας των χωρών-μελών (http://www.eeas.europa.eu/blacksea/index_en.htm).

3.6 Γενικά οικονομικά στοιχεία της Ελλάδας

Το νόμισμα της Ελλάδας είναι το ευρώ το οποίο αντικατέστησε την δραχμή το 2001. Η χώρα προσχώρησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1981, ενώ είναι μέλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Επίσης, υπήρξε

ιδρυτικό μέλος του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (*Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD*), το 1948 και του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας του Ευξείνου Πόντου (*Black Sea Economic Cooperation*), το 1992.

Η Ελλάδα βρίσκεται στην 45η θέση της παγκόσμιας κατάταξης όσον αφορά το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, το οποίο προσμετράται στα 235,6 δισεκατομμύρια δολάρια το έτος 2014. Παράλληλα το ίδιο έτος υπήρξε 38η όσον αφορά το κατά κεφαλήν εισόδημα (21.648 δολάρια) (*Gross domestic product 2014*"(PDF).WorldBank. 29 Δεκεμβρίου 2014) Τέλος, εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2013 θεωρούνταν η 13η μεγαλύτερη οικονομία σε ένα σύνολο 28 χωρών ("*GDP and main components – Current prices*". Luxembourg:Eurostat. 13 Απριλίου 2014).

Η οικονομία της Ελλάδας βασίζεται κατά 81% στον τομέα των υπηρεσιών, κατά 16% στην βιομηχανία και κατά 3.4% στην γεωργία(<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>).

Παράλληλα, η Ελλάδα στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό σε δυο τομείς: στον τουρισμό και την ναυτιλία. Το έτος 2013 απαριθμήθηκαν 18 εκατομμύρια διεθνείς τουρίστες φέρνοντας την Ελλάδα στην 18η θέση παγκοσμίως όσον αφορά τον τουρισμό ("*UNWTO Tourism Highlights, 2013 Edition*". Madrid:World Tourism Organization. Ιούνιος 2013).

Μεγάλης σημασίας είναι και το Ελληνικό εμπορικό ναυτικό, το οποίο είναι το μεγαλύτερο παγκοσμίως. Το 2013 το 15% των αγαθών που διακινήθηκαν μέσω του εμπορικού ναυτικού προήλθε από πλοία τα οποία ανήκουν σε Έλληνες επιχειρηματίες (*Review of Maritime Transport 2013*". Geneva:United Nations Conference on Trade and Development). Μεγάλη είναι και η παρουσία της χώρας στον ευρύτερο χώρο των Βαλκανίων. Το έτος 2013 ήταν η τρίτη χώρα παγκοσμίως σε επενδύσεις στην Αλβανία, στην Βουλγαρία, Ρουμανία και Σερβία,

ενώ ήταν πρώτη σε επενδύσεις στην ΠΓΑΜ (LazaKekic, ForeignInvestmentsinBalkans, http://www.eliamep.gr/old/eliamep/files/foreign_direct_speech_en.pdf).

3.7 Το ιστορικό των δανειοδοτήσεων

Το 1821 η Ελλάδα βρέθηκε να επαναστατεί ενάντια στην Οθωμανική αυτοκρατορία με σκοπό την απελευθέρωση και την ανεξαρτησία της. Επρόκειτο για έναν αγώνα χωρίς ιδιαίτερους οικονομικούς πόρους. Τα έσοδα του κράτους προέρχονταν από λάφυρα του πολέμου, πώληση αιχμαλώτων και εισφορές φιλελλήνων. Αυτό οδήγησε την προσωρινή κυβέρνηση Κουντουριώτη-Μαυροκορδάτου στην αναζήτηση δανείου από τις συμμαχικές χώρες. Το πρώτο σε σειρά δάνειο προήλθε από την Μεγάλη Βρετανία τον Φεβρουάριο του 1824 με ονομαστικό κεφάλαιο 800.000 λίρες, επέφερε στην Ελλάδα 348.000 λίρες. Το δεύτερο δάνειο τον Φεβρουάριο του 1825 είχε ονομαστικό κεφάλαιο 2.000.000 λίρες από το οποίο μόνο το 1.100.000 λίρες εγκρίθηκε. Από το σύνολο των 2.800.000 λιρών του αρχικού κεφαλαίου, λοιπόν, μόνο τα 1.572.000 τελικά εγκρίθηκαν και, από αυτά, 1.032.000 λίρες κρατήθηκαν στην Βρετανία για διάφορους λόγους. Τα 683.000 κρατήθηκαν ως μέρος του προπληρωμένου επιτοκίου δύο χρόνων και 540.000 στάλθηκαν στην Ελλάδα. Η αδυναμία να πληρωθούν οι τόκοι καθώς και η άρνηση των Βρετανών να παραχωρήσουν νέα δάνεια οδήγησαν τη Ελλάδα στην πρώτη της χρεοκοπία το 1826 πριν ακόμη την επίσημη ίδρυση του κράτους (MariaChristinaHatziiioanou, WarCrisisandSovereignLoans:

TheGreekwarofindependenceandBritisheconomicexpansioninthe 1820s,<http://helios-eie.ekt.gr/EIE/bitstream/10442/13997/1/193.pdf><http://www.forbes.com/sites/investor/2011/09/28/debt-defaults-have-greek-history/#2715e4857a0b6f5ccb43acea>).

Το 1832 ένα ακόμη δάνειο εκδόθηκε στην Ελλάδα, που πλέον ήταν ανεξάρτητο κράτος, αυτή τη φορά από την συνεργασία του Γαλλικού, Ρωσικού και Βρετανικού κράτους. Η Ελλάδα συνέχισε τις πληρωμές, ώσπου το έτος 1843 αδυνατούσε να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της οδηγώντας την έτσι στην δεύτερη χρεοκοπία στην ιστορία της. Το

αποτέλεσμα της χρεοκοπίας του 1843 ήταν η Ελλάδα να αποκλειστεί για δεκαετίες από τις αγορές του εξωτερικού. Το 1878 ήρθε ο συμβιβασμός με τους ξένους πιστωτές με αποτέλεσμα την επανείσοδο της χώρας στις διεθνείς χρηματαγορές. Λήφθηκαν δάνεια επί δανείων τα οποία ήταν αδύνατον να αποπληρωθούν από την Ελλάδα με μόνη λύση την λήψη νέων δανείων με σκοπό την αποπληρωμή των τόκων των προηγούμενων. Το 1893 ο πρωθυπουργός Χαρίλαος Τρικούπης ανακοίνωσε την χρεοκοπία της χώρας. Η χώρα παρέμεινε σε στάση χρεοκοπίας για 5 χρόνια.

Μετά την ήττα από την Οθωμανική αυτοκρατορία το 1897 οι μεγάλες δυνάμεις παρενέβησαν πάλι. Το 1898 ένα νέο δάνειο εγκρίθηκε για την Ελλάδα το οποίο θα χρησιμοποιούνταν για να πληρωθούν οι αποζημιώσεις πολέμου στην Τουρκία και τα χρέη στους εξωτερικούς δανειστές. Ανάμεσα στους όρους του δανείου ήταν η επίβλεψη της ελληνικής οικονομίας από την Διεθνή Οικονομική Επιτροπή. Το 1832 το ελληνικό κράτος κήρυξε την τέταρτη κατά σειρά πτώχευση. Η πτώχευση ήρθε ως άμεσο αποτέλεσμα παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης το 1929 και της αυξημένης δανειοληψίας.

<http://www.ekathimerini.com/203815/opinion/ekathimerini/comment/saga-of-greeces-debt-crises-spans-two-centuries>,<http://www.forbes.com/sites/investor/2011/09/28/debt-defaults-have-greek-history/2/#2715e4857a0b6e4c47f34fe4>)

Το ελληνικό οικονομικό θαύμα

Παρά την οικονομική άνθηση στα χρόνια προ του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου μετά το 1945, η οικονομία της Ελλάδας βρισκόταν σε άσχημη κατάσταση. Απώλειες πολέμου, αυξημένος πληθωρισμός καθώς και μείωση των εξαγωγών στις οποίες βασιζόταν οδήγησαν την Ελληνική οικονομία σε πτώση. Ο επακόλουθος εμφύλιος πόλεμος έκανε την κατάσταση δυσμενέστερη (Freris, A. F., *The Greek Economy in the Twentieth Century*, St. Martin's Press 1986, σελ. 165-170). Μετά το 1949 παρατηρήθηκε ραγδαία άνοδος στην οικονομία η οποία έμεινε στην ιστορία ως το “Ελληνικό Οικονομικό Θαύμα”. Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 70 το ΑΕΠ αυξανόταν ετησίως κατά 8% ενώ υπήρχε ανάπτυξη

στον βιομηχανικό τομέα κατά 10% ετησίως. Το 1967 την διακυβέρνηση της χώρας ανέλαβε ο Ελληνικός Στρατός μέσω πραξικοπήματος. Στην επταετία που επακολούθησε μέχρι την πτώση του στρατιωτικού καθεστώτος υπήρξε άνοδος του πληθωρισμού και μείωση της ανάπτυξης σε αρνητικά επίπεδα (Richard C. Frucht, Eastern Europe, An Introduction to the People, Lands, and Culture, Volume 1, ABC-CLIO, 2005 σελ. 877).

3.8 Η οικονομική θέση της Ελλάδας

Η είσοδος στην Ευρωζώνη

Στη συνέχεια μέχρι και το 1995 η ελληνική οικονομία συνεχίζει τις πενιχρές επιδόσεις της. Παρατηρήθηκε αύξηση ανεργίας ενώ το ΑΕΠ αυξανόταν σε μικρούς αριθμούς. Παράλληλα υπήρξε άνοδος του πληθωρισμού και συνεχείς υποτιμήσεις του νομίσματος. Όταν το 1991 υπογράφηκε η συνθήκη του Μάαστριχτ η Ελλάδα απείχε αρκετά από τις προϋποθέσεις. Παρόλα αυτά κατάφερε μέχρι το 1999 να μειώσει τον πληθωρισμό, το χρέος και να αυξήσει το ΑΕΠ αποκρύπτοντας στοιχεία από την Ευρωπαϊκή Ένωση με αποτέλεσμα να καταφέρει την εισαγωγή της στην Ευρωζώνη.

Το 2001 υιοθετήθηκε το ευρώ ως νέο νόμισμα αντί της δραχμής με ισοτιμία 1 προς 340,75 δραχμές. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθούν τα κέρδη του εμπορίου, καθώς μειώθηκαν τα έξοδα για τις συναλλαγές εντός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Την ίδια στιγμή όμως λόγω του ότι το κόστος εργασίας αυξήθηκε σε σχέση με χώρες εντός Ε.Ε., όπως η Γερμανία, οι εξαγωγές της Ελλάδας έγιναν λιγότερο ανταγωνιστικές. Επομένως, το εμπορικό ισοζύγιο αυξήθηκε από 5% του ΑΕΠ το 1999 στο 15% την περίοδο 2008-2009 (Federal Reserve Bank San Francisco – Research, Economic Research, Europe, Balance of Payments, European Periphery". *Federal Reserve Bank of San Francisco*. https://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?graph_id=244979&updated=4652) Παράλληλα παρατηρήθηκε άνοδος στις επενδύσεις λόγω της μεγαλύτερης σιγουριάς που έδινε το

κοινό νόμισμα με τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες.

Η αμερικανική ύφεση και η Ελλάδα

Την περίοδο της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης στην Αμερική (2007-2009) οι εισροές από τις μεγάλες ευρωπαϊκές χώρες προς τις μικρότερες, όπως η Ελλάδα, μειώθηκαν δραστικά. Παράλληλα βγήκαν στην επιφάνεια αναφορές σχετικά με την κακή διαχείριση και την απόκρυψη στοιχείων από την πλευρά της Ελλάδας οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα την απώλεια εμπιστοσύνης από τους εξωτερικούς δανειστές και επομένως ήταν δυσκολότερο να εξασφαλιστούν δάνεια προς την Ελλάδα. Το 2009 οι τρεις μεγάλοι οίκοι αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας υποβαθμίζουν την Ελλάδα. Τον Μάιο του 2010 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προσφέρουν στην Ελλάδα ένα δάνειο αξία 110 δισεκατομμυρίων ευρώ με σκοπό να σώσει την χώρα από την χρεωκοπία και να καλύψει τις ανάγκες της μέχρι τον Ιούνιο του 2013 με τον όρο να ληφθούν από την ελληνική κυβέρνηση μέτρα λιτότητας και να υπάρξουν ιδιωτικοποιήσεις. Το πρόγραμμα διάσωσης έμεινε γνωστό ως το πρώτο μνημόνιο. Ένα χρόνο αργότερα η κατάσταση της οικονομίας χειροτέρευσε με αποτέλεσμα ένα δεύτερο δάνειο αξίας 130 δισεκατομμυρίων να δοθεί. Το 2014 εμφανίστηκαν σημάδια ανάκαμψης. Η ανεργία μειώθηκε, ενώ για πρώτη φορά μετά από χρόνια παρουσιάστηκε θετικός ρυθμός ανάπτυξης.

Λόγω των αντιδράσεων όσον αφορά την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης στο τελευταίο τρίμηνο του 2014 μετά από πρόωρες εκλογές έχουμε αλλαγή της κυβέρνησης με ένα σχηματισμό συνεργασίας με οδηγό το ΣΥΡΙΖΑ του οποίου κύριο γνώρισμα ήταν η αντιμνημονιακή πολιτική. Λόγω των αμφιβολιών που εγείρονταν από την νέα κυβέρνηση, οι δανειστές αποφάσισαν την προσωρινή διακοπή της οικονομικής βοήθειας, μέχρι το ελληνικό κράτος είτε να δεχτεί τους προηγούμενους όρους είτε να επαναδιαπραγματευτεί μια κοινώς αποδεκτή λύση. Μετά από ένα εξάμηνο

διαπραγματεύσεων, οι οποίες δεν απέδωσαν καρπούς, ο πρωθυπουργός Αλέξης Τσίπρας ανακοίνωσε στις 27 Ιουνίου την διεξαγωγή δημοψηφίσματος σχετικά με την αποδοχή ή όχι των όρων των δανειστών. Ακολούθησε επιβολή ελέγχου κεφαλαίων ώστε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της μειωμένης ρευστότητας που δημιουργήθηκε από τις μαζικές αναλήψεις χρημάτων από τους πολίτες. Με ποσοστό 61%, στις 5 Ιουλίου ο ελληνικός λαός απάντησε αρνητικά στους όρους των δανειστών. Στις 13 Ιουλίου μετά από νέο γύρο διαπραγματεύσεων εγκρίθηκε ένα τρίτο πρόγραμμα διάσωσης για το ελληνικό κράτος (GreekDept.CrisisTimeline, <http://www.bbc.com/news/world-europe-17373216>).

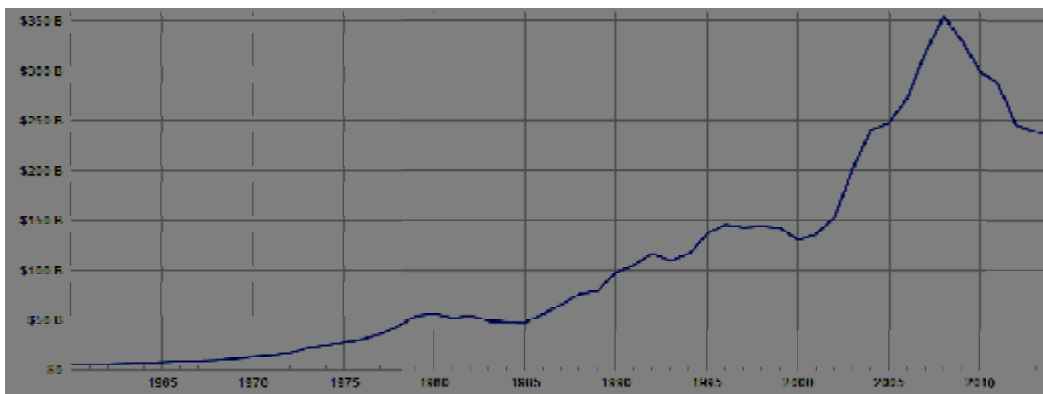
3.9 Οικονομικοί Δείκτες

Στην παρακάτω υποενότητα θα αναλυθούν οικονομικοί δείκτες ώστε να υπάρξει μια πιο ολοκληρωμένη άποψη για την πορεία της σύγχρονης Ελληνικής οικονομίας.

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Ως ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) ορίζεται σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, το σύνολο της αξίας των προϊόντων, αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται εντός της χώρας, συν τους φόρους επί αυτών κατά τη χρονική διάρκεια ενός έτους. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της Ελλάδας το έτος 2014, απαρτιζόταν τα 235.57 δισεκατομμύρια δολάρια. Όπως μπορεί να παρατηρηθεί στο παρακάτω σχήμα, το ΑΕΠ της Ελλάδας ακολουθεί μια κατά βάση ανοδική πορεία από το 1960 έως το 2007 όπου και έχουμε το υψηλότερο ΑΕΠ στην ιστορία της Ελλάδας με 354 δισεκατομμύρια δολάρια. Η συνεχόμενη άνοδος δικαιολογείται ως ένα σημείο λόγω του χαμηλού επιπέδου που βρισκόταν στις αρχές του 1960, ενώ μετά το 2001 συνεπάγεται με την είσοδο στην Ευρωζώνη. Κατά την πενταετία 2009-2014 βλέπουμε μείωση σχεδόν κατά 120 δισεκατομμύρια, μείωση που έχει άμεση σχέση με την

είσοδο της χώρας στο πρόγραμμα διάσωσης το 2009.

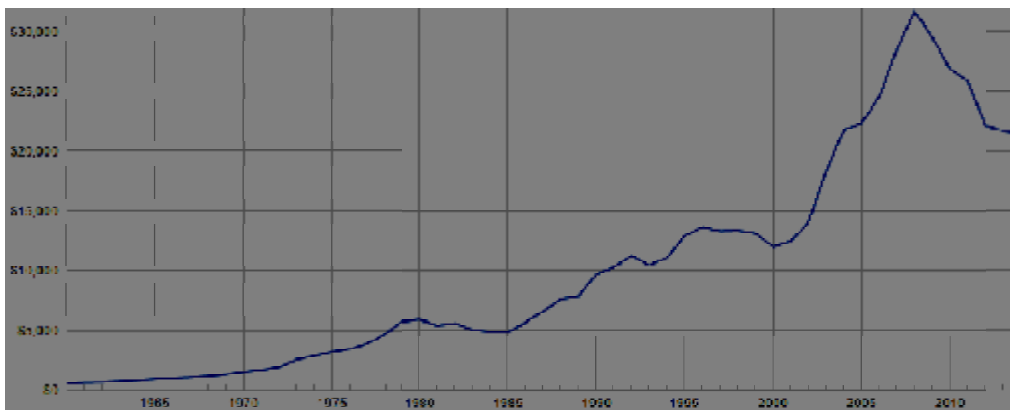

Διάγραμμα 3.1: Το ΑΕΠ της Ελλάδας

(Δεδομένα από την Παγκόσμια Τράπεζα)

Κατά κεφαλήν Εισόδημα

Το κατά κεφαλήν εισόδημα θεωρείται το σημαντικότερο κριτήριο για το βιοτικό επίπεδο μίας χώρας και αποτελείται από το πηλίκο του ΑΕΠ με τον πληθυσμό μίας χώρας. Το 2014 το κατά κεφαλήν εισόδημα ήταν 21.458 δολάρια. Καθώς το κατά κεφαλήν εισόδημα συνδέεται άμεσα με τον ΑΕΠ, βλέπουμε παρόμοια πορεία με το πρώτο σχήμα. Το ιστορικό υψηλό του κατά κεφαλήν εισοδήματος παρατηρήθηκε το 2007 στα 24.219

δολάρια.

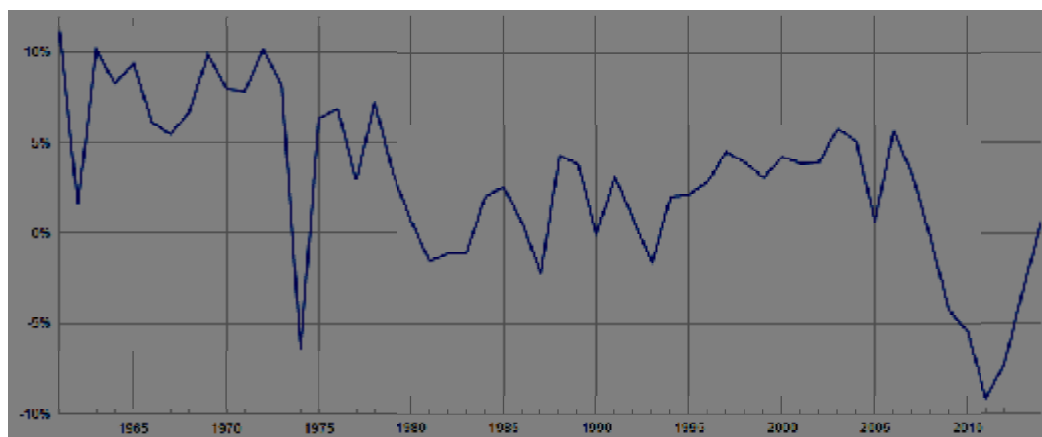
Διάγραμμα 3.2: Το Κατά κεφαλήν εισόδημα της Ελλάδας

(Δεδομένα από την Παγκόσμια Τράπεζα)

Οικονομική Ανάπτυξη

Ο δείκτης της οικονομικής ανάπτυξης αναφέρεται στην αύξηση της πραγματικής παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών σε μια οικονομία κατά την πάροδο του χρόνου. Ως δείκτης ανάπτυξης ορίζεται ο μακροχρόνιος μέσος ποσοστιαίος ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ. Οι τιμές στις οποίες υπολογίζεται ο δείκτης είναι πραγματικές, δηλαδή διορθωμένες ως τον πληθωρισμό (<http://www.statista.com/statistics/273951/growth-of-the-global-gross-domestic-product-gdp>).

Στο σχετικό γράφημα παρατηρούμε από τα υψηλά ποσοστά ανάπτυξης του 1960 τις αυξομειώσεις του και την πρώτη πτώση σε αρνητικά επίπεδα το 1974 (-6.44%), την χρονιά της κατάρρευσης της στρατιωτικής κυβέρνησης. Οι επόμενες πτώσεις σε αρνητικά επίπεδα είχαν άμεση σχέση με παγκόσμιες οικονομικές κρίσεις των συγκεκριμένων ετών. Τέλος, βλέπουμε την σταδιακή πτώση από το έτος 2007 με αποκορύφωμα το 2011 όταν η συρρίκνωση της οικονομίας φτάνει το -9.13%. Το 2014 όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενη ενότητα παρατηρείται η πρώτη ανάκαμψη μετά το 2007 όπου ο δείκτης ανάπτυξης έχει θετικό πρόσημο με 0.65%.

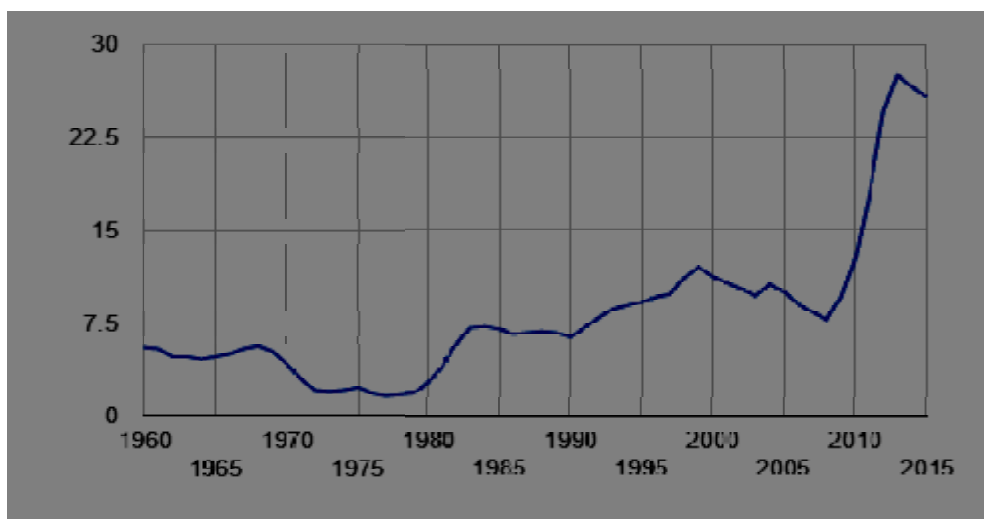

Διάγραμμα 3.3: Η οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας
(Δεδομένα από την Παγκόσμια Τράπεζα)

Ανεργία

Ως ανεργία ορίζεται ο αριθμός των πολιτών οι οποίοι είναι ικανοί και αναζητούν εργασία, ενώ ταυτόχρονα δεν απασχολούνται εργασιακά κάπου. Υπολογίζεται ποσοστιαία διαιρώντας τον αριθμό των ανέργων με τον αριθμό των εργαζομένων (TIFSaylorFoundation, "UnemploymentRate "<http://www.saylor.org/site/wp-content/uploads/2012/01/SAYLOR.ORG-ECON102-UNEMPLOYMENT-RATE.pdf>).

Στο σχήμα παρατηρούνται αυξομειώσεις της ανεργίας κατά την διάρκεια των 55 αυτών ετών. Από την περίοδο 1975 με 1979 η ανεργία βρίσκεται στα χαμηλότερα επίπεδα του 20ου αιώνα. Την τετραετία 1980-1984 αυξάνεται κατά 5 μονάδες. Την πενταετία 1990-1995 βλέπουμε σταδιακή άνοδο της ανεργίας αλλά σε πιο αργούς ρυθμούς από την περίοδο 1995-1999, όπου η ανεργία αυξάνεται σε μεγαλύτερους ρυθμούς. Στη συνέχεια είχαμε μείωση της ανεργίας μέχρι και το 2008. Έπειτα, λόγω της κακής κατάστασης στην οποία βρισκόταν η οικονομία βλέπουμε άνοδο, φτάνοντας στο έτος 2013 ποσοστό της τάξεως του 27,5% ιστορικό υψηλό για την χώρα της Ελλάδας.

Διάγραμμα 3.4: Η ανεργία της Ελλάδας

(Δεδομένα από την Παγκόσμια Τράπεζα)

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναλύσουμε τα γεωγραφικά, πολιτικά και οικονομικά στοιχεία της Τουρκίας η οποία είναι μια χώρα με ιδιαιτερότητες που συνδυάζει φιλελεύθερα και συντηρητικά στοιχεία, στοιχεία ανεπτυγμένου και θρησκευτικού κράτους. Ενδιαφέρον παρουσιάζει να αναλύσουμε τα στοιχεία αυτά με σκοπό την κατανόηση τόσο των πολιτικών όσο και των οικονομικών στοιχείων προτού προχωρήσουμε σε μια ανάλυση των ελληνοτουρκικών εμπορικών σχέσεων.

4.1 Γεωγραφικά στοιχεία

Χάρτης 4.1: Η Τουρκία σήμερα

Πηγή: <https://www.google.gr/maps/place/%CE%A4%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%AF%CE%B1/@38.7429132,31.6519164,6z/data=!4m2!3m1!1s0x14b0155c964f2671:0x40d9dbd42a625f2a?hl=el>

Η Τουρκία (Τουρκική Δημοκρατία) είναι μια χώρα, η οποία κατέχει γεωγραφική θέση στη Νοτιοδυτική Ασία, ενώ ένα μικρό της μέρος, η Ανατολική Θράκη ανήκει στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Τα σύνορα της βρίσκονται δυτικά με την Ελλάδα, βορειοδυτικά με τη Βουλγαρία, ανατολικά με τη Γεωργία, την Αρμενία, το Ιράν και την Αυτόνομη Δημοκρατία του Ναχιτσεβάν του Αζερμπαϊτζαν, καθώς και νοτιοανατολικά με το Ιράκ και τη Συρία. Οι ακτές της βρέχονται στα νότια από τη Μεσόγειο Θάλασσα, στα δυτικά από το Αιγαίο Πέλαγος και βόρεια από τη Μαύρη Θάλασσα. Η Μαύρη Θάλασσα συνδέεται με το Αιγαίο Πέλαγος μέσω των Τουρκικών στενών (τη θάλασσα του Μαρμαρά, τον Βόσπορο και τα Δαρδανέλια), τα οποία επίσης χωρίζουν την Ευρώπη από την Ασία. Πρωτεύουσα της χώρας είναι η Άγκυρα και μεγαλύτερη της πόλη η Κωνσταντινούπολη.

Η έκταση της συνολικά φθάνει τα 783.562 τ.χλμ. (βρίσκεται στην 37^η θέση στην κατάταξη των χωρών της γης ανά έκταση, πιο ψηλά από αυτή της Ελλάδας) και η ακτογραμμή της τα 7.200 τ.χλμ., η οποία κατατάσσεται στην 17^η θέση στον κατάλογο των χωρών της γης με βάση το μήκος της ακτογραμμής. Τα χωρικά της ύδατα φθάνουν τα 6 ναυτικά μίλια στο Αιγαίο Πέλαγος και 12 ναυτικά μίλια στη Μαύρη Θάλασσα και στη Μεσόγειο Θάλασσα. Διαθέτει Α.Ο.Ζ. (Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη) στη Μαύρη Θάλασσα, την οποία οριοθέτησε με τα γειτονικά της κράτη. Το υψηλότερο όρος και υψηλότερο σημείο της χώρας είναι το όρος Αραράτ, με υψόμετρο 5.166 μέτρα.

Πολίτευμα: Ημιπροεδρική Δημοκρατία

Επίσημη γλώσσα: Τουρκικά

Πληθυσμός: 77.695.904 (2014 TURK.STAT.)

Νόμισμα: Τουρκική λίρα

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>,

<https://www.turkiye.gov.tr/>)

4.2. Πληθυσμιακά στοιχεία

Σύμφωνα με την τελευταία αναθεωρημένη απογραφή της Τουρκικής Στατιστικής Υπηρεσίας (TURK.STAT.) του 2011, από την 31 Ιανουαρίου του 2013, ο πληθυσμός της Τουρκίας ανέρχεται σε 74.724.269 εκατομμύρια άτομα, εκ των οποίων οι 37.532.954 είναι άρρενες και οι 37.191.315 είναι θήλεις. Στον παρακάτω πίνακα που ακολουθεί, παρουσιάζεται η κατανομή του Μόνιμου Πληθυσμού των δέκα μεγαλύτερων πόλεων της χώρας την περίοδο του 2011 (www.turkstat.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1590).

Πόλη	Εκτίμηση Πληθυσμού
Κωνσταντινούπολη (Istanbul)	13.624.240
Άγκυρα (Ankara)	4.890.893
Σμύρνη (Izmir)	3.965.232
Προύσα (Bursa)	2.652.126
Αδανα (Adana)	2.108.805
Αττάλεια (Antalya)	2.042.482
Κόνιο (Konya)	2.038.555
Γκαζιαντέπ (Gaziantep)	1.753.596
Σανλιούρφα (Sanliurfa)	1.716.254
Μερσίνα (Mersin)	1.667.939

Πίνακας 4.1: Μόνιμος πληθυσμός των 10 μεγαλύτερων πόλεων της χώρας 2011

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι η πόλη που συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο πληθυσμό της χώρας, είναι η Κωνσταντινούπολη (Istanbul) με 13.624.240 εκατομμύρια άτομα, η οποία ξεπερνάει σε αριθμό την πρωτεύουσα της χώρας Άγκυρα (Ankara), η οποία συγκεντρώνει πληθυσμό 4.890.893 εκατομμύρια άτομα.

(www.turkstat.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1590, <http://www.turkstat.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15843>)

Μόνιμος πληθυσμός της χώρας την περίοδο 1975 – 2014

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται, έπειτα από αναθεώρηση της Τουρκικής Στατιστικής Υπηρεσίας από την 31 Ιανουαρίου του 2013, οι εκτιμήσεις του πληθυσμού της χώρας από το 1975 έως και το 2014.

Περίοδος	Εκτίμηση Πληθυσμού
1975 - 1980	38.395.730
1980 - 1985	44.078.033
1985 - 1990	49.986.117
1995 - 2000	60.752.995
2007 - 2008	71.517.100
2008 - 2009	72.561.312
2009 - 2010	73.722.988
2010 - 2011	74.724.269
2011 - 2012	75.627.384
2012 - 2013	76.667.864
2013 - 2014	77.695.904

Πίνακας 4.2: Μόνιμος Πληθυσμός της χώρας περιόδου 1975 – 2014

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, παρατηρείται σταδιακή αύξηση του πληθυσμού της χώρας, με ισχυρό σημείο την ανοδική πορεία της περιόδου 1995 – 2000, όπου ο πληθυσμός από 49.986.117 (της προηγούμενης περιόδου 1985 – 1990) αυξάνεται σε 60.752.995 άτομα. Σε αυτό το σημείο γίνεται άξιο αναφοράς το γεγονός του ότι ο πληθυσμός της Τουρκίας είναι κατά έξι φορές μεγαλύτερος από τον πληθυσμό της Ελλάδας (10.926.807 εκατομμύρια άτομα, Εκτίμηση Πληθυσμού 2014 ΕΛ.ΣΤΑΤ, <http://www.turkstat.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>).

4.3 Μια σύντομη ιστορική αναδρομή

Η ιστορία του σύγχρονου τουρκικού κράτους σημειώνει το εναρκτήριο λάκτισμά της στις αρχές του περασμένου αιώνα. Αμέσως μετά την Μικρασιατική Καταστροφή του 1922, που επισφραγίστηκε με την Συνθήκη της Λωζάνης και όριζε τις πληθυσμιακές διευθετήσεις στις διμερείς σχέσεις Ελλάδας- Τουρκίας. Ήταν η πρώτη συμφωνία που υπεγράφη από την Ελλάδα και την Τουρκία και η μακροβιότερη συνθήκη που διατηρείται έως και σήμερα χωρίς μεταβολές στο περιεχόμενο. Το 1923 ιδρύθηκε η Δημοκρατία της Τουρκίας υπό την ηγεσία του Μουσταφά Κεμάλ αντικαθιστώντας το θεοκρατικό κράτος του σουλτανάτου και χαλιφάτου. Εισήγαγε μια σειρά από καινοτομίες που διαμόρφωσαν την σύγχρονη μορφή του τουρκικού κράτους για τις δεκαετίες που ακολούθησαν. Απετέλεσαν μια αποκαλούμενη «πολιτισμική επανάσταση». Καταρχάς, εισήγαγε το λατινικό αλφάβητο στην τουρκική γλώσσα, εγκαταλείποντας το αραβικό αλφάβητο και εισηγήθηκε το ευρωπαϊκό ημερολόγιο. Με αυτό τον τρόπο η νέα τουρκική ηγεσία θέλησε να δώσει ευρωπαϊκή και εκσυγχρονιστική ώθηση στην πορεία του νεοσυσταθέντος κράτους. Η ηγεσία εισηγήθηκε, επίσης, κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις, όπως την κοινοβουλευτική δημοκρατία, την εθνική κυριαρχία και τη διάκριση των εξουσιών, την ατομική ιδιοκτησία και το διαχωρισμό κράτους-θρησκείας. Επιπροσθέτως, εισήχθησαν οι αστικοί και ποινικοί κώδικες του ευρωπαϊκού δικαίου. Μάλιστα, η τουρκική ηγεσία προέβη στην κατοχύρωση των πολιτικών δικαιωμάτων των γυναικών παρέχοντας το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι πολύ νωρίτερα από πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Όλες αυτές οι μεταρρυθμίσεις δεν έλαβαν χώρα από τη μία μέρα στην άλλη παρά σε όλο το διάστημα της κεμαλικής εξουσίας με του πολιτικούς του διαδόχους να ακολουθούν την κεμαλική πολιτική και τον νεωτεριστικό προσανατολισμό (<http://www.turkishculture.org/general-1067.htm>, <http://www.bpb.de/izpb/77067/zeittafel-republik-tuerkei-1918-2011>).

Ωστόσο, δεν θα έπρεπε να παραβλεφθεί η καταπάτηση θεμελιωδών ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων που αφορά στην απαγόρευση ίδρυσης κομμουνιστικών κομμάτων, στον αποκλεισμό των κουρδικών κομμάτων με τη ρήτρα του 10% ως προϋπόθεση για την είσοδο στο τουρκικό κοινοβούλιο, τον κοινωνικό αποκλεισμό των ομοφυλόφιλων ατόμων και την καταπίεση των γυναικών. Όλα αυτά υπό το πρίσμα μιας κρατικής οντότητας που θέτει τις ιδρυτικές της βάσεις στο διαχωρισμό κράτους και θρησκείας, όμως συμπορεύεται πεισματικά με το μιλιταριστικό φέρεσθαι και είναι. Το συνονθύλευμα αυτό μετουσιώνεται όσο περνά ο καιρός σε ένα πρότυπο νεο-οθωμανικό μοντέλο, όπου τον κύριο ρόλο στην πολιτική ζωή κατέχει ο πρόεδρος της Τουρκικής Δημοκρατίας ως σύγχρονος «σουλτάνος» με τη θρησκεία να επανέρχεται δυναμικά.

Το 1936 υπογράφεται η Συνθήκη του Μοντρέ που αφορά τα στενά των Δαρδανελίων στο Βόσπορο. Η Τουρκία αναλαμβάνει τον πλήρη έλεγχο και την προστασία των Στενών, ώστε να διασφαλίζει τη διέλευση των εμπορικών πλοίων εν καιρώ ειρήνης. Το 1945 η Τουρκία συμμετέχει ως ιδρυτικό μέλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Πέντε έτη αργότερα η χώρα λαμβάνει βοήθεια για την ανάπτυξη και ανοικοδόμησή της στα πλαίσια του προγράμματος Τρούμαν και εντάσσεται με αυτό τον τρόπο στο δυτικό μπλοκ έναντι του ανατολικού σοβιετικού μπλοκ. Η μονοκομματική κυριαρχία του Ρεπουμπλικανικού Λαϊκού Κόμματος (CHP) του Μουσταφά Κεμάλ και αργότερα του διαδόχου του Ισμέτ Ινονού παύεται με τη νίκη του Αντνάν Μεντερές και του Δημοκρατικού Κόμματος (DP) το 1946 και καθίσταται αντιπολίτευση. Η Τουρκία συνεχίζει περαιτέρω την ένταξη της στη δυτική σφαίρα επιρροής με την είσοδό της στο NATO το 1952 και το 1959 θέτει αίτημα προκειμένου να καταστεί υποψήφιο μέλος για την είσοδο στην ΕΟΚ.

4.4. Η εσωτερική πολιτική πορεία

Το 1960 έχουμε ένα στρατιωτικό πραξικόπημα με επικεφαλής τον Τζεμάλ Γκιουρσέλ εναντίον της κυβέρνησης Μεντερές. Η αναταραχή εκδηλώνεται στα πλαίσια της πρώτης κρίσης του Κυπριακού και του βίαιου παράνομου διωγμού των Ελλήνων της

Κωνσταντινούπολης το 1955 με τη μορφή πογκρόμ υπό την καθοδήγηση της κυβέρνησης Μεντερές. Το 1961 σημειώνεται η Δεύτερη Τουρκική Δημοκρατία με την υιοθέτηση νέου Συντάγματος. Η δεκαετία 1961 έως 1971 είναι καθοριστική για τις μετέπειτα πολιτικές εξελίξεις τη χώρας. Από τη δεκαετία του 1970 έως το 1990 εναλλάσσονται πληθώρα κυβερνήσεων στην εξουσία λόγω οικονομικών και πολιτικών αντιπαραθέσεων και αναταραχών. Σε αυτή τη δεκαετία αναπτύσσεται ένα πλουραλιστικό κομματικό φάσμα με αποτέλεσμα αντιμαχόμενες μεταξύ τους πολιτικές φωνές να διεκδικούν την εξουσία. Κόμματα, ρεπουμπλικανικά, αριστερά, δεξιά, ισλαμιστικά και εθνικιστικά παλεύουν για την επικράτηση. Τούτο οδηγεί σε κυβερνητική αστάθεια. Το 1971 σημειώνεται ανατροπή της κυβέρνησης Ντεμιρέλ από στρατιωτική ομάδα λόγω της αδυναμίας αντιμετώπισης των πολιτικών αναταραχών. Από το 1974 έως το 1980 έχουμε συνεχείς εναλλαγές κυβερνήσεων συνεργασίας λόγω πολιτικής αστάθειας και κομματικών αντιπαραθέσεων. Το 1980 έχουμε πάλι ανατροπή της κυβέρνησης με το τρίτο κατά σειρά πραξικόπημα και την επιβολή στρατιωτικού νόμου.

Ήταν η περίοδος που το μαρξιστικό λενινιστικό κόμμα των Κούρδων με την ονομασία Εργατικό Κόμμα του Κουρδιστάν (PKK) υπό την καθοδήγηση του Αμπντουλάχ Οτσαλάν προκάλούσε αναταραχές στον αγώνα για την διεκδίκηση πολιτικών δικαιωμάτων της κουρδικής μειονότητας στην Τουρκία. Έπειτα από τρία έτη επανέρχεται το δημοκρατικό πολίτευμα με την κυβέρνηση του Τουργκούτ Οζάλ με το Κόμμα της Μητέρας (AnaP). Το κόμμα αυτό συγκεντρώνει στις τάξεις του τις μετριοπαθείς φιλελεύθερες πτέρυγες και τις μετριοπαθείς ισλαμικές ομάδες. Το 1984 η τουρκική ηγεσία επιδιώκει μια πολιτική ανοιχτής αγοράς και το άνοιγμα στις διεθνείς αγορές. Το 1993, έπειτα από τον ξαφνικό θάνατο του Οζάλ, αναλαμβάνει την πρωθυπουργία η Τανσού Τσιλέρ και καθίσταται η πρώτη γυναίκα πρωθυπουργός στην ιστορία της Τουρκικής Δημοκρατίας. Η πρωθυπουργία της Τσιλέρ διήρκεσε τρία έτη και κατέρρευσε έπειτα από διενέξεις σχετικά με το κουρδικό ζήτημα και τις εσωκομματικές διενέξεις σχετικά με το οικονομικό πρόγραμμά της για ιδιωτικοποιήσεις. Ο τουρκικός στρατός κρατάει το ρόλο της σταθεροποιητικής δύναμης στο εσωτερικό της Τουρκίας με

τις ένοπλες δυνάμεις να αποτελούν την σκιάδη κυβέρνηση ανεξαρτήτως των πολιτικών δυνάμεων και παρατάξεων.

4.5. Η νεο-οθωμανική περίοδος

Από το 2002 ξεκινά μια νέα εποχή για την Τουρκία, αφού την ηγεσία αναλαμβάνει ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν με το κόμμα του Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ). Οι ενταξιακές διαδικασίες για την είσοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση επανεκκινούνται και ο Ερντογάν δείχνει σημάδια εκδημοκρατισμού και πολιτικής σταθερότητας μέσω πολιτικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων. Το 2007 επανεξελέγη στο αξίωμα. Ωστόσο, το δημοκρατικό δόγμα του Κεμάλ μετουσιώνεται από τον Ερντογάν και κατόπιν από τον υπουργό εξωτερικών υποθέσεων Αχμέτ Νταβούτογλου σε ένα νεο-οθωμανικό δόγμα. Το 2013 ο Νταβούτογλου αναλαμβάνει την πρωθυπουργία με τον Ερντογάν στο ρόλο του Προέδρου της Τουρκικής Δημοκρατίας. Η πορεία της Τουρκίας καθοδηγείται από μια νεο-οθωμανική πολιτική και ως εκ τούτου στοχεύει στην αναβίωση του οθωμανικού «μεγαλείου».

Η Τουρκία με οδηγό τον Ερντογάν κινείται προς την σύναψη στενών σχέσεων με τα μουσουλμανικά κράτη. Προβάλλει τον εαυτό της ως εγγυήτρια δύναμη στην περιοχή και ως «μεγάλο αδερφό» για τις χώρες της αραβικής χερσονήσου. Ωστόσο, παρότι θέτει σε πρώτη θέση τη θρησκεία, κρατά στενές σχέσεις με τη Δύση μέσω εμπορικών και πολιτικών σχέσεων. Άλλωστε, η επιθυμία ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ισχυρή. Η ενταξιακή πορεία είχε και έχει σκαμπανεβάσματα. Η Τουρκία δεν είναι κατάλληλη ακόμη για ένταξη στην Ένωση λόγω της κατάφορης παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της οικονομικής αστάθειας. Ωστόσο, τον τελευταίο καιρό το ενδιαφέρον της Τουρκίας για την ένταξη της έχει αναζωπυρωθεί. Άλλωστε, διαθέτει ρόλο κλειδί για την επίλυση του προσφυγικού ζητήματος που μαίνεται τον τελευταίο

καιρό στην Ευρώπη. Ο χρόνος θα δείξει εάν θα καταφέρει να ανταποκριθεί στο ρόλο που της παραχωρήθηκε από τις ευρωπαϊκές χώρες στη Σύνοδο Κορυφής του 2015

(<http://www.onalert.gr/stories/tourkia-erdogan-davutoglu-apokathilonoun-ton-kemal/47252>,

<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=298035>,

<http://www.bpb.de/izpb/77067/zeittafel-republik-tuerkei-1918-2011>,

<http://www.cap-lmu.de/themen/tuerkei/geschichte/nach->

<http://www.cap-lmu.de/themen/tuerkei/geschichte/nach-atatuerk.php>,<http://www.liberal.gr/arthro/23907/apopsi/arthra/i-politiki-igemonia-tou-tagip-erntogan-kai-i-epomeni-mera.html>).

4.6. Η Τουρκίας στο διεθνές και περιφερειακό σύστημα

Η ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας

Η Τουρκία δείχνει το ενδιαφέρον για μια συνεργασία με τις ευρωπαϊκές χώρες από τη δεκαετία του 1960. Η Τουρκία δείχνει έντονο ενδιαφέρον για την συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Το 1963 υπογράφεται η Συμφωνία Σύνδεσης με την ΕΟΚ και από την αρχή του νέου έτους τίθεται σε ισχύ. Σκοπός είναι η τελωνειακή ένωση και η πολιτική και οικονομική ευθυγράμμιση της Τουρκίας με την ΕΟΚ. Το 1973 η συμφωνία συμπληρώθηκε με τον καθορισμό της έναρξης της ελεύθερης εμπορικής συνεργασίας και της οικονομικής συνεργασίας. Το 1974 τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις εισβάλουν στη βόρεια Κύπρο και καταλαμβάνουν το τμήμα του νησιού με την δικαιολογία της προστασίας της «τουρκικής κοινότητας» από τα ελληνικά στρατεύματα και τους Ελληνοκυπρίους. Δημιουργείται έτσι το Κυπριακό ζήτημα το οποίο δεν έχει επιλυθεί έως σήμερα και το οποίο για τις επόμενες δεκαετίες θα αποτελέσει ένα από τα εμπόδια της ενταξιακής διαδικασίας.

Το 1980 αναζωογονούνται οι ενταξιακές διαδικασίες έπειτα από μια περίοδο πολιτικής αστάθειας για την Τουρκία. Το 1987 η κυβέρνηση Οζάλ υποβάλλει αίτηση για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ωστόσο το αίτημα αυτό παγώνει εκ μέρους της ΕΚ λόγω των τουρκικών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της οικονομικής αστάθειας. Την ίδια χρονιά καταργούνται οι δασμοί για τα πρωτογενή γεωργικά προϊόντα για την Τουρκία στο εμπόριο της με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η συμφωνία με την Τουρκία καθόριζε τη θεσμική και οικονομική ενίσχυση. Ωστόσο, οι ευρωπαϊκές χώρες δεν έβλεπαν ευνοϊκά την πιθανή ένταξη της Τουρκίας στην ΕΟΚ.

Παρόλα αυτά υπογράφηκε το 1995 η Τελωνειακή Ένωση με την Τουρκία από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το 1997 η Τουρκία τίθεται ως κατάλληλη για να είναι υποψήφιο μέλος, ώστε να ξεκινήσουν οι διαπραγματεύσεις. Δύο χρόνια αργότερα γίνεται επισήμως υποψήφιο κράτος. Το 2004, επί πρωθυπουργίας Ερντογάν, η ΕΕ καθορίζει την ημερομηνία της έναρξης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Ωστόσο, προϋπόθεση είναι η Τουρκία να υιοθετήσει μια σειρά μεταρρυθμίσεων που αφορά στην καθιέρωση του κράτους δικαίου και στην ενίσχυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Τουρκία προχωρά τις μεταρρυθμίσεις με αργούς έως ανύπαρκτους ρυθμούς.

Εκτός αυτού, στο εσωτερικό υπάρχουν οι φωνές εκείνες οι οποίες βλέπουν με αρνητισμό την ένταξη στην ΕΕ. Θεωρούν ότι η Ένωση απαιτεί πολλές προϋποθέσεις από την Τουρκία. Από την άλλη πλευρά, πολλές χώρες που ανήκουν στην Ένωση θεωρούν ότι η Τουρκία καθυστερεί υπερβολικά να εφαρμόσει τις προτεινόμενες μεταρρυθμίσεις. Ωστόσο, το τελευταίο διάστημα η Τουρκία συνεργάζεται στενά με τις χώρες της ΕΕ στα πλαίσια των προσφυγικών ροών. Μια συνεργασία έχει επαναφέρει δυναμικά στο προσκήνιο την πιθανότητα ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ. (<http://magazine.apopsi.com.cy/2008/05/171>, [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-95-26_el.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-95-26_el.htm))

Τα Βαλκάνια

Η Τουρκία διατηρεί στενές σχέσεις με του μουσουλμάνους των Βαλκανίων, φέροντας το ρόλο της προστάτιδας δυνάμεις ή το κράτους αναφοράς για πολλές από τις μουσουλμανικές ομάδες των βαλκανικών κρατών. Η Τουρκία ακολουθεί τη μέθοδο της πολιτικής της ήπιας ισχύος με την μέθοδο της πολιτισμικής συνεργασίας. Χρησιμοποιεί πολιτισμικά εργαλεία, όπως η γλώσσα και η κουλτούρα ώστε να προσεγγίσει τους μουσουλμάνους των Βαλκανίων και να δημιουργήσει σφαίρες επιρροής στη Βαλκανική Χερσόνησο

(<https://ometdes.wordpress.com/2015/06/08/%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%AD%CF%81%CF%89%CE%BC%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B2%CE%B1%CE%BB%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%84%CE%B7%CF%82/>, https://ometdes.files.wordpress.com/2015/06/afieroma-makedonia_t-balkania-07-06-2015.pdf).

Οι αραβικές χώρες

Η σχέση της Τουρκίας με τις χώρες του Αραβικού συνδέσμου είναι μείζονος σημασίας, καθώς η Τουρκία θα μπορούσε να λειτουργήσει ως πρότυπο εκκοσμικευμένου μεν, μουσουλμανικού δε, κράτους. Η Τουρκία ως μέλος του ΝΑΤΟ, διατηρώντας στενές σχέσεις με τις ΗΠΑ, και ούσα οικονομικός εταίρος της ΕΕ, λειτουργεί ως σύνδεσμο ανάμεσα στη Δύση και τον Αραβικό Κόσμο. Η Τουρκία διατηρεί πολιτισμικές, πολιτικές και οικονομικές σχέσεις με τις αραβικές χώρες. Ιδιαίτερα, το τελευταίο διάστημα δέχτηκε ένα μεγάλο κύμα προσφύγων από τις χώρες της Αραβικής Χερσονήσου, που βιώνουν τις ολέθριες συνέπειες της Αραβικής Άνοιξης στη Συρία και των ακολουθούμενων εμφυλίων πολέμων.

Η Τουρκία ως διεθνής παίκτης

Τούτο καταδεικνύει και εμπράκτως ότι εκατομμύρια μουσουλμάνοι των αραβικών χωρών θεωρούν την Τουρκία ως δίοδο προς την Ευρώπη και την αμερικανική ήπειρο. Η Τουρκία παρ' όλα αυτά δεν είναι ικανή να επιλύσει τα προβλήματα των χωρών της Μέσης Ανατολής, καθώς απομακρύνεται αρκετά από τα χαρακτηριστικά και το πολιτικό παρελθόν των χωρών αυτών. Άλλωστε, το δόγμα Νταβούτογλου περί «μηδενικών προβλημάτων με τους γείτονες» δεν καθίσταται εφικτό. Η Τουρκία αντιμετωπίζει τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά προβλήματα. Ενώ οι σχέσεις με την ΕΕ οδεύουν προς την αναθέρμανση των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, οι σχέσεις της με τη Ρωσία εντείνονται. Επιπροσθέτως, δεν δύναται να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στη λύση του προσφυγικού ζητήματος στο οποίο φαίνεται να καθίσταται μέρος του προβλήματος. Όσον αφορά το Κυπριακό Ζήτημα, παρ' ότι υπάρχει αισιοδοξία, τα εμπόδια παραμένουν (<http://www.topontiki.gr/article/28322/nato-kai-aravikes-hores-me-aihmi-toy-doratos-tin-toyrkia-proaleifontai-gia-stratiotiki>, <http://www.elzoni.gr/html/ent/461/ent.32461.asp>, Παντελής Τουλουμάκος, “*Η Τουρκία ως Μοντέλο για τον Αραβικό Κόσμο: Μια Ρεαλιστική Προοπτική ή Απλώς Ευσεβής Πόθος;*”, Κείμενο Εργασίας Νο 29/2012, Πρόγραμμα Μεσοανατολικών Σπουδών, ΕΛΙΑΜΕΠ, Ιούνιος 2012, pdf)

4.7. Γενικά οικονομικά στοιχεία

Το νόμισμα της Τουρκίας είναι η τουρκική λίρα. Η Τουρκία έχει χαρακτηριστεί από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ως αναδυόμενη αγορά, δηλαδή παρότι έχει χαρακτηριστικά ανεπτυγμένης αγοράς δεν πληρεί ακόμη όλες τις προϋποθέσεις για να χαρακτηριστεί ως μία τέτοια

(https://www.msci.com/resources/products/indexes/global_equity_indexes/gimi/stdindex/MSCI_Market_Classification_Framework.pdf, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/pdf/text.pdf>).

Ανήκει στις ιδρυτικές χώρες του ΟΟΣΑ

(Organisation for Economic Co-operation and Development) από το 1961 και στην ομάδα των 20 (G-20). Από το 1995 ανήκει και στην Ευρωπαϊκή Τελωνειακή Ένωση (EU Customs Union). Η Τουρκία βρίσκεται στην 18η θέση παγκοσμίως όσον αφορά το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, το οποίο προσμετράται στα 798 δισεκατομμύρια το έτος 2014. Παράλληλα βρίσκεται στην 64η θέση όσον αφορά το Κατά Κεφαλήν Εισόδημα το οποίο κυμαινόταν το 2014 στο επίπεδο των 8.871 δολαρίων (<http://www.tradingeconomics.com>).

Ο πρωτογενής και δευτερογενής τομέας της χώρας είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένοι. Ο αγροτικός τομέας της χώρας ανήκει στους μεγαλύτερους παγκοσμίως. Απασχολεί το 29,5% του πληθυσμού της χώρας, ενώ από το 2009 η χώρα είναι αγροτικά αυτόνομη. (<http://arsiv.ntv.com.tr/news/403824.asp>) Ο όμιλος Vestel που εδρεύει στην Τουρκία είναι ο μεγαλύτερος παρασκευαστής τηλεοράσεων στην Ευρώπη, ενώ η Profilo-Telra είναι ο τρίτος κατασκευαστής ηλεκτρονικών στην Ευρώπη. ("*Europe's No. 3 TV Manufacturer, a Private Company: PROFILO-TELRA*". *Business Wire (BNET)*. 2005-08-19). Παράλληλα εξάγει ρουχισμό και υφάσματα, φτάνοντας μάλιστα το 2006 να έχει εξάγει αγαθά αξίας 13,98 δισεκατομμυρίων εκ των οποίων το 76,33% ήταν προς την Ευρώπη (http://www.itkib.org.tr/english/reports/clothing_2006_annual_report.pdf). Ταυτόχρονα είναι ο 5ος κατασκευαστής αυτοκινήτων στην Ευρώπη και 12ος στον κόσμο (<http://www.oica.net/category/production-statistics/>) ενώ έχει αναπτυγμένη βιομηχανία κατασκευής πλωτών και σιδηροδρομικών οχημάτων.

Ο τουρισμός είναι μια από τις πιο επικερδείς και ταχύτερα αναπτυσσόμενες τομείς στην Τουρκία. Χάρη στην αφθονία αρχαιολογικών χώρων άλλα και τα παραθαλάσσια θέρετρα κατά μήκος των παραλιών που βρέχονται από το Αιγαίο Πέλαγος και την Μεσόγειο Θάλασσα, η Τουρκία είδε από το 2001 και μετά πάνω από 10 εκατομμύρια τουρίστες να έρχονται ετησίως. Το 2014 δε έφτασε τις 41.263.670 αφίξεις από αλλοδαπούς τουρίστες (<http://www.kultur.gov.tr/EN,36568/number-of-arriving-departing-visitors-foreigners-and-ci-.html>). Λόγω της ρωσικής οικονομικής κρίσης αλλά και τις διαμάχες με την ρωσική κυβέρνηση και τον PKK το πρώτο μισό του 2015 υπήρξε πτώση του τουρισμού κατά 2,25% (<http://www.csmonitor.com/World/Middle->

4.8. Ιστορική αναδρομή της τουρκικής οικονομίας

Το τουρκικό κράτος ιδρύθηκε ως αποτέλεσμα της πτώσης της Οθωμανική αυτοκρατορίας μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, το 1923. Στα πρώτα της χρόνια η οικονομία της ήταν σε κακή κατάσταση. Στην γεωργία χρησιμοποιούνταν πεπαλαιωμένες μέθοδοι, ενώ η βιομηχανία κινούνταν σε χαμηλά επίπεδα. Η κυβέρνηση επέβαλε μέτρα κατά του διεθνούς εμπορίου με σκοπό να μειώσει τις εισαγωγές, όπως και το κατάφερε μειώνοντας τις κατά 50%. Παράλληλα ακολούθησαν κρατικοποιήσεις των σιδηροδρομικών γραμμών. Τέλος, δρομολογήθηκε ένα πενταετές πλάνο που είχε σκοπό την αναζωογόνηση της βιομηχανίας, που είχε ως στόχο το άνοιγμα 25 εργοστασίων που θα παρήγαγαν καταναλωτικά αγαθά. Ως αποτέλεσμα ο βιομηχανικός τομέας παρουσίασε ανάπτυξη της τάξεως του 80%. Ακολούθησε ραγδαία οικονομική ανάπτυξη μέχρι και την Μεγάλη Οικονομική Ύφεση. Κατά την διάρκεια δε του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου η οικονομία έδειξε πτωτικές τάσεις, καθώς πέρα από τα έξοδα πολέμου, το διεθνές εμπόριο στην ουσία είχε πάψει να διεξάγεται.

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ακολούθησαν μεταρρυθμίσεις με σκοπό να αλλάξουν την οικονομική πολιτική που ακολουθούσε η χώρα προ του πολέμου και την σταδιακή αλλαγή της οικονομίας από αγροτική σε κάτι σύγχρονο. Το νόμισμα του κράτους υποτιμήθηκε με σκοπό την περαιτέρω μείωση των εισαγωγών και την διευκόλυνση της δανειοληψίας από εξωτερικούς δανειστές. Γενικότερα, μέχρι και την μεγάλη κρίση στα τέλη της δεκαετίας του 1980, η οικονομία ανταποκρίθηκε σωστά στις μεταρρυθμίσεις και η ανάπτυξη ήταν θετική και ραγδαία. Η θετική πορεία της τουρκικής οικονομίας σταμάτησε δύο φορές αυτό το χρονικό διάστημα, το 1960 και το 1971 όταν και υπήρξαν πραξικοπήματα από τον τουρκικό στρατό. Στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1980 η κυβέρνηση αδυνατεί να ανταπεξέλθει στις αλλαγές της παγκόσμια οικονομίας (όπως η αύξηση των τιμών του πετρελαίου) και αναγκάζεται να στραφεί σε δανεισμό. Το

1979, ο πληθωρισμός είχε φτάσει τριψήφια επίπεδα, η ανεργία στο 15% . (Onder, Nilgun (1990). *Turkey's experience with corporatism* (M.A. thesis) Wilfrid Laurier University) Στις 12 Σεπτεμβρίου του 1981 έχουμε το τρίτο πραξικόπημα στην ιστορία της Τουρκίας.

Η τριετία που ακολούθησε ήταν μείζονος σημασίας για την Τουρκία. Σε αντίθεση με την Ελλάδα οι οικονομικές πολιτικές της στρατιωτικής κυβέρνησης είχαν θετικό αποτέλεσμα στην οικονομία της. Ο στόχος της νέας κυβέρνησης ήταν η είσοδος και συμπόρευση της Τουρκίας με τις διεθνείς αγορές. Η νέα οικονομική πολιτική που υιοθετήθηκε ήταν πιο κοντά στα νεοφιλελεύθερα πρότυπα. Ακολούθησαν μεταρρυθμίσεις με σκοπό να ενθαρρύνουν ξένες επιχειρήσεις να επενδύσουν στην Τουρκία ενώ μειώθηκε ο ρόλος του κράτους στην εγχώρια οικονομία. Η οικονομία της Τουρκίας, που μέχρι τότε πρωταρχικός σκοπός της ήταν η αυτονομία της χώρας, πλέον παρήγαγε με σκοπό και τις εξαγωγές. Παρόλα αυτά το ΑΕΠ παρέμεινε σε χαμηλά επίπεδα σε σχέση με τις υπόλοιπες ασιατικές χώρες, ενώ η κυβέρνηση αναγκάστηκε να προβεί σε πάγωμα των μισθών και υποτιμήσεις του νομίσματος. (Crisis and Transformation in Turkish Political Economy, Zinya Onis, Koc University, 2008)

Η οικονομία συνέχισε την ανοδική της πορεία μέχρι και το 1991. Μέχρι τότε το Ιράκ βασιζόταν στην Τουρκία, χρησιμοποιώντας την ως δίοδο για τις εξαγωγές. Εκτός από το γεγονός ότι μέσω των δύο αγωγών που συνέδεαν τις δύο χώρες εξυπηρετούνταν οι ανάγκες για πετρέλαιο της Τουρκίας κατά τα 2/3, η Τουρκία πληρωνόταν ένα τέλος για την δίοδο (Yearbook of the United Nations. 45.1991. σελ. 209,1992). Αυτό σταμάτησε με τον Πόλεμο του Κόλπου το 1991. Κατά την διάρκεια αυτού τα Ηνωμένα Έθνη κήρυξαν εμπορικό εμπάργκο στο Ιράκ. Ως αποτέλεσμα σταμάτησαν οι εμπορικές σχέσεις που είχε με την Τουρκία με κακό αποτέλεσμα για την τουρκική οικονομία.

Η περίοδος από το 1991 έως το 2001 έμεινε γνωστή ως «χαμένα χρόνια» για την οικονομία της Τουρκίας (The Economic and Financial Stability in Turkey: A Historical Perspective Yüksel Görmez, Serkan Yiğit, Central Bank of Turkey, 2009). Η κυβέρνηση στράφηκε σε εξωτερικό δανεισμό με αποτέλεσμα την άνοδο του χρέους προς

τους εξωτερικούς δανειστές. Τον Ιανουάριο του 1994 οι διεθνείς οίκοι αξιολόγησης αξιολόγησαν το χρέος της Τουρκίας ως μη βιώσιμο προς τους επενδυτές. Η μείωση της αξιολόγησης και η έλλειψη εμπιστοσύνης προς την κυβέρνηση και τους στόχους που είχε θέσει για το έτος, έδωσε έναυσμα σε μία μεγάλη μεταφορά κεφαλαίου από την Τουρκία προς το εξωτερικό και κατάρρευση της ισοτιμίας του συναλλάγματος. Η κυβέρνηση αναγκάστηκε να αρχίσει να πουλάει τα αποθέματα ξένου νομίσματος που είχε, ώστε να καταφέρει να σταματήσει την πτώση της λίρας. Σαν αποτέλεσμα τα αποθέματα έπεσαν από τα 6.3 δισεκατομμύρια δολάρια στα 3 μέχρι το τέλος του Μάρτη του 1994. Τον Μάιο η κυβέρνηση ανακοινώνει ένα πρόγραμμα λιτότητας υπό την αιγίδα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Το πρόγραμμα λιτότητας περιλάμβανε μείωση των δαπανών από το δημόσιο, ιδιωτικοποιήσεις επιχειρήσεων και αύξηση των χρεώσεων των κρατικών υπηρεσιών προς τους πολίτες. Το δεύτερο τρίμηνο του 1994 καταγράφηκε πλεόνασμα χάρη στους αυξημένους φόρους, αλλά συνολικά τα έσοδα από τους φόρους μειώθηκαν (Turkey: A country study, Helen Chapin, Federal Research Division, Library of Congress, 1996, σελ. 156-159). Ακολούθησαν νέες εκλογές το 1995.

Η αβεβαιότητα όσον αφορά την σταθερότητα της κυβέρνησης οδήγησε το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο να αποσύρει το τελευταίο κομμάτι του δάνειου. Από το 1996 η Τουρκία συμμετέχει στην Ευρωπαϊκή Τελωνιακή Ένωση με αποτέλεσμα την μείωση του εμπορικού ισοζυγίου. Τον Αύγουστο του 1998 η Ασιατική Οικονομική Κρίση επηρεάζει και την Τουρκία. Τα ελλείμματα αυξάνονται, η ανεργία αυξάνεται, όπως και ο πληθωρισμός. Το 1999 κυβέρνηση επιτυγχάνει νέα συμφωνία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Επειδή όμως τα συμφωνηθέντα μέτρα δεν λήφθηκαν η οικονομία μπήκε σε μία νέα κρίση το 2001 (The 1994 Economic Crisis in Turkey, Ahmet Durgut, 2002, Naval Postgraduate School Monterey, California).

Μετά το 2001 ακολούθησαν μεταρρυθμίσεις με σκοπό την μείωση του πληθωρισμού και την ενδυνάμωση του νομίσματος. Τα μέτρα είχαν στόχο τον ισοσκελισμό των εσόδων-εξόδων, την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και την αναπλήρωση της εμπιστοσύνης των αγορών προς την Τουρκία. Αυτό θα επιτυγχανόταν μέσω διαφάνειας

και ανακατανομής των πόρων στον δημόσιο τομέα, αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα και μείωση της διαφθοράς. Τα μέτρα ήταν πετυχημένα. Η οικονομία άρχισε να ανακάμπτει και ο πληθωρισμός να πέφτει μέχρι να αρχίσει πια να σταθεροποιείται το 2005.

Το 2005 η κυβέρνηση παρουσιάζει νέο πρόγραμμα το οποίο είναι πιο επιθετικό σε σχέση με το προηγούμενο και το οποίο έχει σκοπό να πατήσει στις επιτυχίες της προηγούμενης τριετίας και να σταθεροποιήσει περαιτέρω την οικονομία. Το 2005 έχουμε την δημιουργία της νέας τουρκικής λίρας. Η ισοτιμία με την παλιά λίρα είναι 1 νέα λίρα προς 1.000.000 λίρες. Αυτό έγινε με σκοπό την διευκόλυνση των καταναλωτών, ώστε μεταξύ άλλων να δοθεί μία αίσθηση μειωμένου πληθωρισμού. Από το 2009 και μετά η νέα τουρκική λίρα μετονομάστηκε σε τουρκική λίρα. Παράλληλα το νέο πρόγραμμα είχε ως σκοπό την σταθεροποίηση του πληθωρισμού, στόχος ο οποίος επιτεύχθηκε (The Turkish Economy, Post-2001 Crisis: Why Timing, Faith, and Expectations Matter Megan Chen, Ming Li Chew, Sanya Goyal, Muzoon Matar, and Zeynep Yavuz, 2014, University of Chicago).

Στα επόμενα χρόνια η οικονομία ακολούθησε κατά κόρον ανοδική πορεία. Οι δείκτες του ΑΕΠ και της οικονομικής ανάπτυξης έδειξαν θετικές τάσεις, με εξαίρεση το έτος 2009, απόρροια της παγκόσμια οικονομικής κρίσης. Παρόλα αυτά, η οικονομία επανήλθε το αμέσως επόμενο έτος. Μεγάλο ρόλο στην ανάκαμψη έπαιξε και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατά την διάρκεια της πενταετίας 2005-2010, το 70% των εξωτερικών επενδύσεων προήλθε από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παράλληλα αυξήθηκε το εμπόριο με τις γειτονικές χώρες (Turkey's Economic Development: Luck or Wise Administration?, Muhammad Babakr, 2013, Strategic Outlook).

Μέχρι και σήμερα η οικονομία της Τουρκίας κινείται ανοδικά. Οι ρυθμοί ανάπτυξης έχουν μειωθεί, αλλά παραμένουν σε θετικά ποσοστά. Η παρούσα κυβέρνηση, στην οποία χρεώνεται η οικονομική άνθηση των τελευταίων ετών, πλέον έχει σκοπό της περαιτέρω οικονομική ενδυνάμωση της χώρας, την μείωση της φτώχειας και την συνέχιση του

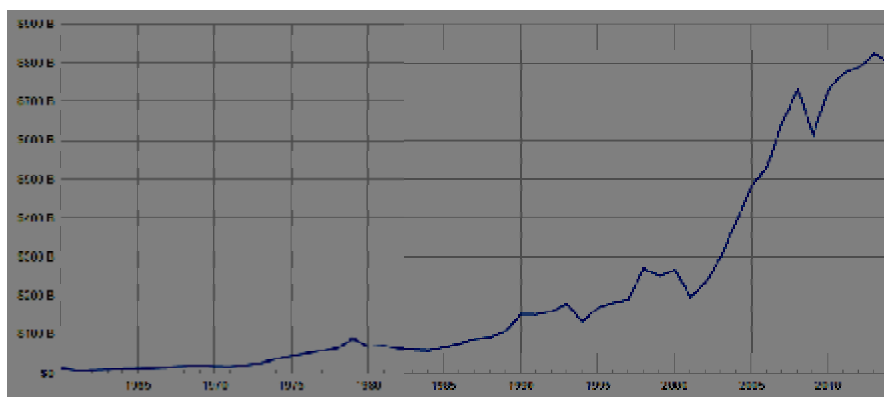

ηγετικού ρόλου που έχει η Τουρκία στην γύρω περιοχή.

4.9. Οικονομικοί Δείκτες

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Το έτος 2014 το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της Τουρκίας ήταν 798,429 δισεκατομμύρια δολάρια. Όπως μπορεί να παρατηρηθεί στο παρακάτω διάγραμμα το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ακολουθεί κατά κόρον ανοδική πορεία με εξαίρεση την δεκαετία του 1980, το 1994 απόρροια της οικονομικής κρίσης του 1994, το 2001 χρονιά που όπως προ ειπώθηκε είχαμε την τελευταία μεγάλη κρίση στην Τουρκία και τέλος το 2009 όπου παρόμοιες τάσεις παρατηρήθηκαν παγκοσμίως, σαν αποτέλεσμα της Παγκόσμιας Οικονομικής Κρίσης εκείνης της περιόδου.

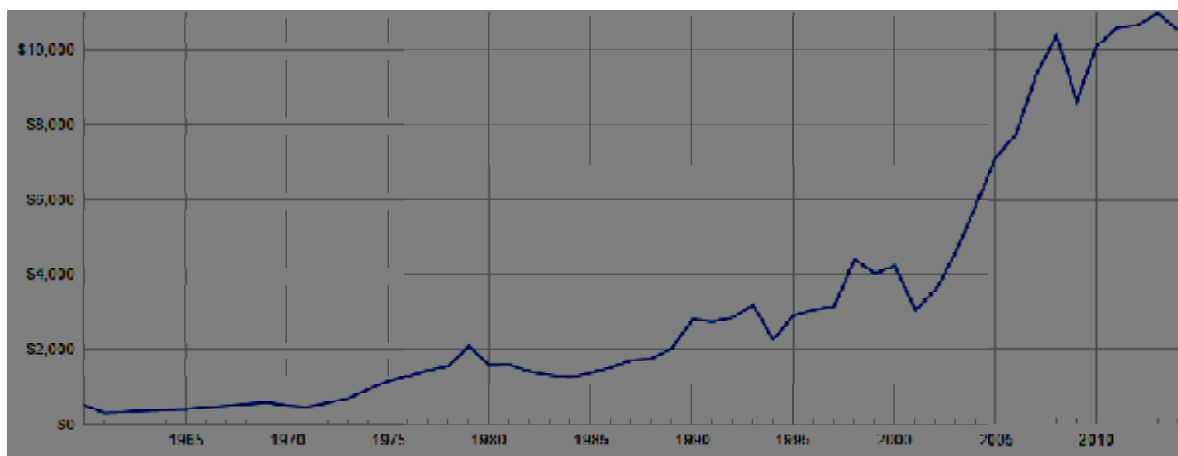

Διάγραμμα 4.1: Το ΑΕΠ της Τουρκίας

(Δεδομένα από την Παγκόσμια Τράπεζα)

Κατά κεφαλή εισόδημα

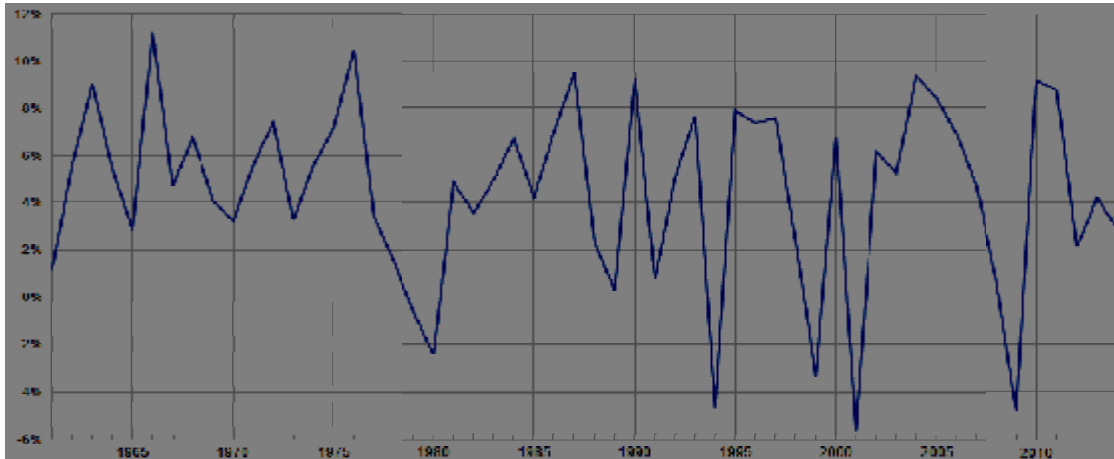
Το 2014 το κατά κεφαλή εισόδημα της Τουρκίας ήταν στα 10.515 δολάρια. Είχε φτάσει στο υψηλότερο επίπεδο του το 2013, όταν και βρέθηκε στα 10.975 δολάρια. Γενικά λόγω της σχέσης του με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, ακολουθεί την ίδια πορεία ανά τα έτη.

Διάγραμμα 4.2: Το κατά κεφαλήν εισόδημα της Τουρκίας

Οικονομική Ανάπτυξη

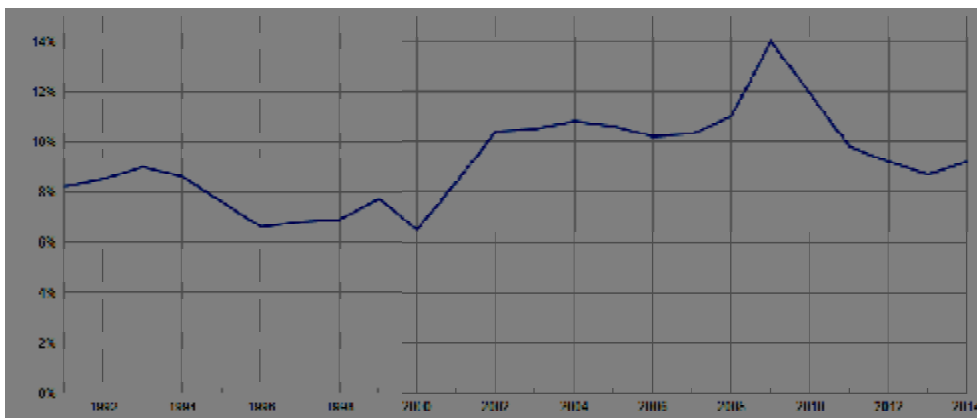
Στο σχετικό διάγραμμα βλέπουμε την οικονομική ανάπτυξη της χώρας τα τελευταία 54 χρόνια. Το έτος 2014 επιτεύχθηκε ρυθμός ανάπτυξης κατά 2.91%. Είναι αξιοσημείωτο ότι η οικονομική ανάπτυξη έχει πέσει σε αρνητικά ποσοστά μόνο 4 φορές, τα έτη 1980, 1994, 2001 και 2009. Είναι οι χρονιές που η οικονομία της χώρας αντιμετώπισε κρίση. Πέρα από αυτές τις χρονιές οι ρυθμοί είναι θετικοί φτάνοντας μάλιστα τα έτη 1966 και 1976 διψήφια ποσοστά.

Διάγραμμα 4.3: Η οικονομική ανάπτυξη της Τουρκίας

Ανεργία

Το 2014 ο δείκτης ανεργίας της χώρας προσμετράται στο 9.2% του πληθυσμού. Η ανεργία ήταν πάντα ένα αγκάθι στη εκάστοτε κυβέρνηση της Τουρκίας. Τα ποσοστά ήταν γενικά υψηλά με τις χρονιές που η οικονομία έφτανε σε ύφεση να είναι διψήφια. Στο παρακάτω διάγραμμα βλέπουμε την πορεία της ανεργίας τα τελευταία 15 έτη. Βλέπουμε πως προ του 2000 η ανεργία βρισκόταν στο 7% και πως σταδιακά ανέβηκε για να φτάσει στο υψηλότερο ποσοστό της 15ετίας, 2009 στο 14%. Έπειτα από αυτό το έτος η ανεργία κινήθηκε πτωτικά μέχρι και το 2014.

Διάγραμμα 4.4: Η ανεργία της Τουρκίας

(Δεδομένα από την Παγκόσμια Τράπεζα)

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Στο παρόν κεφάλαιο, θα μελετήσουμε τις εμπορικές σχέσεις που διεξάγονται ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. Στην πρώτη ενότητα, η οποία θα αναφέρεται στο εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας κατά τα έτη 2000 έως 2015, θα μελετήσουμε τα μεγέθη των εισαγωγών και των εξαγωγών της χώρας, εστιάζοντας στην έκταση που λαμβάνει το εμπορικό ισοζύγιο ανά έτος, ενώ θα αναφερθούμε στα κυριότερα προϊόντα που εξάγει και εισάγει, καθώς και στους κυριότερους εμπορικούς εταίρους της. Στην δεύτερη ενότητα θα αναπτύξουμε τις εξαγωγές και εισαγωγές της Τουρκίας κατά την περίοδο 2000 έως 2015, καθώς και θα αναφερθούμε στα κυριότερα εξαγωγίμα και εισαγωγίμα προϊόντα της Τουρκίας. Επιπλέον, θα εστιάζουμε στις χώρες που αποτελούν τους κύριους εμπορικούς εταίρους της. Τέλος, στην Τρίτη ενότητα θα προσπαθήσουμε μέσα

από το εξωτερικό εμπόριο των δύο χωρών της Μεσογείου να εντρυφήσουμε στις οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών μέσα από την αναφορά των οικονομικών δεδομένων.

5.1. Το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας

Έτος	Εισαγωγές σε ευρώ	Εξαγωγές σε ευρώ	Ισοζύγιο σε ευρώ
2000	36.249.946.785	12.681.414.456	-23.568.532.329
2001	36.859.037.090	12.762.935.863	-24.096.101.227
2002	38.465.703.444	12.121.234.169	-26.344.469.275
2003	42.475.485.696	12.516.610.173	-29.958.875.523
2004	45.148.350.433	13.366.220.662	-31.782.129.771
2005	46.437.080.354	14.856.821.415	-31.580.258.939
2006	53.574.318.827	17.130.974.832	-36.443.343.995
2007	61.858.638.760	19.317.218.706	-42.541.420.054
2008	65.529.348.107	21.227.704.098	-44.301.644.009
2009	53.138.160.469	18.015.137.659	-35.123.022.810
2010	52.147.793.145	21.300.223.436	-30.847.569.709
2011	48.892.319.038	24.377.309.266	-24.515.009.772

2012	49.537.584.571	27.579.662.883	-21.957.921.688
2013	46.996.611.937	27.295.530.581	-19.701.081.356
2014	48.322.648.884	27.120.538.340	-21.202.110.544
2015	43.575.202.594	25.892.716.312	-17.682.486.282

Πίνακας 5.1: Εισαγωγές- Εξαγωγές

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή 2016

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, από το έτος 2000 έως και σήμερα το εξωτερικό εμπόριο της χώρας παρουσιάζει αξιοσημείωτη εξέλιξη λόγω της αύξησης του όγκου των συναλλαγών της χώρας, καθώς και του εμπορικού ελλείμματος με χειρότερη χρονιά το 2008, όπου το εμπορικό ισοζύγιο σημείωσε αρνητικές τιμές της τάξεως των 44.301.644.009.

Το 2015 το σύνολο των Ελληνικών εισαγωγών έφθασαν 43.575.202.594 ευρώ, ενώ το σύνολο των εξαγωγών 25.892.716.312 ευρώ. Σε σχέση με το 2014, όπου οι εισαγωγές της χώρας ανήλθαν στο ποσό των 48.322.648.884 ενώ και οι εξαγωγές της στο ποσό των 27.120.538.340 ευρώ, το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου μειώθηκε συγκεντρώνοντας αρνητικές τιμές της τάξεως των 17.682.486.282 ευρώ (2014 -21.202.110.544).

(<http://www.statistics.gr/el/statistics/itr>)

Όπως παρατηρείται, κύριο χαρακτηριστικό της Ελληνικής οικονομίας αποτελεί η αύξηση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, λόγω της εντεταμένης αύξησης των εισαγωγών σε σχέση με τις εξαγωγές της.

Εξαγωγές

Τα κύρια προϊόντα εξαγωγής σύμφωνα με την καταγραφή του 2014 είναι:

- Τρόφιμα και ποτά
- Βιομηχανικά προϊόντα
- Προϊόντα πετρελαίου
- Χημικά προϊόντα

Κατά το έτος 2014 οι εξαγωγές της χώρας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση ανήλθαν σε 48% . Επιπλέον σημειώθηκε σημαντική αύξηση των ελληνικών εξαγωγών προς τις χώρες Σαουδική Αραβία, Αίγυπτο, Κύπρο και Λίβανο.

Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδας, οι οποίοι δέχονται το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών της είναι:

- Τουρκία (12%)
- Ιταλία (9%)
- Γερμανία (7%)
- Βουλγαρία (5%)
- Κύπρος (5%)
- Ηνωμένο Βασίλειο (4%)
- Η.Π.Α (3%)

Συγκεκριμένα, οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης απορρόφησαν συνολικά το 48% του συνόλου των Ελληνικών εξαγωγών, οι Η.Π.Α. το 3% , και η Τουρκία για την ίδια περίοδο το 12% του συνόλου των εξαγωγών της Ελλάδας.

Εισαγωγές

Τα κυριότερα προϊόντα εισαγωγής της χώρας είναι:

- Μηχανήματα
- Μεταφορικά μέσα
- Καύσιμα
- Χημικά προϊόντα
- Τρόφιμα

Οι κυριότεροι εμπορικοί της εταίροι από τους οποίους εισαγάγει προϊόντα είναι:

- Ευρωπαϊκή Ένωση (48%)
- Ρωσία (10%)
- Γερμανία (10%)
- Ιράκ (8%)
- Ιταλία (8%)
- Κίνα (5%)
- Καζακστάν (5%)
- Ολλανδία (5%)

Συγκεκριμένα, συνολικά η Ελλάδα προμηθεύτηκε από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 48%, από την Ρωσία το 10%, από το Ιράκ το 8%, από την Κίνα το 5% και από το Καζακστάν το 5% του συνόλου των εισαγωγών των προϊόντων.

http://www.huffingtonpost.gr/2015/03/04/oikonomia-eksagoges-elladas-proionta-xores_n_6799658.html

Από τα ανωτέρω, όσον αφορά τις εισαγωγές και εξαγωγές της Ελλάδας, δεν μπορούμε παρά να παρατηρήσουμε ότι οι κύριοι εμπορικοί εταίροι της προέρχονται από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από την Τουρκία, καθώς και από την Ρωσία.

(<http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/emporio>,<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=GR>,http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82_%CE%95%CF%80%CE%B9%CE%B4%CF%8C%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%A0%CF%81%CE%BF%CE%BF%CF%80%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%82_%CE%A4%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%82.pdf,
<http://www.pse.gr/node/41>)

5.2 Το εξωτερικό εμπόριο της Τουρκίας

Η Τουρκία ως χώρα της Μεσογείου στηρίζει σε μεγάλο βαθμό την οικονομία της στο εμπόριο και ιδιαίτερα το εξωτερικό εμπόριο. Ωστόσο, παρουσιάζει, ειδικότερα τα προηγούμενα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα τόσο στον χρηματοπιστωτικό τομέα όσο και στη διοίκηση του δημοσίου και στον επιχειρηματικό τομέα. Μετά το 2002 η Τουρκία επέδειξε μια δημοσιονομική πειθαρχία και μια ανάκαμψη της οικονομίας της. Οι παράγοντες που βοήθησαν προς αυτήν την κατεύθυνση είναι τόσο ενδογενείς όσο και εξωγενείς. Οι ενδογενείς αφορούν την αναδιάρθρωση όπως είδαμε παραπάνω. Οι εξωγενείς αφορούν τις νέες επενδύσεις, την επέμβαση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της αυστηρής φορολογικής πολιτικής, μεταξύ άλλων. Για μια πενταετία περίπου η Τουρκία ακολουθεί ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης. Ωστόσο, δεν θα έπρεπε να παραβλέψουμε τη σκιά του υψηλού ελλείμματος στο τρέχον ισοζύγιο που πλανάται απειλητικά πάνω από την τουρκική οικονομία. Σε κάθε περίπτωση η οικονομική τύχη της Τουρκίας συνδέεται και τονώνεται εν μέρει από τη σχέση της με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ενώ ο αγωγός Baku-Tbilisi-Ceyhan από το 2010 τονώνει το εμπόριο του πετρελαίου στην περιοχή, η κρίση του 2009 σίγουρα δεν άφησε ανεπηρέαστη τη ζήτηση για

τουρκικές εξαγωγές. (Ο αγωγός φυσικού αερίου Baku-Tbilisi-Erzerum (SCP), αναφορά του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδας, www.agora.mfa.gr)

Το εξωτερικό εμπόριο της Τουρκίας, παρότι τις τελευταίες δεκαετίες έχει διογκωθεί, εντούτοις διατηρεί στον ελλειμματικό του χαρακτήρα με αποτέλεσμα το αρνητικό ισοζύγιο. Με άλλα λόγια οι εισαγωγές της διατηρούνται σταθερά σε υψηλότερα επίπεδα απ' ότι οι εξαγωγές της. Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε πως διαμορφώθηκαν οι εισαγωγές και οι εξαγωγές της και πώς διογκώνεται το αρνητικό ισοζύγιο προκαλώντας εμπορικό έλλειμμα:(Μελέτη για το εξωτερικό εμπόριο Τουρκίας και για διμερές εμπόριο Ελλάδας-Τουρκίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στην Άγκυρα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών υποθέσεων, Φεβρουάριος 2014, σελ.3-4)

Έτος	Εξαγωγές σε δις δολάρια	Εισαγωγές σε δις δολάρια	Ισοζύγιο σε δις δολάρια
2003	47,253	69,340	-22,087
2013	151,869	251,651	-99,782

Πίνακας 5.2: Εισαγωγές-Εξαγωγές, έτη 2003-2013

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή 2016

Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε πώς διαμορφώθηκε το εξωτερικό εμπόριο της Τουρκίας, καθώς και το έλλειμμα που παρουσιάζει εκδηλώνοντας αρνητικό ισοζύγιο. Η χειρότερη εμπορική χρονιά της τελευταίας τουλάχιστον δεκαετίας είναι το 2011.(Ο.π., σελ 4-5.

Έτος	Εξαγωγές σε δις δολάρια	Εισαγωγές σε δις δολάρια	Ισοζύγιο σε δις δολάρια
------	-------------------------	--------------------------	-------------------------

2009	102,142	140,928	-38,785
2010	113,883	185,544	-71,661
2011	134,906	240,841	-105,934
2012	152,461	236,545	-84,083
2013	151,868	251,650	-99,782

Πίνακας 5: Εμπορικό ισοζύγιο έτη 2009-2013

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή 2016

Εξαγωγές

Παρακάτω βλέπουμε τα προϊόντα που εξάγει η Τουρκία προς τρίτες χώρες. Παρατηρούμε ότι στα προϊόντα της λεγόμενης βαριάς βιομηχανίας εστιάζει τις εξαγωγές της. Ωστόσο, εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι παρουσιάζει ελλείψεις όσον αφορά το τομέα της ενέργειας, καθώς το 80 % των αναγκών της σε ενέργεια τις καλύπτει από τις εισαγωγές. Με αυτόν τον τρόπο στηρίζεται στις εισαγωγές από τρίτες χώρες ώστε να καλύψει τις απαιτήσεις της στην κατανάλωση ενέργειας. Κι είναι αναμενόμενη η αυξημένη απαίτηση σε ενέργεια, καθώς έχει αναπτυγμένη βαριά βιομηχανία που είναι ιδιαίτερη απαιτητική σε ενέργεια. Μάλιστα τα τελευταία χρόνια έχει στραφεί και προς τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, στα πλαίσια της ευθυγράμμισης με την ενωσιακή πολιτική περί ενέργειας. (Σελ. *Επιχειρηματικός οδηγός*, Πρεσβεία της Ελλάδος στην Άγκυρα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών υποθέσεων, Νοέμβριος 2012, σελ.14-21)

Τα κύρια προϊόντα εξαγωγής είναι:

- αυτοκίνητα
- μηχανολογικός εξοπλισμός

- σίδηρος και χάλυβας
- είδη ένδυσης και πλεκτά
- ηλεκτρικός εξοπλισμός και μηχανές
- πολύτιμοι λίθοι
- προϊόντα σιδήρου και χάλυβα
- ορυκτά καύσιμα και έλαια
- πλαστικά
- φρούτα και λαχανικά

Συγκεκριμένα, τα προϊόντα που εξάγει η Τουρκία, σύμφωνα με την καταγραφή του 2009, είναι τα αυτοκίνητα με τζίρο 12.3 δις δολάρια, ο μηχανολογικός εξοπλισμός με 8,1 δις δολάρια, σίδηρος και χάλυβας με 7.6 δις δολάρια, είδη ένδυσης και πλεκτά με 6,9 δις δολάρια, ηλεκτρικός εξοπλισμός και μηχανές με 6,6 δις δολάρια, πολύτιμοι λίθοι με 5,9 δις δολάρια, τα προϊόντα σιδήρου και χάλυβα με 4,5 δις δολάρια, τα ορυκτά καύσιμα και έλαια με 4,2 δις δολάρια, τα πλαστικά με 3,9 δις δολάρια και τα φρούτα και λαχανικά με 3 δις δολάρια τζίρο.

Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Τουρκίας, οι οποίοι δέχονται το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών της Τουρκίας είναι: (Ο.π.)

- Γερμανία
- Γαλλία
- Ηνωμένο Βασίλειο
- Ιταλία
- Ιράκ
- Ελβετία
- ΗΠΑ
- Ρωσία

- Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα
- Ισπανία
- Αίγυπτος
- Ρουμανία
- Ελλάδα (βρίσκεται στην 19)

Εισαγωγές

Οι χώρες προς τις οποίες εισάγει τα παραπάνω, καθώς και άλλα προϊόντα της η Τουρκία είναι:

- ορυκτά καύσιμα και έλαια
- μηχανές και μηχανολογικός εξοπλισμός
- ηλεκτρικές συσκευές και εξοπλισμός
- σίδηρος και χάλυβας
- αυτοκίνητα
- πλαστικές ύλες και πλαστικά προϊόντα
- φαρμακευτικά προϊόντα
- οργανικά χημικά
- οπτικός εξοπλισμός και συσκευές
- χαρτί και χαρτόνι

Συγκεκριμένα, τα κυριότερα προϊόντα που εισαγάγει η Τουρκία, σύμφωνα με την καταγραφή του 2009, αφορά σε ορυκτά καύσιμα και έλαια (29,9 δις δολάρια), σε μηχανές και μηχανολογικό εξοπλισμό (17,1 δις δολάρια), σε ηλεκτρικές συσκευές και εξοπλισμό,(12,3 δις δολάρια), σε σίδηρο και χάλυβα (11,3 δις δολάρια), σε αυτοκίνητα (9 δις δολάρια), σε πλαστικές ύλες και πλαστικά προϊόντα (6,9 δις δολάρια), σε

φαρμακευτικά προϊόντα (4,1 δις δολάρια), σε οργανικά χημικά (3,3 δις δολάρια), σε οπτικό εξοπλισμό και συσκευές (2.8 δις δολάρια και σε χαρτί και χαρτόνι (2,2 δις δολάρια).

Οι κυριότεροι εμπορικοί της εταίροι από τους οποίους εισαγάγει προϊόντα είναι:

- Ρωσία
- Γερμανία
- Κίνα
- ΗΠΑ
- Ιταλία
- Γαλλία
- Ισπανία
- Ηνωμένο Βασίλειο
- Ιράν
- Ουκρανία
- Ν. Κορέα
- Ιαπωνία
- Ελλάδα - βρίσκεται στην 24^η θέση. (Ο.π.)

Από τα ανωτέρω, όσον αφορά τις εισαγωγές και εξαγωγές της Τουρκίας, δεν μπορούμε παρά να παρατηρήσουμε ότι οι κύριοι εμπορικοί εταίροι της προέρχονται από τις χώρες που ανήκουν στο σκληρό πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και από κράτη της Τρίτης Μεσογειακής Χώρες.

Συγκεκριμένα, η Γερμανία, και η Ιταλία, σύμφωνα με την καταγραφή του 1999-2000 απορρόφησαν συνολικά το 25,1 % του συνόλου των τουρκικών εξαγωγών, οι ΗΠΑ το 9,1%, ενώ για την ίδια περίοδο, η Τουρκία προμηθεύτηκε το 21,2% από τη Γερμανία και την Ιταλία, ενώ από τις ΗΠΑ το 7,2% του συνόλου των εισαγόμενων προϊόντων.

(<http://www.agora.mfa.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=7&xcc=tr&m id=111>)

5.3 Διμερές εμπόριο Ελλάδας- Τουρκίας

Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε τις τουρκικές εισαγωγές και εξαγωγές αναφορικά με την Ελλάδα τη χρονιά 2012-2013:

Τουρκία	2012 (σε δις ευρώ)	2013 (σε δις ευρώ)
Εξαγωγές	1,09	1,08
Εισαγωγές	2,75	3,17
Όγκος	3,84	4,25
Ισοζύγιο	1,70	2,09

Πίνακας 5.4. Εισαγωγές-Εξαγωγές προς Ελλάδα ετος 2012-2013

Παρατηρούμε από τα ανωτέρω ότι οι εξαγωγές προς την Ελλάδα μειώθηκε σε ένα χρόνο, ενώ οι εισαγωγές αυξήθηκαν καταφανώς. Ο συνολικός όγκος του διμερούς εμπορίου σημείωσε αύξηση μέσα σε ένα χρόνο, ενώ το εμπορικό πλεόνασμα υπέρ της Ελλάδας έφτασε τα 2,09 δις ευρώ. Να σημειώσουμε εδώ συμπληρωματικά με τα ανωτέρω στοιχεία ότι οι ελληνικές εξαγωγές αποτελούν το 1,67% του συνόλου των τουρκικών εισαγωγών.

Ας δούμε τώρα πώς διαμορφώθηκε το διμερές εμπόριο την περίοδο 2009 έως 2013:

Η Τουρκία, όσον αφορά τις εξαγωγές της, διακρίνεται για τον αυξημένο όγκο εξαγωγίμων πετρελαιοειδών με ποσοστό περίπου 75%, και τις αυξημένες εξαγωγές σε πλαστικά, σε βαμβάκι και σε αλουμίνιο. Η Ελλάδα την περίοδο 2012 έως 2013 παρουσίασε αύξηση στις εξαγωγές σε ορυκτά και καύσιμα, σε πλαστικές ύλες, σε βαμβάκι, σε μηχανές και συσκευές, σε λιπάσματα, σε φαρμακευτικά είδη, σε χρωστικά και σε σίδηρο και χάλυβα. Αντίθετα, μείωση στις εξαγωγές σημειώθηκε σε αργίλιο και παράγωγα του, σε χαλκό και παράγωγά του, σε πολύτιμους λίθους και μεταλλεύματα, σε δημητριακά, σε δέρματα, σε ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές, σε τεχνουργήματα από σίδηρο, σε χάλυβα, σε πλοία, σκάφη και πλωτές κατασκευές, σε ζώα και σε χαρτί.

Ωστόσο, θα πρέπει να πούμε ότι οι εξαγωγές της Ελλάδας ήταν ανύπαρκτες σε προϊόντα όπως γαλακτοκομικά, αλεύρι, πλεκτικές ύλες φυτικής προέλευσης, φελλό, μετάξι, νικέλιο, ράβδους, ομπρέλες και καθίσματα, κασσίτερο, οχήματα και υλικά για σιδηροδρόμους. Αντίθετα, από το 2008 έως το 2013 τα προϊόντα που κυριαρχούν στις εξαγωγές είναι το βαμβάκι, τα πλαστικά, ο σίδηρος και ο χάλυβας, ο χαλκός, το αλουμίνιο, τα δημητριακά, τα λιπάσματα, τα φαρμακευτικά, ενώ από το 2011 αύξηση εμφανίστηκε στην εξαγωγή δερμάτων, καλλυντικών, μηχανολογικού και ηλεκτρολογικού μηχανισμού, πολύτιμων λίθων και μεταλλευμάτων. (Μελέτη για το εξωτερικό εμπόριο Τουρκίας και για διμερές εμπόριο Ελλάδας-Τουρκίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στην Αγκυρα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών υποθέσεων, Φεβρουάριος 2014, σελ.9-12)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΕΜΠΕΙΡΙΚΑ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο παρακάτω κεφάλαιο θα αναλυθούν οι εξαγωγές των δύο χωρών προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με σκοπό τον υπολογισμό στην συνέχεια του δείκτη RCA. Στο τελευταίο μέρος του κεφαλαίου έχουμε τα συμπεράσματα, όπου αναλόγως με τα ευρήματα μας θα αναδειχθεί άμα η αρχική υπόθεση εργασίας ήταν σωστή ή αν ήταν λάθος.

6.1 Εξαγωγές προς Ευρωπαϊκή Ένωση

Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε την αξία των συναλλαγών από Ελλάδα προς τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μπορεί να παρατηρηθεί πως την μερίδα του λέοντος στις εξαγωγές την κατέχουν τα τρόφιμα, τα ορυκτά καύσιμα, τα χημικά προϊόντα και τα βιομηχανικά είδη. Αντίθετα η αξία των εξαγωγών των μη εδώδιμων πρώτων υλών, των ποτών και του καπνού καθώς και των λαδιών και λιπών ζωικής ή φυτικής προέλευσης είναι αισθητά μικρότερη αλλά σίγουρα υπολογίσιμη.

Εξαγωγές Ελλάδας προς Ε.Ε.	Έτος 2015
Σύνολο	13.952,3
0. Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	2.965,5
1. Ποτά και καπνός	365,3
2. Πρώτες ύλες μη εδώδιμες, εκτός από καύσιμα	372,7
3. Ορυκτά καύσιμα, λιπαντικά κλπ	1.999,6
4. Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	626,4
5. Χημικά προϊόντα και συναφή (μ.α.κ)	1.954,8

6. Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κυρίως κατά πρώτη ύλη	2.455,6
7. Μηχανήματα και υλικό μεταφορών	1.548,9
8. Διάφορα βιομηχανικά είδη	1.318,9
9. Είδη και συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	344,6

Πίνακας 6.1: Εξαγωγές Ελλάδας προς Ευρωπαϊκή Ένωση, τιμές σε εκατομμύρια ευρώ

Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή

Στον πίνακα 5.2 παρατηρούμε την οικονομική επίδοση των εξαγωγών της Τουρκίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αξίζουν να σημειωθούν οι χαμηλές επιδόσεις στους τομείς των λαδιών και λιπών ζωικής και φυτικής προέλευσης καθώς και στα ποτά και τον καπνό. Αντίθετα είναι εμφανές πως το δυνατό σημείο στις εξαγωγικές ροές της Τουρκία στην Ευρώπη είναι τα μηχανήματα και το υλικό μεταφορών, κλάδος ο οποίος καταλαμβάνει μερίδιο μεγαλύτερο του 50% από την αξία των συνολικών εξαγωγών.

Εξαγωγές Τουρκίας προς Ευρωπαϊκή Ένωση	Έτος 2015
Σύνολο	79,107
0. Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	2,014
1. Ποτά και καπνός	581
2. Πρώτες ύλες μη εδωδιμες, εκτός από καύσιμα	3,458
3. Ορυκτά καύσιμα, λιπαντικά κλπ	3,427

4. Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης		32
5. Χημικά προϊόντα και συναφή (μ.α.κ)		13,052
6. Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κυρίως κατά πρώτη ύλη		11,314
7. Μηχανήματα και υλικό μεταφορών		37,476
8. Διάφορα βιομηχανικά είδη		6046
9. Είδη και συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες		709

Πίνακας 6.2: Εξαγωγές Τουρκίας προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. τιμές σε εκατομμύρια ευρώ

Πηγή: Eurostat

6.2 Εμπειρικό Υπόδειγμα

Με σκοπό να αποδειχθεί η υπόθεση εργασίας θα βασιστούμε στον δείκτη RCA των εννέα μονομηφίων κλάδων στις συναλλαγές των δύο χωρών με τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο δείκτης RCA χρησιμοποιείται με σκοπό τον υπολογισμό του συγκριτικού πλεονεκτήματος ή μειονεκτήματος μιας χώρας σε ένα συγκεκριμένο κλάδο αγαθών ή υπηρεσιών σύμφωνα με τις εμπορικές ροές. Ο δείκτης RCA (Revealed Comparative Advantage ή Αποκαλυπτόμενο Συγκριτικό Πλεονέκτημα) εδώ θα υπολογιστεί ως εξής:

Όπου:

X_i = οι ελληνικές εξαγωγές του κλάδου στην αγορά της Ε.Ε.

M_i = οι εξαγωγές της Τουρκίας προς την Ε.Ε. πάνω στον ίδιο κλάδο.

ΣX_i = το σύνολο των εξαγωγών της Ελλάδας προς την Ε.Ε.

ΣM_i = το σύνολο των εξαγωγών της Τουρκίας προς την Ε.Ε.

Σε περίπτωση που το αποτέλεσμα του κλάσματος είναι μεγαλύτερο της μονάδας τότε η χώρα κατέχει συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι της αντίπαλης χώρας στον συγκεκριμένο εμπορικό κλάδο. Για τον υπολογισμό του RCA θα χρησιμοποιηθούν οι πίνακες 5.1 και 5.2. Η επιλογή των κλάδων έγινε σύμφωνα με τις κατηγορίες ΤΤΔΕ (Τυποποιημένη Ταξινόμηση Διεθνούς Εμπορίου) και για το έτος 2015. Από την επεξεργασία των δεδομένων προέκυψαν οι τιμές του δείκτη RCA, όπως στον πίνακα 5.3. Προκύπτει λοιπόν πως η Ελλάδα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι της Τουρκίας σε 7 κλάδους ενώ συγκριτικό μειονέκτημα σε 3 κλάδους. Όσον αφορά τους κλάδους συγκριτικό πλεονέκτημα παρουσιάζει στους κλάδους των «τροφίμων και ζώων ζωντανών», «ποτών και καπνού», «λάδια και λίπη ζωικής και φυτικής προέλευσης», «ορυκτών, καύσιμων και λιπαντικών», «βιομηχανικών ειδών ταξινομημένων κυρίως κατά πρώτη ύλη», «διάφορα μηχανική είδη» και στα είδη, «συναλλαγών τα οποία είναι μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες». Αντίθετα στους κλάδους των, «πρώτων υλών μη εδωδιμων, εκτός από καύσιμα», «χημικών προϊόντων και συναφών», και «μηχανημάτων και υλικό μεταφορών».

Επομένως είναι κατανοητή η υπεροχή της Ελλάδας στο εμπόριο προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς αν και η Τουρκία έχει μεγαλύτερο όγκο εξαγωγών, παράγοντες όπως η ισοτιμία της τουρκικής λίρας με το ευρώ και η παρουσία δασμών σε κάποια προϊόντα μειώνουν τα σχετικά κέρδη της και οδηγούν το εμπόριο της Ελλάδας να κατέχει συγκριτικό πλεονέκτημα.

Στον πίνακα 6.3 βλέπουμε τις τιμές του δείκτη RCA, τον οποίο χρησιμοποιούμε για τον υπολογισμό του συγκριτικού πλεονεκτήματος μία χώρας έναντι μιας άλλης. Παρατηρούμε τις μεγάλες τιμές που παίρνει ο δείκτης στις περισσότερες κατηγορίες αγαθών, ενώ μόνο σε τρεις κατηγορίες αγαθών, η τιμή του δείκτη RCA είναι μικρότερη της μονάδας, πράγμα που σημαίνει πως σε αυτές η Ελλάδα έχει συγκριτικό μειονέκτημα.

(Πίνακας 6.3: Τιμές δείκτη RCA)

Κλάδος αγαθών και υπηρεσιών	RCA
0. Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	10,5
1. Ποτά και καπνός	3,7
2. Πρώτες ύλες μη εδώδιμες, εκτός από καύσιμα	0,6
3. Ορυκτά καύσιμα, λιπαντικά κλπ	3,2
4. Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	11
5. Χημικά προϊόντα και συναφή (μ.α.κ)	0,8
6. Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κυρίως κατά πρώτη ύλη	1,23
7. Μηχανήματα και υλικό μεταφορών	0,23
8. Διάφορα βιομηχανικά είδη	1,28
9. Είδη και συναλλαγές μη ταξινομημένα κατάκατηγορίες	2

6.3 Συμπεράσματα

Οι εμπορικές σχέσεις και δράσεις μεταξύ των δύο χωρών θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως βίοι παράλληλοι. Οι οικονομίες και των δύο είχαν σκαμπανεβάσματα κατά την διάρκεια της ιστορίας του ενώ έχουν φτάσει αμφότερες σε χρεοκοπία είτε λόγω των πολέμων που συμμετείχαν είτε λόγω της κακοδιαχείρισης των οικονομικών από τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Συγχρόνως λόγω της γειτνιάζουσας θέσης τους και της πολυτάραχης ιστορίας τους έχουν βρεθεί πολλές φορές αντίπαλοι σε πολέμους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την τριβή των μεταξύ τους σχέσεων. Όμως παρά τις όποιες διαφωνίες που υπήρξαν δεδομένης της ιστορίας των δύο χωρών τα τελευταία χρόνια οι σχέσεις τους μπορούν να χαρακτηριστούν καλές, γεγονός που έχει αντίκτυπο στο αναμεταξύ τους εμπόριο. Παράλληλα συμμετέχουν σε κοινές διεθνείς οργανώσεις

είτε πρόκειται για οντότητες που έχουν ως αντικείμενο την διευκόλυνση του διεθνούς εμπορίου είτε σε διεθνείς οντότητες δικαίου. Αυτές με την σειρά του συνέβαλαν στην οικονομική ολοκλήρωση των δύο χωρών αλλά και των γειτνιάζοντων χωρών με αποτέλεσμα την άνοδο των εμπορικών ροών και επομένως των κερδών για τις οικονομίες των δύο χωρών.

Λόγω μεγέθους και πληθυσμού ο αριθμός των εξαγωγών της Τουρκίας είναι πολλαπλάσιος της Ελλάδας, ενώ λόγω τοποθεσίας εξάγει ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής της στις χώρες του αραβικού κόσμου. Αντίθετα η Ελλάδα λόγω μικρότερων ποσοτήτων παραγωγικών μέσων ο αριθμός των εξαγωγών τις είναι σαφώς μικρότερος και το μεγαλύτερο μέρος αυτών πηγαίνει στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την Ελλάδα, σε όρους παγκοσμίου εμπορίου να έχει συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι της Τουρκίας προς τις εξαγωγές προς την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στην περίπτωση της Ελλάδας βλέπουμε την επιτυχία της Ευρωζώνης, σκοπός της οποίας είναι η βελτίωση και σωστή λειτουργία των κρατών μελών της καθώς και η διεξαγωγή εμπορίου εντός της με καλύτερους όρους. Παρόλα αυτά η Τουρκία κάνει συνεχώς βήματα προς την ένταξη της, ενώ συγχρόνως κάνει βήματα προς την καλύτερη αξιοποίηση των υπαρχόντων πόρων, γεγονός που καθιστά πιθανό στα επόμενα χρόνια, να κατέχει αυτή το συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι της Ελλάδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι δύο χώρες ως γείτονες χώρες έχουν έρθει αντιμέτωπες με προστριβές, με οικονομικές κρίσεις καθώς και με πτωχεύσεις. Τούτες οι συνθήκες δημιούργησαν μια δυναμική στις οικονομικές και όχι μόνο σχέσεις. Οι πόλεμοι και οι οικονομικές καταστροφές δημιούργησαν ένα statusquo στην περιοχή καθώς και στις μεταξύ τους σχέσεις. Η ιστορικές ελληνοτουρκικές σχέσεις τα τελευταία έτη φαίνεται πως βαίνουν προς μια ομαλότητα μέσα από την οποία και οι δύο χώρες βγαίνουν κερδισμένες. Το διμερές

εμπόριο βελτιώνεται και οι οικονομικές συμμαχίες Ελλάδας και Τουρκίας μέσω διεθνών οργανώσεων και διμερών συμβάσεων οδηγούν σε μια δεσμευτικού τύπου οικονομική σχέση, επικερδής και για τις δύο χώρες. Η κατοχύρωση της Ελλάδας ως κράτους μέλους της ΕΕ και της ευρωζώνης σε συνδυασμό με την κατάσταση της Τουρκίας ως υπονήφιο κράτους μέλους της ΕΕ άμβλυαν τις διαφορές των δύο κρατών, φαινομενικά τουλάχιστον.

Η Τουρκία με αρκετά μεγαλύτερο πληθυσμό σε σχέση με την Ελλάδα παρουσιάζει πολλαπλάσιο αριθμό εξαγωγών και μεγάλο μέρος των εξαγωγών αυτών διοχετεύεται στον Αραβικό Κόσμο. Συγκριτικά, η Ελλάδα έχει ως κύριο εμπορικό εταίρο την ΕΕ, συνεπώς τα άλλα κράτη μέλη της ΕΕ, με αρκετά συρρικνωμένο αριθμό εξαγωγών σε σχέση με την Τουρκία. Η Ελλάδα, παρότι μικρότερο αριθμό εξαγωγών, παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα στις εξαγωγές της προς τα κράτη μέλη της ΕΕ σε σχέση με την Τουρκία. Και τούτο διότι το ευρώ υπερισχύει έναντι τις λίρας σε συναλλαγματική αξία. Συνεπώς, θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι η Ελλάδα κατέχει το συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι της Τουρκίας για τους λόγους που προαναφέραμε. Η Τουρκία ωστόσο παρουσιάζει μια αυξανόμενη δυναμική στο εμπόριο, που με τον καιρό δύναται να αποκτήσει το συγκριτικό πλεονέκτημα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πρωτογενείς πηγές

https://www.msci.com/resources/products/indexes/global_equity_indexes/gimi/stdindex/MSCI_Market_Classification_Framework.pdf

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/pdf/text.pdf>

<http://www.tradingeconomics.com>

http://www.itkib.org.tr/english/reports/clothing_2006_annual_report.pdf

<http://www.oica.net/category/production-statistics/>

<http://www.kultur.gov.tr/EN,36568/number-of-arriving-departing-visitors-foreigners-and-ci-.html>

<http://www.csmonitor.com/World/Middle-East/2015/0819/Violence-costing-Turkey-precious-tourism-even-far-from-the-fighting>

http://www.bankofgreece.gr/BoGDocuments/%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82_%CE%95%CF%80%CE%B9%CE%B4%CF%8C%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%A0%CF%81%CE%BF%CE%BF%CF%80%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%82,%_CE%A4%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%82.pdf

<http://www.pse.gr/node/41>

http://www.economicsonline.co.uk/Global_economics/Comparative_advantage.html

<http://www.statistics.gr/el/statistics/itr>

<http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/emporio>

<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=GR>

http://www.huffingtonpost.gr/2015/03/04/oikonomia-eksagoges-elladas-proionta-xores_n_6799658.html

<http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/emporio>

<http://stat.wto.org/CountryProfile/WSDBCountryPFView.aspx?Language=E&Country=GR>

www.agora.mfa.gr

<http://www.agora.mfa.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=7&xcc=tr&mid=111>

https://research.stlouisfed.org/fred2/graph/?graph_id=244979&updated=4652

<http://www.bbc.com/news/world-europe-17373216>

<http://www.statista.com/statistics/273951/growth-of-the-global-gross-domestic-product-gdp>

<http://www.saylor.org/site/wp-content/uploads/2012/01/SAYLOR.ORG-ECON102-UNEMPLOYMENT-RATE.pdf>

<https://www.google.gr/maps/place/%CE%A4%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%AF%CE%B1/@38.7429132,31.6519164,6z/data=!4m2!3m1!1s0x14b0155c964f2671:0x40d9dbd42a625f2a?hl=el>

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html>

<https://www.turkiye.gov.tr/>

http://www.turkstat.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1590

<http://www.turkstat.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15843>

<http://www.turkstat.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

<http://www.turkishculture.org/general-1067.htm>

<http://www.bpb.de/izpb/77067/zeittafel-republik-tuerkei-1918-2011>

<http://www.onalert.gr/stories/tourkia-erdogan-davutoglu-apokathilonoun-ton-kemal/47252>, <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=298035>

<http://www.bpb.de/izpb/77067/zeittafel-republik-tuerkei-1918-2011>

<http://www.cap-lmu.de/themen/tuerkei/geschichte/nach-atatuerk.php>

<http://www.liberal.gr/arthro/23907/apopsi/arthra/i-politiki-igemonia-tou-tagip-erntogan-kai-i-epomeni-mera.html>

<http://magazine.apopsi.com.cy/2008/05/171>

http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-95-26_el.htm

<https://ometdes.wordpress.com/2015/06/08/%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%AD%CF%81%CF%89%CE%BC%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B2%CE%B1%CE%BB%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%84%CE%B7%CF%82/>

https://ometdes.files.wordpress.com/2015/06/afieroma-makedonia_t-balkania-07-06-2015.pdf

<http://www.topontiki.gr/article/28322/nato-kai-aravikes-hores-me-aihmi-toy-doratos-tin-toyrkia-proaleifontai-gia-stratitiki>

<http://www.elzoni.gr/html/ent/461/ent.32461.asp>

<http://helios-eie.ekt.gr/EIE/bitstream/10442/13997/1/193.pdf>

<http://www.forbes.com/sites/investor/2011/09/28/debt-defaults-have-greek-history/#2715e4857a0b6f5ccb43acea>

<http://www.ekathimerini.com/203815/opinion/ekathimerini/comment/saga-of-greeces-debt-crises-spans-two-centuries>

<http://www.forbes.com/sites/investor/2011/09/28/debt-defaults-have-greek-history/2/#2715e4857a0b6e4c47f34fe4>

http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E100/692/4593,20778/images/imgA_35.jpg

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>

<http://www.cityofnafplio.com/2011/02/02/protocol-independence-of-the-greek-state/>

http://dlib.statistics.gr/Book/GRESYE_02_0101_00098%20.pdf

http://www.demography-lab.prd.uth.gr/Papers/4_KOTZAMANIS-ANDROULAKI%20neoteri%20ellada_2009.pdf

http://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4lN&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=1&documents_WAR_publicationsportlet_INSTA

[NCE qDQ8fBKKo4IN javax.faces.resource=document& documents WAR publicatio
nsportlet INSTANCE qDQ8fBKKo4IN ln=downloadResources& documents WAR p
ublicationsportlet INSTANCE qDQ8fBKKo4IN documentID=132997& documents
WAR publicationsportlet INSTANCE qDQ8fBKKo4IN locale=el](#)

[http://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents WAR publicationsportlet INS
TANCE qDQ8fBKKo4IN&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p
_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-
2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=1& documents WAR publicationsportlet INSTA
NCE qDQ8fBKKo4IN javax.faces.resource=document& documents WAR publicatio
nsportlet INSTANCE qDQ8fBKKo4IN ln=downloadResources& documents WAR p
ublicationsportlet INSTANCE qDQ8fBKKo4IN documentID=139004& documents
WAR publicationsportlet INSTANCE qDQ8fBKKo4IN locale=el](#)

[http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=154651](#)

[http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/1009249.stm](#)

[http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/i-poreia-tis-elladas-stin-europaiki-
enosi.html](#)

[http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stous-diethneis-organismous/ohe.html](#)

[http://www.sansimera.gr/articles/180](#)

[http://www.yen.gr/wide/yen.chtm?prnbr=32137](#)

[http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stous-diethneis-organismous/osep.html](#)

[http://eeas.europa.eu/enp/about-us/index_en.htm](#)

http://www.eeas.europa.eu/blacksea/index_en.htm

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>

http://www.eliamep.gr/old/eliamep/files/foreign_direct_speech_en.pdf

<http://www.euretirio.com/2010/06/emporiko-isozygio.html#ixzz1gIzWoPBS>

<http://www.euretirio.com/2010/09/exagoges.html#ixzz1gIzptsoM>

<http://www.euretirio.com/2010/09/eisagoges.html#ixzz1gIzxf1Fr>

www.bankofgreeee.gr

<http://www.euretirio.com/2010/06/isozygio-trexouson-svnallagon.html#ixzz1gJ07gxtG>

www.euretirio.com/2010/06/timi-agoras-agoraia-timi.html

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Balance_of_payment_statistics

https://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/update_e.htm

<http://www.fortunegreece.com/article/pos-i-evropaiki-enosi-xodevi-ta-chrimata-sas/>

<http://news247.gr/aidiseis/oikonomia/pou-vriskei-ta-lefta-h-eyrwpaikh-enwsh-kai-pou-ta-ksodeuei.3450081.html>

<http://news247.gr/aidiseis/oikonomia/pou-vriskei-ta-lefta-h-eyrwpaikh-enwsh-kai-pou-ta-ksodeuei.3450081.html>

<http://news247.gr/aidiseis/oikonomia/pou-vriskei-ta-lefta-h-eyrwpaikh-enwsh-kai-pou-ta-ksodeuei.3450081.html>

Δευτερογενείς πηγές

· Ελληνόγλωσσες

Γ. Β. Παπαδιοδώρου, Διεθνές Εμπόριο «Οι εξωτερικές συναλλαγές της Ελλάδας», Εκδόσεις Ζυγός, Θεσσαλονίκη, 2002, σελ. 36-37, 113

Ε. Δ. Πουρναράκης, Διεθνής Οικονομική, Μια εισαγωγική προσέγγιση, Ιδιωτική Έκδοση, 3^η Έκδοση, Αθήνα, 2004, σελ. 141-143, 143-150, 151-153, 155, 158-160, 210, 227-246, 282, 304-307, 314-315, 354-355, 369-371, 388-396

Η. Ι. Νικολόπουλος Σ. Β. Σπυριούνη, Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις, Οικονομία και θέσμοι την εποχή της παγκοσμιοποίησης, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2008, σελ. 271-272, 293-294, 294-296, 296-297, 298

Θ. Γεωργακόπουλου, Θ. Λιανού, Θ. Μπένου, Γ. Τσεκούρα, Μ. Χατζηπροκοπίου, Γ. Χρήστου, Εισαγωγή στην Πολιτική Οικονομία, Εκδόσεις Γ. Μπένου, Έκδοση Ζ', Αθήνα, 2007, σελ. 276-290, 295-296, 299-300, 300-301, 306-308, 519-520, 520-522, 526-527, 528-529, 651-654, 664-665

Μελέτη για το εξωτερικό εμπόριο Τουρκίας και για διμερές εμπόριο Ελλάδας-Τουρκίας, Πρεσβεία της Ελλάδος στην Άγκυρα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών υποθέσεων, Φεβρουάριος 2014, σελ.3-4, 5, 9-12

Παντελής Τουλουμάκος, “Η Τουρκία ως Μοντέλο για τον Αραβικό Κόσμο:Μια Ρεαλιστική Προοπτική ή Απλώς Ευσεβής Πόθος;”, Κείμενο Εργασίας Νο 29/2012, Πρόγραμμα Μεσοανατολικών Σπουδών, ΕΛΙΑΜΕΠ, Ιούνιος 2012, pdf

Σελ. Επιχειρηματικός οδηγός, Πρεσβεία της Ελλάδος στην Άγκυρα, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών υποθέσεων, Νοέμβριος 2012, σελ.14-21

Στέργιος Μπαμπανάσης, Νέα Διεθνής Οικονομία, Εκδόσεις Παπαζήση ΑΕΒΕ, Θεσσαλονίκη, 2004

· **Ξενόγλωσσες**

"Absolute and Comparative advantage", International Encyclopedia of Social ScienceS, 2nd Edition, Prentice Hall, 2004, σελ. 1–2

Ahmet Durgut, The 1994 Economic Crisis in Turkey, Naval Postgraduate School Monterey, California, 2002

Bela Balassa, "An empirical demonstration of classical comparative cost theory". The Review of Economics and Statistics, The Mit Press, 1963, σελ.231–238

Dosi, G., Pavitt, K, & L. Soete, The Economics of Technical Change and International Trade. Brighton: Wheatsheaf, New York University Press, Washington Square, New York, 1988

Freris, A. F., *The Greek Economy in the Twentieth Century*, St. Martin's Press 1986 , σελ 165-170

Helen Chapin Metz, Turkey: A country study, Federal Research Division, Library of Congress, 1996, σελ 156-159

MacDougall, G. D. A., British and American exports: A study suggested by the theory of comparative costs. Part I, The Economic Journal Vol. 61 (No. 244), 1951, σελ.697–724

MacDougall, G. D. A., British and American exports: A study suggested by the theory of comparative costs. Part II, The Economic Journal. 62 (No. 247), 1952, σελ.487–521

Maneschi, Andrea, Comparative Advantage in International Trade: A Historical Perspective., Cheltenham: Elgar, 1998, σελ.1

Maria Christina Chatziioanou, War Crisis and Sovereign Loans: The Greek war of independence and British economic expansion in the 1820s, 2013

Megan Chen, Ming Li Chew, Sanya Goyal, Muzoon Matar, and Zeynep Yavuz, The Turkish Economy, Post-2001 Crisis: Why Timing, Faith, and Expectations Matter, University of Chicago, 2014

Muhammad Babakr, Turkey's Economic Development: Luck or Wise Administration?, Strategic Outlook, 2013

Onder Nilgun, *Turkey's experience with corporatism* (M.A. thesis), Wilfrid Laurier University, 1990

Richard C. Frucht, Eastern Europe, An Introduction to the People, Lands, and Culture, Volume 1, ABC-CLIO, 2005 σελ 877

Robert M. Stern, "British and American productivity and comparative costs in international trade", Oxford Economic Papers, 1962, σελ.275–296

Steve Suranovic, Policy and Theory of International Trade, Creative Commons, 2012, σελ 69-71, economics.mit.edu/files/7436

Yearbook of the United Nations. 45.1991. σελ 209,1992

Yüksel Görmez, Serkan Yiğit, The Economic and Financial Stability in Turkey: A Historical Perspective, Central Bank of Turkey, 2009

Zinya Onis, Crisis and Transformation in Turkish Political Economy, Koc University, 2008

